

Ἀπόστολος Φ. Σπανός

Λειμωνιακὸ Ζήτημα.

Ἐπισκόπηση βάσει τοῦ ἀρχεῖου ὕλκου*

Ἡ περιχαράκωση τοῦ "Λειμωνιακοῦ Ζητήματος" καὶ ἡ ἐν συντομίᾳ παρουσιάσή του ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρως δύσκολο ἐγχείρημα, καθὼς πρόκειται γιὰ πολυσύνθετο πρόβλημα, μὲ προεκτάσεις στὴν ἐκπαιδευτικὴ, ἐκκλησιαστικὴ, πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 19ου αἰώνα. Ἐὰν θεωρηθεῖ δόκιμο τὸ νὰ παρουσιαστεῖ ἐπιγραμματικά, θὰ μπορούσε νὰ ἀποτολμήσει κανεὶς τὴν ἐκτίμηση ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ διαμάχη μεταξὺ τῆς Διοικουσας Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀνερχόμενης τότε ἀστικῆς τάξης, μὲ ἀντικείμενο τὴ διαχείριση τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς Λειμῶνος καὶ μὲ ἐπίκεντρο τὶς ἔντονες ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες τῆς περιοχῆς.

Βασικὴ πηγὴ γιὰ τὴν ἀκολουθοῦσα ἱστορικὴ ἐπισκόπηση τοῦ θέματος εἶναι τὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς Λειμῶνος², καὶ κυρίως τὸ ἐκεῖ ἀποθησαυρισμένο ἀρχεῖο τοῦ Μητροπολίτη Μηθύμνης Νικηφόρου Γλυκᾶ (1881-1896)³ καὶ ὁ *Μέγας Κώδηξ*

* Ἡ ἐργασία στηρίζεται στὴν ἔρευνά μου γιὰ τὴ συγγραφὴ τῆς Μεταπτυχιακῆς μου Διατριβῆς, μὲ τίτλο *Τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Μητροπολίτου Μηθύμνης Νικηφόρου Γλυκᾶ. Ἀνέκδοτα καὶ τινὰ ἐκδεδομένα ἔγγραφα περὶ τοῦ Λειμωνιακοῦ Ζητήματος* (Θεολογικὴ Σχολὴ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 1999), στὸ πλαίσιο τῆς ὁποίας ἐκδόθηκαν ὅλα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα. Ὅφειλω καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ νὰ εὐχαριστήσω τοὺς Καθηγητὲς Σπυριδῶνα Κοντογιάννη καὶ Δημήτριο Γόννη γιὰ τὶς παρατηρήσεις τους, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς Λειμῶνος Ἀρχιμ. Νικόδημο Παυλόπουλο καὶ τὸν Ἐρμόλοο Ρούσσια, ὑπεύθυνο γιὰ τὴ λειτουργία τῆς λειμωνιακῆς Βιβλιοθήκης, γιὰ τὴν παροχὴ κάθε δυνατῆς βοήθειας κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἔρευνας.

1. Μὲ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέχρι στιγμῆς ἐλάχιστοι ἐρευνητές, καὶ μάλιστα ἀποσπασματικά καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν ἀξιοποιήσει πλήρως τὸ ὑπάρχον ἀρχεῖο ὕλικό, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν ἔχει παρουσιαστεῖ σφαιρικὰ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ πρόβλημα. Καταγράφουμε τὶς μελέτες τους κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ: Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, «Λεσβιακά. Λειμωνιάς Σχολὴ (τὰ ἱστορικά της)», ἐφημ. *Ταχυδρόμος* (Μυτιλήνης), ἔτος 10ον, ἀρ. φ. 2698, Τρίτη 1 Ἰανουαρίου 1935, σ. 3, Χ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ, «Τὰ Λειμωνιακὰ καὶ ὁ Νικηφόρος Γλυκᾶς», *Ὁ Ποιμὴν* 4 (Ἰανουάριος 1936) 16-21, Π. ΑΡΓΥΡΗΣ, «Τὸ Λειμωνιακὸν Ζήτημα (διαστάσεις καὶ χρονικὸ τῆς διαμάχης)», *Λεσβιακά* IB' (1989) 24-55 καὶ Ι. ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ, «Τὰ Λειμωνιακὰ 1866-1886», *Κληρονομία* 22 (1990) 125-185.

2. Γιὰ τὸ Ἀρχεῖο τῆς μονῆς βλ. Α. ΣΠΑΝΟΣ, *Συνοπτικὴ Ἱστορία Ἱερᾶς Μονῆς Λειμῶνος*, Ἔκδοση Ἱερᾶς Μονῆς Λειμῶνος 2003 (στὸ ἐξῆς: ΣΠΑΝΟΣ, *Λειμῶνος*), σσ. 119-122.

3. Τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Νικηφόρου ἀποτελεῖται ἀπὸ τριακόσια τριάντα δύο ἔγγραφα καὶ καταλαμβάνει τοὺς φακέλους ΙΑ'-ΙΓ' τοῦ λειμωνιακοῦ ἀρχείου (ἢ παραπομπὴ σὲ ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου στὸ ἐξῆς θὰ γίνονται μὲ τὴν παράθεση τῶν ἀρχικῶν ΑΝΓ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἐγγράφου).

4. Βλ. περιγραφή τοῦ χειρογράφου καὶ τοῦ περιεχομένου του στὸ Α. ΣΠΑΝΟΣ, «Ἡ ἀλληλογραφία Μονῆς Λειμῶνος – Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὸν "Μέγα Κώδικα" τῆς μονῆς (19ος αἰ.)», *Λεσβιακά Κ'* (2004) 190-214.

5. Εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν Μητροπολίτη Μηθύμνης Χρυσόστομο καὶ τὸν Πρωτοσύγκελλο τῆς Μητροπόλεως Νικόδημο Κουτσαμπάση γιὰ τὴν ἄδεια νὰ μελετήσω τοὺς μητροπολιτικοὺς κώδικες καὶ τὴ φιλοξενία κατὰ τὴ μελέτη τους.

6. Τὸ ἐλληνικὸ κείμενο τοῦ Χάττι Χουμαγιὸν ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Δ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ, *Ὄθωμανικοὶ Κώδικες ἤτοι συλλογὴ ἀπάντων τῶν νόμων τῆς Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίας, διαταγμάτων, κανονισμῶν, ὁδηγιῶν καὶ ἐγκυκλίων*, τόμ. Γ', Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889-1891, σσ. 2858-2866. Γαλλικὴ μετάφραση δημοσίευσαν οἱ Ε. ENGELHARDT, *La Turquie et le Tanzimat*, Paris 1882, σσ. 260-270, καὶ Α. SCHOPFF, *Les Réformes et la protection des Chrétiens en Turkyie (1673-1904)*, Paris 1904, σσ. 48-55.

7. Περισσότερα σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχικὴ συγκρότηση καὶ τὴ μεταρρύθμιση τοῦ ὀθωμανικοῦ διοικητικοῦ συστήματος βλ. Μ. KUNT, *The Sultan's Servants. The Transformation of Ottoman Provincial Government, 1550-1650*, New York 1983, R. DAVISON, *Reform of the Ottoman Empire, 1856-1876*, Princeton 1963, καὶ Η. INALCIK – D. QUATAERT (eds.), *An Economic and Social History of the Ottoman Empire 1300-1914*, Cambridge University Press 1994, σσ. 761-933 (ἀναλυτικὴ βιβλιογραφία στίς σσ. 934-943).

8. Πρωτοπρ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, *Τουρκοκρατία. Οἱ Ἕλληνες στὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία*, Ἀθήνα 1989², σ. 117. Ὁ Π. Ἀργύρης γράφει ἐπίσης ὅτι «τὴν ἔκρηξη τοῦ Λειμωνιακοῦ Ζητήματος ἐρμηνεύει ἡ διάσπαση τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, ἡ μεταβίβαση δικαιοδοσιῶν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἐλληνικῆς κοινότητας, ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν στὶς Δημογεροντίες, ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν στὴν κοσμικὴ παιδεία, καθὼς καὶ ἡ ἀποσαφήνιση νομικῶν ἐννοιῶν» (ΑΡΓΥΡΗΣ, «Λειμωνιακὸν Ζήτημα», 25).

τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Λειμῶνος⁴, μὲ συμπληρωματικὲς ματιὲς στὸ Ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως Μηθύμνης⁵.

Τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο

Παρὰ τὴν κεντρικὴ θέση τῆς ἐκπαιδευτικῆς διαστάσεως στὸ ζήτημα, μποροῦμε ἐξ ἀρχῆς νὰ θεωρήσουμε ὅτι δὲν εἶναι μονάχα ὁ ἀδιαμφισβήτητος πόθος τῆς ἐπαρχίας γιὰ τὴν ἵδρυση "Ἐπαρχιακῆς Σχολῆς" ποὺ ὁδήγησε στὸν περίπου εἰκοσαετὴ διχασμὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν σὲ δύο μερίδες. Ἴσως, μάλιστα, ἡ φυσιογνωμία τῶν μερίδων αὐτῶν νὰ προβάλλει μιὰ ἐξίσου σημαντικὴ παράμετρο, ποὺ ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὶς εἰδικότερες πολιτικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς συνθήκες τῆς ἐποχῆς, ἰδίως ἂν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονὸς, ὅτι τὴν περίοδο αὐτὴ συντελοῦνται σημαντικὲς ἀλλαγές στὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, μὲ βάση τὴν ἔκδοση τοῦ Χάττι Χουμαγιὸν (1856)⁶ καὶ τὴν ἐπίδρασή του στὴ διοικητικὴ καὶ κοινωνικὴ δομὴ τοῦ κράτους⁷.

Οἱ ἀλλαγές αὐτὲς δημιουργοῦν, γιὰ πρώτη ἴσως φορὰ στὴν ἱστορία τοῦ ἐλληνορθόδοξου γένους, ἀντιπαλότητα μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς παράγοντα ἀσκήσεως ἐξουσίας, καὶ τῆς ἀνερχόμενης ἀστικῆς τάξης, ἡ ὁποία διεκδικοῦσε διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν Κοινοτήτων μερίδιο στὴ νομὴ τῆς δημόσιας διοίκησης μετὰ τὴν παρακμὴ τῆς τελευταίας στὸ 18ο καὶ τὸ 19ο αἰῶνα. Δημιουργεῖται ἔτσι νέο ἐπίπεδο σχέσεων ἀνάμεσα στοὺς δύο πόλους τῆς Ρωμηοσύνης, καθὼς μέχρι τότε «στὴν Ὀρθοδοξία ἡ διάσταση ἀνάμεσα στὴ θρησκευτικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ (πολιτικὴ) σφαίρα εἶναι ἀδιανόητη. Ἡ ζωὴ ἀντιμετωπίζεται ἐνιαῖα ὡς μία ἐνότητα καὶ ὁλότητα. Ἡ ἰσορροπία αὐτὴ θὰ διαταραχθεῖ μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ πνεύματος αὐτονομίας καὶ ἀποϊεροποίησης τοῦ κοινοτικοῦ - κοινωνικοῦ χώρου, ποὺ θὰ ἐμφανιστεῖ στὸ τέλος τῆς τουρκοκρατίας ὡς καθαρὰ δυτικὴ ἐπίδραση»⁸. Ἡ τάση αὐτὴ δημιουργεῖ νέα δεδομένα, καθὼς εἶναι ἀπόρροια τῆς προσπάθειας «νὰ περιοριστεῖ ὁ κοινωνικὸς ρόλος τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας κυρίως στὸ θρησκευτικὸ τομέα μὲσω τῆς λειτουργικῆς διαφοροποίησης τῆς κοινωνίας καθὼς καὶ τῆς ἐκλογίκευσης καὶ μερικῆς αὐτονομίας

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

σης διαφόρων κοινωνικῶν τομέων» καὶ «νὰ στραφεῖ ἡ προσοχὴ τῶν Ἑλλήνων περισσότερο σὲ ἐνδοκοσμικὰ παρὰ σὲ ὑπερβατικά, ἐξωκοσμικὰ ἐνδιαφέροντα»⁹.

Ἡ ἀντιπαλότητα ἀνάμεσα στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ἀστική τάξη ἐκφράζεται κατ' ἐξοχὴν στὸ χῶρο τῆς ἐκπαιδεύσεως, καθὼς οἱ ἐκπρόσωποι τῆς δεύτερης διεκδικοῦν τὸ δικαίωμα παρεμβάσεων στὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα καὶ στὸ περιεχόμενο τῆς διδασκίας ὕλης, ἀμφισβητώντας τὴν κεντρικὴ θέση τῆς Ἐκκλησίας στὴν παιδεία τοῦ Γένους, ἢ ὁποῖα ὑπῆρξε γιὰ αἰῶνες «ὄχι μόνο ἀστασίαστη, ἀλλὰ καὶ αὐτονόγη»¹⁰.

Ἡ συγκεκριμένη ἔνταση ἀνάμεσα στοὺς ἀστοὺς - δημογέροντες καὶ τὶς κατὰ τόπους Μητροπόλεις παρουσιάζεται καὶ στὴ Λέσβο, ὅπου ἡ ἀστική τάξη ἔχει ἀναπτυχθεῖ, ἤδη ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα, ἐκτοπίζοντας τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ νησιοῦ καὶ μονοπωλώντας σχεδὸν τὴν παραγωγὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸ ἐμπόριο¹¹. Ἡ τάξη αὐτή, πλασιώνοντας τὶς δημογεροντίες ἀρχίζει νὰ διεκδικεῖ ὅλο καὶ περισσότερες ἀρμοδιότητες στὴν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας, νὰ αὐθαιρετεῖ σὲ βάρος τῶν ἀπλῶν χριστιανῶν καὶ νὰ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς ἐκκλησιαστικὲς ἀρχές¹². Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα παρόμοιας ἀντίθεσης παρουσιάζεται κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Μητροπολίτη Μυτιλήνης Μελετίου (1839-1843 καὶ 1858-1867), ὁ ὁποῖος «περιώρισε τὴν οἴησιν καὶ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν Δημογερόντων, οἵτινες, βλέποντες εἰς τὸ πρόσωπόν του τὸν ἀμερόληπτον κριτὴν καὶ τὸν ἰσχυρὸν προστάτην τῶν δικαίων τοῦ ποιμνίου του, ἀντέδρων εἰς κάθε προοδευτικὸν καὶ κοινωφελὲς ἔργον του διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου τρόπου»¹³.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω, θὰ πρέπει νὰ συνυπολογιστοῦν καὶ οἱ ιδιαίτερες συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦν τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περίοδο στὴ Λέσβο καί, πιδὸ συγκεκριμένα, στὴν ἐπαρχία Μηθύμνης, ὅπου διαδραματίζονται δύο ἀκόμη ἔντονες κοινωνικὲς διαμάχες σὲ ἰσάριθμες κωμοπόλεις, ἢ «ἐξανάσταση τῶν φαυλοβίων» στὴ Βρίσα¹⁴ καὶ ἡ σχετικὴ μὲ τὴ διαχείρι-

9. Β. ΜΑΚΡΙΑΔΗΣ, «Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ φορεῖς τοῦ Διαφωτισμοῦ στὸν ἐλληνικὸ χῶρο: ἰδιαιτερότητες μιᾶς σχέσης», *Κληρονομία* 29 (1997) 171 (τὸ ἄρθρο στίς σσ. 163-201).

10. Βλ. Β. ΦΕΙΔΑΣ, «Τὸ πρόβλημα τοῦ σκοποῦ τῆς παιδείας στὸ νεώτερο Ἑλληνισμὸ», *Σύναξι* 8 (1983) 12 (τὸ ἄρθρο στίς σσ. 11-22).

11. Ἡ Εὐριδικὴ Σιφναίου ἀναφέρει ὅτι «οἱ χριστιανοὶ κάτοικοί του (ἐνν. τὸ νησί τῆς Λέσβου), ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι, ποὺ ἀποτελοῦν τὴ δημογραφικὴ πλειοψηφία τοῦ νησιοῦ, ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὶς μεταρρυθμίσεις ποὺ ὑπογράφονται ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη τὸ 1839 καὶ στὴ συνέχεια τὸ 1856 γιὰ νὰ πάρουν τὴ σκυτάλη τῆς οἰκονομίας στὰ χέρια τους καὶ νὰ ἐπιταχύνουν τὸ ρυθμὸ ἀνάπτυξης, περνώντας ἀπὸ ἓνα στάδιο γεωργικὸ - προβιομηχανικὸ, σὲ ἓνα στάδιο ἐμπορικὸ, γεωργικὸ - βιομηχανικὸ, πρὸς τὸν ἀστικὸ μετασχηματισμὸ» (Ε. ΣΙΦΝΑΙΟΥ, *Λέσβος. Οἰκονομικὴ καὶ Κοινωνικὴ Ἱστορία (1840-1912)*, Ἀθήνα 1996, σ. 52· περισσότερα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς Λέσβου κατὰ τὴν συγκεκριμένη περίοδο, βλ. στὸ ἴδιο, σσ. 91-150).

12. Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι «ἡ μητρόπολη στὸ 19ο αἰ. πρέπει νὰ θεωρεῖται ὑπὸ τὴν διπλὴ της λειτουργία: ὡς θρησκευτικὸς θεσμὸς ἄρα καὶ θεσμὸς συγκρότησης καὶ ὀριοθέτησης τοῦ χώρου ὑπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Πατριάρχου καὶ -ἢ καὶ γιὰ αὐτό- ὡς μηχανισμὸς ὀργάνωσης τῆς ὀθωμανικῆς τοπικῆς διοίκησης, ἄρα καὶ ὡς κατ' ἐξοχὴν μηχανισμὸς ἐνσωμάτωσης τῶν Ρωμιῶν στὸν ὀθωμανικὸ χῶρο» (Σ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥ-

ΛΟΥ, *Μικρὰ Ἀσία, 19ος αἰ. - 1919. Οἱ Ἑλληνορθόδοξοι Κοινότητες. Ἀπὸ τὸ Μιλλέτ τῶν Ρωμιῶν στὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος*, Ἀθήνα 1997, σ. 319).

13. Π. ΣΑΜΑΡΑΣ, *Μελέτιος ὁ μητροπολίτης Μυτιλήνης*, Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ "Ποιμένος", Μυτιλήνη 1949, σ. 6.

14. Βλ. Κ. ΤΣΕΛΕΚΑΣ, *Τὸ χωριό μου ἢ Βρίσα Λέσβου*, Ἀθήνα 1987, σσ. 29-38 καὶ Π. ΑΡΓΥΡΗΣ, «Ἡ ἐξανάστασις τῶν φαυλοβίων. Δημοσιονομικὸ σύστημα καὶ ἐνδοκοινοτικὲς ρήξεις στὴ Λέσβο τοῦ 19ου αἰῶνα», *Τὰ Ἱστορικὰ* 9

(τεῦχος 16, Ἰούνιος 1992) 49-64.

15. Βλ. Χ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ, *Ἡ παλαιὰ Ἁγία Παρασκευή*, Μυτιλήνη 1936, σ. 80.

16. Ἡ ἔνταση αὐτὴ δὲν παρουσιάστηκε βεβαίως μόνο στὴ Λέσβο, ἀλλὰ σὲ ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνὸς γράφει χαρακτηριστικά: «Ἡ ἐξάπλωση τῆς κοσμικῆς παιδείας καὶ ἡ συστηματικὴ διάδοση τῆς γνώσης, πέρα ἀπὸ τὴν ἀνυπολόγιστη σὲ ἀξία προσφορά στὸ φωτισμὸ τοῦ γένους, γέννησε καὶ οὐσιαστικὰ προβλήματα κάνοντας αἰσθητὸ τὸν ιδεολογικὸ διῆρισμό, ποὺ ἐκυοφορεῖτο στὰ σπλάγχνα του. Μὲ τὴν ἐπιστροφή τῶν λογίων ἀπὸ τὴ Δύση, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν φορεῖς εὐρωπαϊκῶν ιδεολογικῶν ρευμάτων, ἀρχίζει ἡ ἀντιπαράθεση μὲ τὴν ὀρθόδοξη λαϊκὴ παράδοση. Ἡ ἐπίτευξη τῆς ἰσορροπίας ἀνάμεσα στὸν ὀρθόδοξο στοχασμὸ καὶ τὴν ἀνθρωπιστικὴ (οὐμανιστικὴ) σκέψη θὰ ἀποτελέσει τὸ κύριο πρόβλημα αὐτῆς τῆς περιόδου» (ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, *Τουρκοκρατία*, 136).

17. Βλ. Π. ΣΑΜΑΡΑΣ, *Ἡ Ἐκπαίδευση στὴ Λέσβο (ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς)*, Μυτιλήνη 1948, σσ. 83-87.

18. Βλ. Σ. Γ. ΤΑΞΗΣ, *Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς Λέσβου καὶ τοπογραφία αὐτῆς*, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1874 [Φωτομηχανικὴ Ἀνατύπωση, Πανεπιστήμιο Αἰγαίου, Τμῆμα Κοινωνικῆς Ἀνθρωπολογίας, Μυτιλήνη 1996· στὸ ἐξῆς: ΤΑΞΗΣ, *Ἱστορία Α*], σσ. 40-41. Τὰ ἴδια σχεδὸν στοιχεῖα, μὲ τὴν προσθήκη τῆς Λειμωνιάτιδος Σχολῆς καὶ μερικῶν ἄλλων σχολείων, δίνει ὁ Τάξης καὶ στὴ δευτέρη ἐκδοσὴ τῆς Ἱστορίας του τὸ 1909 (Σ. Γ. ΤΑΞΗΣ, *Συνοπτικὴ Ἱστορία καὶ τοπογραφία τῆς Λέσβου, ἔκδοσις δευτέρα ἐπισημμένη καὶ μετερροθμισμένη*, Ἐν Καῖρῳ, Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Ἰ. Πολίτου, 1909 [Φωτομηχανικὴ

ση τῶν φορολογικῶν καταστίχων τῆς κοινότητος διαμάχη στὴν Ἁγία Παρασκευή¹⁵.

Μία ἀπὸ τὶς ἀρμοδιότητες ποὺ διεκδίκησε (καὶ) ἡ ἀστική τάξη τῆς Λέσβου μέσω τῶν δημογεροντιῶν ἦταν ἡ ὀργάνωση τῆς ἐκπαιδύσεως. Συνέπεια τῆς τάσεως αὐτῆς ἦταν ἡ δημιουργία ἐντάσεως ἀνάμεσα στὶς κοινοτικὲς ἀρχές καὶ τὸν μέχρι τότε ἀποκλειστικὸ φορέα τῆς ἐκπαιδευτικῆς διαδικασίας, τὴν Ἐκκλησίαν· ἐντάσεως, ἡ ὁποία δὲν εἶχε σχέση μὲ τὴν ὀργάνωση μόνο τῆς διαδικασίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκπαιδύσεως, μιὰ καὶ οἱ ὁλοένα καὶ περισσότερο διαδιδόμενες ιδέες τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ ἀπαιτοῦσαν καὶ τὴν ἀναδιάρθρωση τοῦ σχολικοῦ προγράμματος¹⁶. Ὅπως εἶναι φυσιολογικό, ἡ εἴσοδος τῶν ιδεῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ στὴ Λέσβο (μὲ καθυστέρηση ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα) διαδραματίζει σημαντικὸ ρόλο στὴ μεγιστοποίηση τῆς ἐντάσεως αὐτῆς σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο. Ταυτόχρονα, ἡ πεποίθηση ὅτι μόνο μέσω τῆς παιδείας θὰ ἀναστηθεῖ ὁ Λέσβιος ραγιάς καὶ θὰ ἀναπνεύσει τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας ποὺ ἔπνεε ἤδη στὴν κυρίως Ἑλλάδα, γίνεται κινητήριος μοχλὸς γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν "ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων" καὶ γιὰ ὁλοένα περισσότερες διεκδικήσεις ὡς πρὸς τὴν ἴδρυση καὶ τὴ συντήρηση "σχολαρχείων".

Εἰδικότερα στὴν ἐπαρχία Μηθύμνης, ἡ ἄνθιση τῶν σχολείων ἀρχίζει ἀπὸ τὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα. Ἰδρύνονται ἑλληνικὲς γυμνασιακὲς σχολές στὴν Καλλονὴ (τὸ 1806), τὸ Μανδαμάδο (1810), τὸ Μόλυβο (1814), τὴν Πέτρα (ἀρχὲς τοῦ αἰώνα) καὶ τὴν Ἁγία Παρασκευή (1830), ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1830 λειτουργεῖ καὶ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὸ Μανδαμάδο¹⁷. Μὲ βάση τὰ στοιχεῖα ποὺ καταγράφει ὁ Σταῦρος Τάξης, τὸ 1874 λειτουργοῦσαν ἑλληνικὲς σχολές στὴν Ἁγία Παρασκευή, τὸ Μανδαμάδο, τὸ Μόλυβο, τὴν Πέτρα καὶ τὴ Βατοῦσα, ἀλληλοδιδασκτικὰ στὴν Ἀχυρώνα (σημερινὴ Καλλονή), τὰ Δάφια, τὸ Κεράμι, τὴν Ἁγία Παρασκευή, τὸν Κλομηδάδο, τὴ Στύψη, τὸ Ὑψηλομέτωπο, τὰ Γέλια, τὸ Μανδαμάδο, τὴν Κάπη, τὴν Κλειώ, τὴ Συκαμνιά, τὴν Ἄργενο, τὸ Λαφιώνα, τὸ Μόλυβο, τὴν Πέτρα, τὸ Βαφειό, τὸ Σκουτάρο, τὴ Φίλια, τὴν Ἀνεμῶτια, τὸ Σκαλοχώρι, τὰ Τελώνια (σημερινὴ Ἄντισσα), τὴ Βατοῦσα, τὰ Χύδηρα, τὴν Πτεροῦντα καὶ τὰ Παράκοιλα (στὶς εἰκοσιεξι δηλαδὴ ἀπὸ τὶς τριάντα χριστιανικὲς ἢ μικτὲς κοινότητες τῆς ἐπαρχίας), καὶ παρθεναγωγεῖα στὴν Ἀχυρώνα, τὸ Μανδαμάδο, τὸ Μόλυβο, τὴν Πέτρα, τὰ Τελώνια καὶ τὴ Βατοῦσα (ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ δημιουργηθεῖ τὴν περίοδο αὐτῆ

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

καὶ στὴ Στύψη)¹⁸.

Ἡ "ἐπαρχιακὴ σχολὴ" τῆς Καλλονῆς λειτουργεῖ γιὰ περισσότερο ἀπὸ μισὸ αἰῶνα, ὑφίσταται ὅμως φθορὲς ποὺ τὴν καθιστοῦν ἀκατάλληλη. Ἡ κοινότητα Ἀχυρῶνος θέτει ὡς στόχο τὴν ἐπαναλειτουργία της γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν οἰκογενειῶν της, τὰ ὁποῖα ἀναγκάζονται νὰ μετακινουῦνται γιὰ τὶς ἀνώτερες μαθητικὲς τοὺς ἀνάγκες στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ Μολύβου καὶ τοῦ Μανδαμάδου¹⁹. Ἡ οἰκονομικὴ δυσκολία τῆς προσπάθειας αὐτῆς φέρνει στὸ προσκῆνιο τὴν εὐπορὴ Μονὴ Λειμῶνος, τοῦ μόνου ἴσως φορέα τῆς περιοχῆς ποὺ θὰ μπορούσε νὰ συντρέξει στὸ ἔργο τῆς ἀνοικοδόμησης καὶ τῆς συντήρησης τῆς σχολῆς. Ὁ πόθος ὅμως τῶν Ἀχυρωνιατῶν προσκρούει στὴν ἀπροθυμία τῶν μοναχῶν καὶ ἀργότερα στὴν παρέμβαση τοῦ Πατριαρχείου, ποὺ διεκδικεῖ γιὰ τὸ ταμεῖο του σημαντικὸ μερίδιο ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῆς μονῆς, μὲ σκοπὸ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν τεράστιων οἰκονομικῶν του προβλημάτων. Δημιουργεῖται, μὲ βάση τὶς παραμέτρους αὐτές, τὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα, μὲ κύριους ἀνταγωνιστὲς - ἀντιπάλους, οἱ ὁποῖοι ἄλλαξαν κατὰ τὴ διάρκειά του στάση καὶ "στρατόπεδο": στὴν ἀρχικὴ φάση του βασικοὶ ἀντίπαλοι εἶναι οἱ ἐπαρχιωτὲς καὶ οἱ λειμωνιατὲς μοναχοί, ἐνῶ στὴ συνέχεια οἱ μοναχοὶ συνασπίζονται μὲ τοὺς ἐπαρχιωτὲς ποὺ ἐκπροσωποῦν τὴν τάση ἀποκολλήσεως ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πιά τὸν κοινὸ "ἐχθρό". Μὲ τὴν Ἐκκλησία συντάσσονται καὶ τὰ μέλη τῆς πιὸ συντηρητικῆς μερίδας τῆς ἐπαρχίας, ἡ ὁποία, συσπειρωμένη γύρω ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη Μηθύμνης, λειτουργεῖ σὲ συνεργασία μὲ τὸ Πατριαρχεῖο, ἔχοντας ὡς βάση γιὰ τὴ δράση της τὴν ἐκκλησιαστικοπολιτικὴ νομιμοφροσύνη καὶ προβάλλοντας ὡς σκοπὸ τὴ διατήρηση τῶν μέχρι τότε καθιερωμένων στὸ χῶρο τῆς διοικήσεως τῆς ἑλληνικῆς κοινότητας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ περίοδος τῶν ζυμώσεων (1866-1880)

Ἡ "ρίζα" τοῦ προβλήματος φτάνει στὴ δεκαετία τοῦ 1860, περίοδο κατὰ τὴν ὁποία ἡ κοινότητα Ἀχυρῶνος βρισκόταν, σὲ οἰκονομικὸ -καὶ κατὰ συνέπεια ἐκπαιδευτικὸ- ἐπίπεδο, ὑπὸ τὴ σκιά τοῦ καταστροφικοῦ παγετοῦ τοῦ 1850²⁰, καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μαρασμοῦ ποὺ ἡ συγκεκριμένη καταστροφὴ ἐπέφερε στὸν γεωργικὸ καὶ τὸν κτηνοτροφικὸ τομέα. Ἡ

ἀνατύπωση, Πανεπιστήμιο Αἰγαίου, Τμῆμα Κοινωνικῆς Ἀνθρωπολογίας, Μυτιλήνη 1994· στὸ ἐξῆς: ΤΑΞΗΣ, *Ἱστορία Β*], σσ. 120-142). Τὸ *Ἡμερολόγιον Νομαρχίας Ἀρχιπελάγους ἔτους 1301 [=1884]* μᾶς προσφέρει συνολικὴ εἰκόνα τῆς ἀναπτύξεως τῶν σχολείων κατὰ τὴν περίοδο, ἀπὸ τὴν ὁποία κατὰ κύριο λόγο προέρχονται τὰ ἐκτιδόμενα ἔγγραφα: «ἐν τῇ Ὑποδιοικήσει Μολύβου ὑπάρχουσι ... σχολεῖα χριστιανικὰ 38 ὦν 30 τῶν ἀρρέων καὶ 8 τῶν θηλέων» (σ. 101).

19. Τὴν ἀνάγκη τῆς συστάσεως ἑλληνικῆς σχολῆς στὴν Καλλονὴ καταγράφει τὸ 1874 καὶ ὁ Σταυρὸς Τάξης: «Περὶ τὸν κρίνομεν ὅπως ἀναφέρωμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα ὅτι μεγάλως κατεπίγει ἤδη ἡ σύστασις κεντρικοῦ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μηθύμνης Γυμνασίου, ὅπερ θαυμασιῶς πράγματι ἐν τῇ τοῦ Λειμῶνος Μονῇ κατορθοῦται, ὡς πρό τινων ἐτῶν οἱ κ. Μ. Κάμπερ, ἰατρός, Ζαφ. Ὑπανδρουμένος, Γ. Ἀριστείδης καὶ τόσοι ἄλλοι λόγιοι τῆς ἐπαρχίας ἄνδρες κατέδειξαν» (ΤΑΞΗΣ, *Ἱστορία Α*, 29-30, ὑποσ. 13).

20. Βλ. σχετ. Ζ. ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ, *Θεομηνίες στὴ Λέσβο τὸ 19ο αἰῶνα*, Μυτιλήνη 1978, σσ. 13-28, καὶ «Ἀναφορὰ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Μηθύμνης τῆς Λέσβου», στὸ Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΩΝ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιθεώρησις*, περ. Δ', τόμ. 1, τευχ. 4, σσ. 157-164, ὅπου παρουσιάζονται συνοπτικὰ οἱ αἰτίες τοῦ οἰκονομικοῦ μαρασμοῦ μέχρι καὶ τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ 1870. Ὁ Σ. Τάξης γράφει χαρακτηριστικὰ ὅτι «τὸ ψῦχος, ὅπερ κατόπιν ἀκαταπαύστων μηνιαίων βροχῶν εἶχεν ἐπέλθει τῇ νήσῳ κατὰ τὴν 11ην καὶ 12ην Ἰανουαρίου τοῦ 1850, ἦν ὅλως πρωτοφανὲς καὶ πρωτάκουστον· τὸ θερμόμετρον εἶχεν κατέλθει μέχρι τοῦ 12ου βαθμοῦ κάτωθεν τοῦ μηδενικοῦ. Αἱ ἐργασίαι ἐπὶ μῆνα ὅλον διεκόπησαν· ἄνθρωποι εἰς τὰς ἐξοχὰς ἐκ τοῦ φύχους

ἀπωλέσθησαν· τὰ ζῶα ὅλα σχεδὸν ἐκ τῆς νήσου ἐξέλιπον· τὰ δένδρα ἅπαντα μέχρι τῆς ῥίζης ἐξηράνθησαν· ἡ δὲ ἐκ τῆς θεομηνίας ἐπελθοῦσα ἐν γένει ζημία εἰς πλείστα ἀνήλθε χιλιάδας λιρῶν ἐν τῇ νήσῳ» (ΤΑΞΗΣ, *Ἱστορία Β*, σ. 79, ὑποσ. 2).

21. Περὶ τῶν κτητορικῶν διαθηκῶν, τῶν αἰτιῶν συντάξεώς τους, τῶν συντακτῶν, τῶν ὀνομασιῶν, τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομένου τους, βλ. Κ. ΜΑΝΑΦΗΣ, *Μοναστηριακὰ Τυπικὰ - Διαθήκαι. Μελέτη φιλολογικῆ*, Ἐν Ἀθήναις 1970, σσ. 125-173. Περὶ τῶν διαθηκῶν Ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν βλ. καὶ Κ. ΠΙΤΣΑΚΗΣ, *Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου, Πρόχειρον νόμων ἢ Ἐξάβιβλος*, Ἀθήνα 1971, σσ. 287-288.

22. Ε. Γ. ΚΛΕΟΜΒΡΟΤΟΣ (=Μητρ. Μυτιλήνης Ἰάκωβος), «Καλλίνικος μητρ. Μυτιλήνης, ὁ μετέπειτα πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (1800-1889)», *Ὁ Ποιμὴν 2* (1934) 217 [τὸ ἄρθρο στίς σελίδες 183-189, 210-222, 243-252, 337-345· ἐκδόθηκε καὶ σὲ ἀνάτυπο, Μυτιλήνη 1934].

23. Γιὰ τὶς ἀρμοδιότητες τῶν ἐξάρχων βλ. J. DARROUSES, *Recherches sur les Ὁφείκια de l' Eglise Byzantine*, Paris 1970, σσ. 127-131 καὶ Μ. ΠΑΙΖΗ-ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἀνεπίσημα ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως. Παρασχέδια καὶ μαρτυρίες τοῦ 1476*, Ἀθήνα 1988, σσ. 63-69.

24. Τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Καλλινίκου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκθεση, τὴν ὁποία ἀπέστειλε ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο, σώθηκαν στὸ Ἀρχεῖο του καὶ ἐκδόθηκαν ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη Μυτιλήνης Ἰάκωβο Κλεόμβροτο· βλ. ΚΛΕΟΜΒΡΟΤΟΣ, «Καλλίνικος», 220-221 καὶ Ε. Γ. ΚΛΕΟΜΒΡΟΤΟΣ (=Μητρ. Μυτιλήνης Ἰάκωβος), *Τὸ εὐρεθὲν Ἀρχεῖον τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Καλλινίκου (1800-1889)*, Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ "Ποιμένος", Μυτιλήνη 1938, σ. 11. Ἀντίγραφα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων σώζονται καὶ στὸν Μέγα Κώδικα τῆς Μονῆς Λειμῶνος (σσ. 314-324).

οἰκτρὴ κατάσταση τῆς οἰκονομίας καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ "ἀναστηθεῖ", μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ ἡ ἐκπαίδευση, ἀποτελεῖ τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν πρώτη ἐμφάνιση ἐντάσεως σχετικῆς μὲ τὰ σχολικὰ πράγματα τῆς ἐπαρχίας, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ λυθεῖ δύο ὀλόκληρες δεκαετίες ἀργότερα.

Τὸ πρῶτο ἐπεισόδιο καταγράφεται τὸ 1866, ὅταν ἡ κοινότητα Ἀχυρῶνος, στὴν προσπάθειά της νὰ ἐπισκευάσει τὸ σχολεῖο τῆς κωμοπόλεως, ἀλλὰ καὶ νὰ καλύψει τὶς ὑπερμεγέθεις γιὰ τὴν τότε οἰκονομία της ἐκπαιδευτικὲς τῆς ἀνάγκες, ἐκφράζει γιὰ πρώτη φορὰ πρὸς τὴν εὐπορὴ Μονὴ Λειμῶνος τὴν ἀξίωση συνδρομῆς, μὲ τὴ συνεισφορὰ μέρους τῶν εἰσοδημάτων της, ὡς ἐτήσια τακτικὴ ἐπιχορήγηση. Ἡ ἀρνητικὴ ἀντίδραση τῶν μοναχῶν προκαλεῖ τὴν ἀποστολὴ ἀναφορᾶς τῆς κοινότητος πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, μὲ τὴν ὁποία οἱ κάτοικοι ζητοῦν τὴν παρέμβαση τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ἐκφράζουν κατηγορίες κατὰ τῶν μοναχῶν, ἀφ' ἐνὸς περὶ «ἀνωμάλου διαχειρίσεως» τῶν προσόδων τῆς μονῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου περὶ ἠθικῆς καταπτώσεώς τους. Ἀντιμαχόμενοι τὸ ἐπιχείρημα τῶν μοναχῶν, ὅτι κινοῦνται μὲ βία τὴ Διαθήκη τοῦ ἱδρυτῆ τῆς μονῆς ἁγίου Ἰγνατίου²¹, οἱ ἐπαρχιώτες προβάλλουν ἐπίσης τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι «ὑπάρχει ἕτερα διαθήκη, "ἦν ὁ κτήτωρ ἐξέδωκεν, ἀρχιερεὺς γενόμενος Μηθύμνης, τὴν ὁποίαν κρύπτουσιν οἱ μοναχοί, ὡς μὴ συμφέρουσιν αὐτοῖς διὰ τὰς ἐμπεριεχομένας χρηματικὰς ὑποχρεώσεις" καὶ ὅτι παρὰ ταύτην ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ Πατριαρχικὰ Σιγίλλια, βεβαιοῦντα τὰ περὶ τῶν ὑποχρεωτικῶν τούτων συνδρομῶν τῆς Μονῆς ὑπὲρ τῶν Σχολείων τῆς Καλλονῆς»²².

Τὸ πρόβλημα λύνεται τελικὰ μὲ τὴν παρέμβαση τοῦ Λέσβιου στὴν καταγωγὴ καὶ ἐφησυχάζοντος τότε στὴ Μυτιλήνη Πατριάρχῃ πρ. Ἀλεξανδρείας Καλλινίκου (1858-1861), ὁ ὁποῖος ἀποστέλλεται ὡς ἔξαρχος²³ ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου στὴ μονή, παραμένει ἐκεῖ ἐπὶ δεκαπενθήμερο, ἀκούει τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τῶν δύο πλευρῶν, λαμβάνει μέτρα κατὰ τοῦ ἀτασθάλου βίου τῶν μοναχῶν καὶ προτείνει συμβιβαστικὴ λύση, ἡ ὁποία καὶ γίνεται ἀποδεκτὴ: νὰ καταβάλει ἡ μονὴ ἐφάπαξ τὸ ποσὸ τῶν τριῶν χιλιάδων γροσίων γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τῆς κοινότητος²⁴. Παράλληλα ὅμως, ὅπως φαίνεται στὴν ἔκθεση τοῦ Καλλινίκου πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο, ἀναδεικνύεται τὸ ὅτι καὶ ἄλλες κοινότητες τῆς ἐπαρχίας

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

Μηθύμνης εἶχαν τὴν πρόθεση νὰ ἀπευθυνθοῦν στὴ μονὴ μὲ τὸ ἴδιο αἶτημα.

Ἐνα χρόνο ἀργότερα τὸ πρόβλημα ἐπανέρχεται ἐπιτακτικότερα, ἐξαιτίας μιᾶς ἀκόμη φυσικῆς καταστροφῆς: τοῦ σεισμοῦ τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1867, ὁ ὁποῖος προκάλεσε τεράστιες καταστροφές στὸ νησί²⁵ καὶ ἄφησε πίσω του τὸ ἐκπαιδευτήριον τῆς Καλλονῆς ἐτοιμόρροπο. Ἡ κοινότητα ἐπανῆλθε στὸ αἶτημα τοῦ προηγούμενου ἔτους, μὲ προεξάρχοντα τὸ δάσκαλο Ἰωακεῖμ Παυλίδη καὶ βασικὸ ἐπιχείρημα τὸ ὅτι ἡ Διαθήκη τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου, τὴν ὁποία «ἐπιμελῶς ἀποκρύπτουν οἱ μοναχοί, τοὺς ὑποχρεώνει νὰ ἐπιχορηγοῦν τὴν ἐκπαίδευση τῆς Καλλονῆς»²⁶.

Μὲ τὴν ἀπόδο τῶν χρόνων, τὰ σχετικὰ αἰτήματα τῶν κοινοτήτων, οἱ ὁποῖες ζητοῦν ἐπιχορήγηση ἀπὸ τὴ μονή, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ ἐκπαιδευτικά τους προβλήματα, πληθαίνουν, χωρὶς ὅμως νὰ ἀλλάξει ἡ ἀρνητικὴ στάση τῶν μοναχῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νέες προσφυγές τῶν ἐπαρχιωτῶν στὸ Πατριαρχεῖο. Ἡ ὑπαρξὴ τῶν παράλληλων αὐτῶν αἰτημάτων δημιουργεῖ συγκρούσεις μεταξύ τῶν κοινοτήτων, ὅπως φαίνεται σὲ ἀναφορὰ τῆς κοινότητος Ἀχυρῶνος, καταχωρημένη στὸ δημογεροντικὰ κώδικά της (σσ. 268-273) καὶ χρονολογημένη στὰ 1876. Μὲ τὴν ἀναφορὰ αὐτῆ, ἡ κοινότητα καταφέρεται «κατὰ τῶν ἄλλων Κοινοτήτων διὰ τὴν ἐπέμβασιν εἰς τὰ τῆς Μονῆς Λειμῶνος, τὴν παρακώλυσιν τῆς ἐν τῇ μονῇ ἀνεγέρσεως ἑλληνικῆς σχολῆς καὶ τὴν διάθεσιν 16 χιλ. γροσίων, ὅπως διανεμηθῶσιν εἰς τὰς Κοινοτήτας τῆς ἐπαρχίας διὰ σχολικὰς τῶν ἀνάγκας»²⁷.

Ἡ συνέχιση τοῦ προβλήματος καὶ οἱ διαμαρτυρίες περὶ ἀτασθάλου βίου τῶν μοναχῶν προκάλεσαν τὴν ἀποστολὴν τριμελοῦς ἐξαρχίας ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο, στὴν ὁποία συμμετεῖχε ὁ τότε Μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ μετέπειτα Μηθύμνης Νικηφόρος Γλυκᾶς²⁸, ποὺ πραγματοποιεῖ ἔτσι τὴν πρώτη του ἐπαφὴ μὲ τὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα καὶ σχηματίζει εἰκόνα γιὰ τὴν ἐπικρατοῦσα κατάσταση στὴ μονή. Φαίνεται πάντως ὅτι ἡ ἐξαρχία δὲν συνετέλεσε στὴν ἐπίλυση, οὔτε κἂν στὴ βελτίωση τῆς καταστάσεως.

ὑπὸ αὐτὲς τὶς συνθήκες, τὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα συνεχίζει νὰ ὑφίσταται καὶ παρουσιάζεται μὲ μεγαλύτερη ἔνταση τὸ

25. Βλ. σχετ. ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ, *Θεομηνίες*, 31-66.

26. ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ, «Λειμωνιακά», 131.

27. Δελτίον Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μηθύμνης Η' (1936) 87· βλ. καὶ ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ, «Λειμωνιακά», 132.

28. Στὴν ἐξαρχία συμμετεῖχαν ἐπίσης οἱ Μητροπολίτες Καισαρείας Μεθόδιος καὶ Δυρραχίου Βησσαρίων. Στὸν Μέγα Κώδικα τῆς μονῆς (σσ. 338-339) σώζεται ἀπόσπασμα ἐκθέσεως τῆς ἐξαρχίας πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο, μὲ ἡμερομηνία 6 Σεπτεμβρίου 1876 καὶ ἀριθμὸ πρωτοκόλλου 4188. Οἱ τρεῖς Μητροπολίτες, μεταξύ ἄλλων, παραπέμπουν καὶ σὲ δύο ἐκθέσεις τοῦ Πατριάρχου πρ. Ἀλεξανδρείας Καλλινίκου, μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐξαρχικῆς του ἀποστολῆς στὴ μονή (βλ. ἀμέσως παρακάτω). Ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις αὐτὲς «ἐξάγεται ὅτι ἡ διαγωγὴ τῶν Πατέρων τῆς Μονῆς Λειμῶνος, καὶ ἰδίως ἡ μετὰ τοῦ παρακειμένου γυναικείου Μοναστηρίου σχέσις, ἡκιστα συνάδουσα πρὸς τοὺς κανόνας τῆς μοναχικῆς πολιτείας, πρῶτον μὲν ἀποβαίνει ὀλεθρία καὶ καταστρεπτικὴ εἰς τὴν Μονήν, σπαταλομένης εἰς ἀνηθίκους σκοπούς τῆς σπουδαίας αὐτῆς περιουσίας, καὶ ἐγκαταλειπομένων ἀκαλλιερῆτων τῶν ἄλλως λίαν ἐκτεταμένων αὐτῆς κτημάτων, δεύτερον δὲ δίδωσιν ἀφορμὴν εἰς τε τὰς περιόικους Κοινοτήτας, καὶ εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν μητροπολίτας Μηθύμνης νὰ ἐπεμβαίνωσι καὶ διαθέτωσι τὰ τῆς Μονῆς, ὅπως ἐκάστῳ δοκεῖ καὶ συμφέρει. Πρὸς διόρθωσιν τῆς τοσοῦτον δυσαρέστου ταύτης καταστάσεως, ἡ Μακαριότης του ἠνάγκασε τοὺς Πατέρας νὰ ὑποσχεθῶσι διὰ κοινῆς ἐνυπογράφου γράμματος, ὅτι θὰ τηρήσωσιν ἀκριβῶς καὶ ἀπαρασαλεύτως Κανονισμὸν τινα, συνταχθέντα ὑπὸ τῆς

Μακαριότητός του, ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαίου τινός, καὶ ὀρίζοντα τὰς μετὰ τοῦ γυναικείου μοναστηρίου σχέσεις τοῦ ἀνδρῶου μοναστηρίου, ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὁποίου ἡδύνατο νὰ προληφθῆ ἡ τελεία καταστροφὴ τῆς Μονῆς». Δυστυχῶς, ὅμως, ὁ Κανονισμὸς αὐτὸς δὲν συνετάχθη.

Ἀπόστολος Φ. Σπανός

29. Τὸ Ὑπόμνημα ἔχουν ἐκδόσει οἱ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἡ σύγχρονος ἱεραρχία τῆς ὀρθόδοξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμος πρῶτος, Ἐν Ἀθήναις 1895, σσ. 60-66, ὑποσ. 24, καὶ Β. ΣΤΑΥΡΙΑΝΗΣ, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, 1860 - σήμερα*, τ. Α', Θεσσαλονίκη 1977, σσ. 239-246.

30. Ὁ Ι. Μουτζούρης γράφει ὅτι «ἦταν ἀντικανονικὲς, γιατί οἱ πατριαρχικὲς μονὲς ἦταν βέβαια στὴν ἐποπτεία τοῦ πατριάρχου, αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει πὼς εἶχε κυριαρχικὴ καὶ ἀπόλυτη ἐξουσία στὶς μονὲς αὐτές. Ἐπρεπε νὰ περιορίζεται ἡ ἐξουσία του στὰ πατριαρχικὰ δίκαια, ποὺ ἦταν πέντε: 1) ἡ ἀνάκριση τῶν παραπτωμάτων τῶν μοναχῶν, 2) ἡ χειροθεσία τοῦ ἡγουμένου, 3) ἡ ἐγκριση τῶν πράξεών του, 4) τὸ ἐντὸς τῆς μονῆς μνημόσυνο του καὶ 5) οἱ ἐτήσιες εἰσφορὲς τῆς μονῆς ὑπὲρ τοῦ Πατριαρχείου» (ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ, «Λειμωνιακά», 133-134· βλ. καὶ Ι. ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ, *Τὰ Χαραστικά καὶ ἐλεύθερα μοναστήρια* (διδ. διατρ.), Ἀθήναι 1964, σ. 65 [ἔχει δημοσιευθεῖ ἐπίσης στὴ *Θεολογία* 34 (1963) 536-539 καὶ 35 (1964) 70-123, 271-304].

31. «Ἀναφορὰ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Μηθύμνης τῆς Λέσβου», στὸ Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΩΝ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιθεώρησις*, περ. Δ', τόμ. 1, τεύχ. 4, σσ. 157-164. Μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρεται ὅτι «ἡ πρώτη εὐχὴ, ἡ πρώτη ἐπιθυμία, ἦτις ἐξεφράσθη ὑπὸ τῶν

1879. Τὴν ἤδη ὑπάρχουσα ἀπὸ τὸ 1878 ἔντονη δυναμικὴ, ὀδηγεῖ σὲ ἔκρηξη ἢ ἐκδοση τοῦ πατριαρχικοῦ "Ἑπόμνηματος" τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' (1878-1884, 1901-1912), στὶς 12 Ἰανουαρίου τοῦ 1879²⁹. Ὁ ἐνδιαφέρων, καὶ ταυτόχρονα λειτουργῶν ὡς ἀφορμὴ ἐντάσεως, χαρακτήρας τοῦ κειμένου ὀφείλεται, κατὰ κύριο λόγο, στὴ σχετικὴ μὲ τὰ μοναστήρια παράγραφο: «Τὰ ἱερὰ σταυροπήγια μοναστήρια εἰσὶ πατριαρχικά: ἦτοι ἀνήκουσι τῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ, τὰ δὲ ἐνοριακὰ, ἀρχιερατικά, ἦτοι ἀνήκουσι ταῖς μητροπόλεσι καὶ ἐπισκοπαῖς· ἀμφοτέρων τῶν ιδιοτήτων τούτων τὰ ἱερὰ καταγῶγια ἀπέχουσι νῦν πολὺ μακρὰν τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν, ἀφοῦ κατέστησαν ἀτυχῶς ἄχρηστα ὑπὸ ἔποψιν ἐκκλησιαστικῆν, μηδὲν συμβάλλοντα εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν τῆς κοινωνίας μόρφωσιν, τέλος δὲ θὰ καταστραφῶσιν, ἂν μὴ ληφθῆ περὶ αὐτῶν νομοθετικόν τι μέτρον. Ἡ διάλυσις λοιπὸν ἐνίων τῶν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ σταυροπηγίων καὶ ἐνοριακῶν μοναστηρίων, τῶν μὴ βασιλικῶν, καὶ ἡ μετάθεσις τῶν καλογήρων αὐτῶν, ἂν ἔχουσιν, εἰς τὰ διατηρηθησόμενα, ὡς καὶ ἡ προσάρτισις τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας αὐτῶν διὰ ἐπισήμων τίτλων εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, ὡς ἰδιοκτησία αὐτοῦ, ἔστι τὸ μόνον σωτήριον».

Ἐκτὸς, ὅμως, ἀπὸ τῆ συγκεκριμένη παράγραφο, τὸ ὑπόμνημα περιεῖχε καὶ ἄλλες ἀποφάσεις, οἱ ὁποῖες ἀγγίζαν ἐμμέσως τὴ διαμορφωμένη κατάσταση στὴ μονή, ὅπως π.χ. ἡ «βαθμιαία ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν ἐνοριῶν τῶν ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν» καὶ ἡ «διακανόνισις διὰ νομοθεσίας τοῦ μοναχικοῦ τῶν μοναστηρίων πολιτεύματος, ὅπως παύση ἢ κατάχρησις τοῦ νὰ προσέρχονται εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον βίον ὄλα τὰ παντοειδῆ ναύγια τῆς κοινωνίας καὶ μὴ γίνονται ἐν αὐτῷ δεκτοὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἡλικίαν τριακονταετῆ καὶ μαρτυρίαν ἀγαθῆν τοῦ βίου αὐτῶν». Θιγόταν ἐπίσης καὶ τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῶν Μητροπολιτῶν μὲ τὴν κατὰ τόπους ἄρχουσα τάξη, καθὼς ὑπῆρχε ἰδιαιτέρα ἀναφορὰ στὴν ἀνάγκη ἀντιμετωπίσεως τοῦ γεγονότος, ὅτι «ὁ ἀρχιερεὺς πειθαναγκάζεται, ἔστιν ὅτε, χάριν τῆς εὐχερεστερας τῶν δικαίων του ἀπολήψεως νὰ κλείη τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνώπιον τῆς τῶν ὑπερεχόντων φαύλης διαχειρίσεως τῶν σχολειακῶν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἄλλων κοινοτικῶν πραγμάτων».

Οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς τοῦ Ἰωακείμ, πρωτοποριακὲς ἀλλὰ ταυτόχρονα -ιδίως οἱ σχετικὲς μὲ τὰ σταυροπήγια μοναστήρια- «ἀντικανονικὲς καὶ ἀνορθόδοξες»³⁰ προκάλεσαν τὴν ἀντίδραση τῆς ἐπαρχίας, ποὺ ἐκφράζεται ἐπισήμως μὲ ἀνα-

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

φορὰ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο, ἡ ὁποία φέρει τὶς σφραγίδες τῶν εἰκοσιοκτῶ ἀπὸ τὶς τριάντα κοινότητες τῆς ἐπαρχίας. Ἡ ἀναφορὰ αὐτή, μὲ ἡμερομηνία 15 Φεβρουαρίου 1879, δημοσιεύθηκε λίγες μέρες μετὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιθεώρηση³¹. Πρὶν κοπάσει ὁ θόρυβος, στὶς 28 Φεβρουαρίου, ἡ Ἀμάθεια (ἀρ. φ. 2536) δημοσίευσε "διατριβή", μὲ ταυτόσημο περιεχόμενο, συντεταγμένη προφανῶς ἀπὸ τὸν Ζαφειράκη Ὑπανδρουμένο³², ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ «Ζ.Υ.» στὸ τέλος τοῦ κειμένου. Μία ἐβδομάδα ἀργότερα, στὶς 7 Μαρτίου, ἡ ἴδια ἐφημερίδα (ἀρ. φ. 2538) δημοσίευσε καὶ δευτέρα "διατριβή", σταλμένη ἀπὸ τὸ Μόλυβο, μὲ τὴν ὑπογραφή τοῦ Ἰωάννη Φωτιάδη. Ἡ ἀνταπόκριση αὐτὴ καταγράφει τὶς ἀντιδράσεις τῶν κατοίκων τῆς συγκεκριμένης κωμοπόλεως καὶ μᾶς παρέχει τὸ ἐπιπλέον στοιχεῖο, ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια συνελύσεως στὸ Μόλυβο, στὴν ὁποία συμμετεῖχαν ὁ διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας, ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος καὶ ἄλλοι κάτοικοι τοῦ Μολύβου καὶ ἄλλων κοινοτήτων, συστήθηκε ἐπιτροπὴ, ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς Ἰ. Φωτιάδη (ἀντιπρόσωπο Τελωνίων), Θεολόγο Ἐμμανουὴλ (Καλλονῆς), Δημ. Ἐλευθεριάδη (Κάπτης), Θ. Ἀποστόλου (Μανδαμάδου), Γ. Ζαφειρίου (Γελίων) καὶ ἄλλους. Ἡ ἐπιτροπὴ πραγματοποιοῦσε ἐντονες παραστάσεις διαμαρτυρίας κατὰ τοῦ Ὑπομνήματος, προβάλλοντας τὸ αἶτημα τῆς ἐπαρχίας γιὰ χρῆση τῶν ἐσόδων τῆς μονῆς πρὸς ἴδρυση διδασκαλείου καὶ παρθεναγωγείου. Συνέταξε μάλιστα καὶ σχετικὴ διαμαρτυρία καὶ ἀπαίτησε ἀπὸ τὸν Ζ. Ὑπανδρουμένο νὰ τὴ διαβιβάσει στὸ Πατριαρχεῖο.

Κοινὸ τόπο ὄλων τῶν παραπάνω δημοσιευμάτων ἀποτελεῖ ἡ πεποίθηση τῶν ἐπαρχιωτῶν, ὅτι τὸ Πατριαρχεῖο δὲν διαθέτει τὸ παραμικρὸ δικαίωμα στὴν περιουσία τῆς μονῆς, ἡ ὁποία ἀνήκει οὐσιαστικὰ στὴν ἐπαρχία, μὲ βάση τὴ Διαθήκη τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου καὶ τὰ σωζόμενα στὴ μονὴ σιγίλλια καὶ φερμάνια· στηριζόμενη σὲ αὐτὰ τὰ ἔγγραφα, ἡ ἐπαρχία μπορεῖ νὰ διαθέσει μέρος τῆς περιουσίας μὲ σκοπὸ τὴν ἀναβάθμιση τῆς παιδείας. Στὴν ἀναφορὰ τῆς ἐπαρχίας καταβάλλεται καὶ προσπάθεια νομοκανονικῆς στηρίξεως τῆς παραπάνω ἀξιώσεως, ἐνῶ παράλληλα προδιαγράφονται καὶ τὰ ὅσα ἐπακολούθησαν στὶς σχέσεις ἐπαρχιωτῶν καὶ Πατριαρχείου: «τῶν σταυροπηγιῶν μοναστηρίων μόνον ἡ ἐποπτεία ἀνήκει εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ὡς ἡ ἐποπτεία τῶν ἐνοριακῶν εἰς τὰς μητροπόλεις, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ κτηματικὴ περιουσία, ἧς ὁ προορισμὸς οὐδεὶς ἕτερος, ἢ ἡ μόρφωσις τῶν κοινωνιῶν, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὑπόμνημα τὸ ὁμολογεῖ, οὐχὶ λεληθότως, πιστεύομεν. Ἀπόδειξις

κατοίκων πρὸς τὴν Α.Π. τὸν ἅγιον Μεθύμνης κ. Παῖσιον, ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἦτο τοῦτο, καὶ τοῦτο διετέλεσε πάντοτε ἡ μόνη ἐλπίς τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν τέκνων τῆς ἐπαρχίας, τὸ μόνον γλυκὺ καὶ παρήγορον ὄνειρον παντὸς ἐπαρχιώτου. Ἀλλὰ αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι, ὡς ἦτον ἐπόμενον, ἀνέστειλαν πρὸς στιγμὴν τὸ ἔργον, καὶ οὐδὲν περιεμένομεν, ἢ τὴν κόπασιν τῆς πολιτικῆς θυέλλης, ὅπως προβῶμεν εἰς τὸν σκοπὸν μας. Πρὸ τινῶν ἡμερῶν μάλιστα, ὅτε ἐβλέπομεν ἐν τῷ πολιτικῷ ὀρίζοντι αἰθριωτέραν κᾶπως ὄψιν, ἐμάθομεν δὲ ὅτι διωρίσθη ἔξαρχος ἡ Α.Π. ὁ ἅγ. Μεθύμνης διὰ τὰ πράγματα τῆς Μονῆς, ἀνεπτερώθησαν πάλιν αἱ ἐλπίδες ἡμῶν, καὶ εἰς τῶν συνεπαρχιωτῶν ἡμῶν, τῇ ἐντολῇ τῆς ἐπαρχίας, ἔσπευσε νὰ γράψῃ τὰ δέοντα πρὸς τὴν Α. Πανιερότητα, ἀλλὰ τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης διεδέχθη ἀμέσως ἡ δημοσίευσις τοῦ πατριαρχικοῦ ὑπομνήματος καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ ἁγίου Μεθύμνης δὲν ἠδύνατο νὰ ἦ εἰμὴ ἀνάλογος» (σσ. 160-161).

32. Λέσβιος λόγιος καὶ πολιτικός. Διετέλεσε πρῶτος γραμματέας τῶν ἡγεμόνων Σάμου Ἀριστάρχη καὶ Καραθεοδωρῆ, ἀκόλουθος τῆς τουρκικῆς πρεσβείας τοῦ Λονδίνου, Μουτεσαρίφης Καλλιπόλεως καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως, πρόεδρος τοῦ Πρωτοδικείου Χίου καὶ βουλευτὴς Αἰγαίου στὴν Τουρκικὴ Βουλὴ, μὲ διπλὴ θητεία, στὶς δύο συνόδους τῆς (20 Μαρτίου - 20 Ἰουνίου 1877 καὶ 13 Δεκεμβρίου 1877 - 16 Φεβρουαρίου 1878). Ἀντιπροσώπευσε τὴν Τουρκία στὶς συζητήσεις γιὰ τὴν ὀριοθέτηση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων. Ἐγράψε τὸ μυθιστόρημα *Ζηνοβία*. Μετέφρασε καὶ τύπωσε τὸ 1856 στὴ Σάμο τὸ «Ἰψηλὸν Αὐτοκρατορικὸν Χάττι Χουμαγιούν». Μετέφρασε ἐπίσης τὴ *Θεῖα Κωμωδία* τοῦ Δάντη.

Ἐπίτομος Φ. Σπανός

ὅτι ἀνέκαθεν τὰ Πατριαρχεῖα εἶχον μὲν τὴν ἐποπτεῖαν τῶν σταυροπηγίων Μονῶν, οὐδέποτε ὁμῶς διενεοήθησαν νὰ προσαρτήσωσι τὰ κτήματά των εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. ... Διαμαρτυρούμεθα κατὰ τοῦ προκειμένου μέτρου, μέτρου, ὅπερ τὸ μὲν ὑπόμνημα κηρύττει σωτήριο, ὑμεῖς δὲ θεωροῦμεν ὡς καταστρεπτικόν, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πολυβίου, καθ' οὓς πᾶσα καταστροφή σωτηρία. Ἄν ὁμῶς ἡ ἀσθενὴς αὕτη φωνὴ ἡμῶν, καίπερ ἐκ τῶν σπλάγχθων ἡμῶν ἐξερχομένη, ἀποδειχθῆ φωνὴ βοῶσα ἐν τῇ ἐρήμῳ, τότε οὐχὶ ὑμεῖς οἱ ἐπαρχιώται, ἀλλ' οἱ ἐνεργήσοντες τοιοῦτόν τι μέτρον ἔσονται ὑπεύθυνοι διὰ τὰς συνεπείας. Ὑμεῖς ἔχομεν ὑπὲρ ἡμῶν τὸ δίκαιον, πολλὰ αὐτοκρατορικὰ βεράτια καὶ αὐτὴν τὴν διαθήκην τοῦ ἁγ. Ἰγνατίου, πρώτου ἰδρυτοῦ τῆς Μονῆς».

Τὸ Πατριαρχεῖο ἀπάντησε στὴν ἀναφορὰ τῆς ἐπαρχίας μὲ ἐπιστολὴ, ἀντίγραφο τῆς ὁποίας σώζεται στὸν Μέγα Κώδικα τῆς Μονῆς Λειμῶνος (σ. 280). Ἡ ἐπιστολὴ φέρει ἡμερομηνία 23 Ἰουλίου 1879, ἀποστέλλεται «τοῖς τιμιωτάτοις προκρίτοις τοῖς ἀντιπροσωπεύουσι τὰς διαφόρους κοινότητας τῆς Ἐπαρχίας Μηθύμνης» καὶ μεταφέρει τὴν εἶδηση τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ἐπισκόπου Περιστερᾶς Παρθενίου ὡς Ἡγουμένου καὶ τὴν οὐσιαστικὴ ἀρνηση τῆς Μ. Ἐκκλησίας νὰ συντρέξει στὴν προσπάθεια ἰδρύσεως ἐπαρχιακῆς σχολῆς: τὸ Πατριαρχεῖο «οὐδέποτε διενεοήθη οὐδέ διανοηθήσεται ἵνα δαθῆ τὰς μοναστηριακὰς περιουσίας κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκάστης ἐπαρχίας ἀπαίτησιν· οὐδόλως δὲ δύναται λαβεῖν μέτρα μονομερῆ περί τῶν προσόδων μιᾶς μόνης ἐξ ὄλων τῶν Μονῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου· ἀλλὰ ὅ,τι ἂν πράξῃ, ὅπερ καὶ τὴν κοινὴν τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων ἐπιδοκιμασίαν καὶ ἔγκρισιν δέον ἵνα συνεπάγῃται, τοῦτο ἔσται γενικόν διὰ πάσας τὰς Μονὰς τοῦ θρόνου, μέλλει δὲ ἵνα, ὡς εἴπομεν, ἀποβλέπη τοῦτο εἰς τὸ κοινόν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους συμφέρον. Ἐπομένως ὅσον ἰδίως εἰς τὴν αἴτησιν ἡμῶν ἀφορᾷ σημειοῦμεν ὅτι αὕτη τόγε νῦν οὐκ ἔστι δυνατόν ἵνα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν· ληφθήσεται δὲ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ὅταν δηλονότι συντελεσθῆ περί ὄλων γενικῶς τῶν Ἱερῶν Μονῶν σχέσις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τότε ἀποφασισθήσεται καὶ περί τῆς Μονῆς ταύτης ὅ,τι ἂν περί ὄλων ἀποφασισθῆ».

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 1879, ὁ Ἰωακείμ Παυλίδης, δάσκαλος καὶ λόγιος, δημοσιεύει σὲ βιβλίον τὶς δικές του ἀπόψεις περὶ μοναχισμοῦ γενικότερα καὶ τῶν μονῶν τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου εἰδικότερα³³. Ὁ Παυλίδης ἐκφράζει στὸ βιβλίον σαφέστατες ἀντικλησιαστικὰς καὶ, κυρίως, ἀντιμοναχικὰς τάσεις, καθὼς καὶ ἐπιρροὴς ἀπὸ τὴν προτεσταντικὴ ὀπτικὴ γωνία ἀξιολόγησιν τοῦ μοναχισμοῦ. Εἶναι χαρακτηριστικὴ π.χ. ἡ ἀπαξίωσίς του γιὰ τὸν ὀρθόδοξο μοναχισμό καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία του γιὰ τὴν δήμευσιν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας στὴν προτεσταντικὴ Δύση προκειμένου νὰ ἐνισχυθοῦν τὰ σχολεῖα, καθὼς καὶ γιὰ τὴν διάλυσιν τῶν μοναστηρίων, ἰδίως ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀναφερόμενος εἰδικότερα στὶς Μονὲς Λειμῶνος καὶ Μυρσινιωτίσεως, ἐκφράζει ἀρνητικὰς κρίσεις καὶ προτείνει: α) τὴν ἐνδεδειγμένη ἀξιοποίηση τῆς περιουσίας τῶν μοναστηριῶν, μὲ τὴν αὐστηρὴ ἐποπτεῖα ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπῆς, «κατὰ τὸ ἡμῶν τουλάχιστον λαϊκῆς», β) τὴν παροχὴν ἀπὸ τῆς Μονῆς Λειμῶνος

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

στην ἐπαρχία τοῦ περισσεύματος τῶν ἐσόδων της, τὸ ὁποῖο θὰ χρησίμευε στὴν ἴδρυση σχολείου, μὲ τὴν παράλληλη συνδρομὴ τῆς ἐπαρχίας, γ) τὴν ἐπανόρθωση τοῦ ἀτάκτου βίου τῶν μοναχῶν καὶ δ) τὴν παύση τῶν καταχρήσεων³⁴. Ἐκφράζει ἐπίσης τὴν ἀνάγκη μεταφορᾶς τῆς ἀρμοδιότητος γιὰ τὴ λειτουργία τῶν σχολείων καὶ τὴ σύνταξη τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία στὴ λαϊκὴ ἄρχουσα τάξη καὶ καταγράφει ὀλοκληρωμένο σχεδιασμὸ λειτουργίας τῆς μελλοντικῆς Ἐπαρχιακῆς Σχολῆς καὶ τῆς "Γενικῆς Ἐπιτροπῆς" τῆς ἐπαρχίας.

Ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ προσπάθεια τοῦ Παυλίδη νὰ στηρίξει τὶς ἀπόψεις του μὲ ἰσχυρὰ ἐρείσματα. Τὰ ἐπιχειρήματά του εἶναι κυρίως δύο: ἀφ' ἐνὸς τὰ "ἱστορικὰ" δικαιώματα τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς μονῆς³⁵ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐκ τῶν προτέρων διασφάλιση τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν στὴ Διαθήκη τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς ἁγίου Ἰγνατίου καὶ σὲ πατριαρχικὰ σιγίλλια. Ὁ ἐνδιαφέρων χαρακτήρας τῆς προσπάθειας αὐτῆς ἔγκειται στὸ ὅτι κατ' οὐσίαν κωδικοποιεῖ τὴν ἐπιχειρηματολογία τῆς ἐπαρχίας καὶ θεμελιώνει τὴν ἐν συνεχείᾳ στήριξη τῶν ἀπὸ κοινοῦ διεκδικήσεων ἐπαρχίας καὶ μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι προέβαλαν ἀμφοτέρω ἀργότερα πανομοιότυπα ἐπιχειρήματα.

Τὸ πρόβλημα βεβαίως συνεχίζει νὰ ὑφίσταται. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς Γαβριὴλ Χαραλαμπίδης - Φίλιος σὲ ἄρθρο του δημοσιευθὲν τὸ 1879 κάνει λόγο γιὰ τὴν ἀνάγκη ἐπιλύσεώς του, μιὰ καὶ διατηρεῖται γιὰ πολλὰ χρόνια, ἐξ αἰτίας ὅπως γράφει τῆς ἀπροθυμίας τῶν μοναχῶν νὰ προσφέρουν τὴν ἐκζητούμενη ἀπὸ τὴν ἐπαρχία συνδρομὴ³⁶. Ἡ ἀπροθυμία αὐτῆ τῶν μοναχῶν προκαλεῖ νέες κατηγορίες ἐναντίον τους ἐκ μέρους τῶν ἐπαρχιωτῶν· κατηγορίες, οἱ ὁποῖες κυρίως στηρίζονται στὴν κατάλυση ἀπὸ τοὺς λειμωνιάτες τοῦ κοινοβιακοῦ συστήματος³⁷. Τὸ

διδασκαλίας νὰ ὀρισθῆ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπαρχίας, καὶ οὐχὶ ὡς σήμερον ἔχει ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις, τὰ ὁποῖα σπατάλης καιροῦ, διαστροφῆς πνεύματος καὶ κακοθηθείας πρόξενον ἀνομολογοῦνται. Οἱ ἐν αὐτῇ διδάσκοντες καὶ ὑπὸ τῆς μονῆς μισθοδοτούμενοι νὰ ἐκλεχθῶσιν οὐχὶ σχολαστικοὶ γραμματικοὶ καὶ κακοῦθεις, ἀλλὰ ἐπὶ ἐμπειρία καὶ παιδαγωγικῶν χαρακτήρι διακρινόμενοι» (ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ κείμενο «Ἐκδρομὴ ἐπὶ τῆς νήσου Λέσβου», *Πιττακός Β'* (1979) 259-261 καὶ 289-292).

37. Βλ. π.χ. τί γράφει ὁ Μηνᾶς Χαμουδόπουλος στὴν *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* στίς 12 Νοεμβρίου 1880, γιὰ τὰ ὅσα συνέβησαν μετὰ τὴν ἐκδοση τοῦ πατριαρχικοῦ Ἵπομνήματος: «οἱ τῆς ἐν Μυτιλήνῃ εὐαγοῦς μονῆς τοῦ Λειμῶνος προσεκλήθησαν ἵνα τὸν κοινοβιακὸν ἀναλάβωσι βίον, καὶ κατ' αὐτὸν ἐξακολουθήσωσιν ἀσκούμενοι. Οἱ τὸν μονήρη ὅμως μεταλαβόντες ἐκεῖ βίον, οὐχὶ ὅπως ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας καὶ τῆς τοῦ πλησίον ὠφελείας τῶ Θεῷ δουλεύσωσιν, ἀλλ' ἵνα ἀπράγμονα ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ μοναστηρίου βίον διέλθωσιν, εἰς τὸ κέλευσμα τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας τὴν οἰκείαν ἀπέλιπον μονὴν καὶ ἐπὶ ἄλλας ἐτρέπησαν. Ὅθεν ἐδέησεν ἵνα ἡ Ἐκκλησία, ὡς ὑπόχρεος τὴν δέουσαν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων, διακανονίσῃ καὶ τὰ τῆς διαθέσεως τῶν προσόδων αὐτῶν» [*Περὶ Μοναστηρίων*», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* 1 (1880-1881) 103 (τὸ ἄρθρο στίς σσ. 101-104)].

33. Ι. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Ὁ μοναχικὸς βίος καὶ τὰ μοναστήρια ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τὰ Δύσει*. Ὀλίγα λέξεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἐν Μυτιλήνῃ μοναστηρίων τοῦ Λειμῶνος, Ἐν Σμύρνῃ 1879.

34. Βλ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Μοναχικὸς βίος*, 24 καὶ ΑΡΓΥΡΗΣ, «Λειμωνιακὸν Ζήτημα», 28.

35. Γράφει χαρακτηριστικὰ: «Αἱ ἐπαρχίαι συνέστησαν καὶ ἐπροικοδότησαν τὰ ἱερὰ ταῦτα ἰδρύματα ἐν δειναῖς περιστάσεσι πρὸς πνευματικὴν καὶ ὑλικὴν ὑποστήριξιν καὶ ἀνακούφισιν αὐτῶν τούτων τῶν ἐπαρχιωτῶν, τῶρα δὲ ὅτε αἱ δειναὶ περιστάσεις παρήλθον, ὀφείλουσι πάλιν διὰ τοὺς ἐπαρχιωτὰς νὰ χρησιμεύσωσιν ὅπως ἡ ἐποχὴ τὸ ἀπαιτεῖ» (ΠΑΥΛΙΔΗΣ, *Μοναχικὸς βίος*, 19· βλ. καὶ ΑΡΓΥΡΗΣ, «Λειμωνιακὸν Ζήτημα», 28).

36. Αναφέρει ὅτι «πολλὲς ἀναντιρρήτως κατέβαλον οἱ μοναχοὶ φροντίδας, ὅπως ἀπομακρυνθῆ τὸ ζήτημα τῆς βοήθειας διὰ τὰ τῆς ἐπαρχίας σχολεῖα» καὶ προτείνει «πρὸς Βορρᾶν τῆς Μονῆς νὰ ἀνεγερθῆ σχολή, ἐν ἣ νὰ διδάσκωνται οἱ ἐκ τῆς ἐπαρχίας θέλοντες νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς σπουδὰς των. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν νὰ ὀρισθῆ μέχρις 90, οἱ δὲ ἐν αὐτῇ μέλλοντες νὰ φοιτήσωσι νὰ ἐκλέγωνται ἐκ τῶν κοινοτήτων, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν, διὰ κλήρου ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιμελεστέρων, εὐφυεστέρων καὶ χρηστοθησετέρων. Τὸ σύστημα τῆς ἐν τῇ σχολῇ

38. Στὸ Μέγα Κώδικα τῆς μονῆς σώζονται τὰ ἀντίγραφα τῶν σχετικῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων πρὸς τὴν ἀδελφότητα καὶ τοὺς δύο ἐξάρχους (σσ. 344 καὶ 345 ἀντίστοιχα). Στὸν Κώδικα 6 τῆς Μητροπόλεως Μηθύμνης (ἔγγρ. 34) σώζεται ἀντίγραφο τῆς σχετικῆς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸ Μητροπολίτη Μηθύμνης καὶ τὴν δημογεροντίαν Ἀχυρώνος, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «ἡ κατάστασις τῆς αὐτοῦ Ἱερᾶς ἡμετέρας Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Λειμῶνος, παρ' ἐλπίδα πᾶσαν εἰς σημεῖον τοσοῦτον σπουδαίας ἀνωμαλίας ἀπὸ τίνος περιήλθεν, ὥστε οὔτε ἡ τῆς περιουσίας αὐτῆς διαχειρήσις σκοπίμως καὶ λυσιτελῶς ἐνεργεῖται, πλείστον ὅσων καταχρηστικῶν καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν πράξεων λαμβανουσῶν χώραν, οὔτε ὁ βίος καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐνασκουμένων πατέρων συνάδει πρὸς τὰ μοναστικά αὐτῶν ἰδίων καθήκοντα, ἃ δὴ πάντα ἐπιστηθῶς ἐμείωσαν καὶ βαθμηδὸν μειοῦσι τὸν κοινὸν σεβασμὸν καὶ τὸ ἡθικὸν γόητρον τοῦ ἄλλοτε τοσοῦτον περικλεοῦς Ἱεροῦ, περὶ οὗ ὁ λόγος Σκηνώματος».

39. Τὸ κείμενο ἔχει ἐκδοθεῖ στὸ Σ. ΚΑΡΥΔΩΝΗΣ, *Τὰ ἐν Καλλονῇ τῆς Λέσβου ἱερὰ σταυροπηγιακὰ πατριαρχικὰ μοναστήρια τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου Ἀρχιεπισκόπου Μηθύμνης εἰς μέρη δύο*, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1900 (Φωτομηχανικὴ ἐπανέκδοσις, Καλλονὴ 1997), σσ. 129-133 (γιὰ τὰ προβλήματα περὶ τὴν πατρότητα τοῦ συγκεκριμένου βιβλίου βλ. ΣΠΑΝΟΣ, *Λειμῶνος*, 19-21).

40. Γιὰ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασις τοῦ Πατριαρχείου τῆς συγκεκριμένης περιόδου βλ. Χ. ΚΑΡΔΑΡΑΣ, *Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ὁ ἀλύτρωτος Ἑλληνισμὸς τῆς Μακεδονίας, Θράκης, Ἠπείρου. Μετὰ τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου (1878)*, Ἀθήνα 1996, σσ. 235-266.

41. Ἐννοεῖται τὸ κοινοβιακὸ σύστημα ἀσκήσεως.

Πατριαρχεῖο ἀναγκάζεται νὰ στείλει ὡς ἐξάρχους τοὺς Ἐπισκόπους Μοσχονησίων Παῖσιο καὶ πρῶην Καμπανίας Παρθένιο³⁸.

Τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1880, ὁ Ἰωακείμ, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τὶς κατηγορίες γιὰ τὸν ἀτάσθαλον βίον τῶν μοναχῶν καὶ τὴν κακοδιαχείρισιν τῆς περιουσίας τῆς μονῆς, καθὼς καὶ τὴν σχετικὴν εἰσήγησιν τῶν δύο ἐξάρχων, ἀποφασίζει τὴν λήψιν μέτρων, τὰ ὅποια ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς πνευματικότητος τῶν Μονῶν Λειμῶνος καὶ Μυρσινιωτίσσης, καὶ ἐκδίδει πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἡγούμενον τῆς μονῆς Ἐπίσκοπον Περιστερᾶς Παρθένιο³⁹. Στὴν ἐπιστολὴν παρουσιάζεται κατ' ἀρχὰς ἡ πνευματικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν δύο μονῶν: «λίαν ἡμῖν δυσάρεστοι ἀφίκοντο πληροφορίαι περὶ τῆς ἡθικῆς τε καὶ ὑλικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεθύμνης κατὰ τὴν νῆσον Λέσβον κειμένων δύο ἱερῶν ἡμετέρων πατριαρχικῶν καὶ σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων ... πολλὰ δὲ ἐπίσης δυσάρεστα διατεθρύλληται κατὰ τοῦ βίου τῶν ἐν αὐτοῖς μοναζόντων καὶ μοναζουσῶν, ὡς ἀφισταμένου μὲν τοῦ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν πνεύματος, ἡκιστα δὲ ἀρμόζοντος τῷ μοναχικῷ σχήματι. ... Ἡ γὰρ σὺν τῷ χρόνῳ γενομένη τελεία ἄρσις καὶ μεταβολὴ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν κοινοβιακοῦ συστήματος καὶ χαρακτηριστικῶς πολλὰς συνεπήγαγε βαθμιαίως τὰς ὀλεθρίους συνεπείας, οἷον τὴν ἀναρχίαν, τὴν ἰδιοτελήν καὶ ἄσκοπον τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν χρῆσιν καὶ τὴν σκανδαλώδη πρὸς ἀλλήλους διαγωγὴν καὶ ἀναστροφὴν τῶν ἀσκουμένων μοναχῶν, μικροῦ δὲ δεῖν ἐπήνεγκε καὶ τὴν πανωλεθρίαν αὐτῶν». Στὴ συνέχεια ἀνακοινῶνται οἱ ἀποφάσεις τοῦ Πατριαρχείου: α) ἡ βαθμιαία διάλυσις τοῦ γυναικείου μοναστηρίου, «ἀποπεμπομένων μὲν τῶν ἐν αὐτῷ ὑπαρχουσῶν μήπω κεκαρμένων νέων, μὴ γενομένων δὲ παραδεκτῶν τοῦ λοιποῦ ἐτέρων τῶν μοναχικῶν σχῆμα προσερχομένων περιβληθῆναι» καὶ β) ἡ κατάργησις «τοῦ ἐπικρατήσαντος ἐν τῷ ἐτέρῳ ἰδιορρυθμοῦ συστήματος, ἀντικαθιστωμένου διὰ τοῦ πρώτου καὶ ἀρχαίου κοινοβιακοῦ». Στὴν ἐπιστολὴν δίνεται καὶ ὁ μελλοντικὸς χαρακτήρας τῆς μονῆς, τὴν ὅποια τὸ Πατριαρχεῖο ἀντιλαμβάνεται «ὑπαγωγμένην ἀπ' εὐθείας τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ πατριαρχικῷ θρόνῳ καὶ ὅλως ἀνεξάρτητον διατελοῦσαν πάσης ἐτέρας ἐπιρροῆς». Ἐπενθυμίζονται ἐπίσης κάποιες ἀπὸ τὶς βασικὰς ἀρχὰς τῆς κοινοβιακῆς ἀσκήσεως, ὅπως ἡ κοινοκτημοσύνη, ἡ διὰ συνεργασίας μὲ τὸ ἡγουμενοσυμβούλιον ἄσκησις τῆς διοικήσεως ἀπὸ τὸν Ἡγούμενον, ἡ ἀντιμετώπισιν τῶν σημαντικῶν

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

προβλημάτων τῆς μονῆς ἀπὸ γενικῆς συνελύσεις τῶν μοναχῶν, ἡ «κοινῆ γνώμη» τῶν μοναχῶν ἐκλογή Ἡγουμένου καὶ ἡ ἀπαγόρευση ἐξόδου τῶν μοναχῶν ἀπὸ τῆ μονῆ χωρὶς τὴν ἄδειά του καὶ χωρὶς συγκεκριμένο λόγο ἐξόδου. Ἐπιβάλλεται ἀκόμη ἡ μετάθεση τοῦ ξενώνα τῆς μονῆς «ἀπὸ τοῦ νῦν σκανδαλώδους καὶ ἀκαταλλήλου μέρους» καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ κοινοβιακοῦ συστήματος στὴ Μονὴ Μυρσινιωτίσσης, μέχρι τὴν ὀριστικὴ διάλυσή της. Ἡ ἐπιστολὴ κλείνει μὲ τὴν ὑπενθύμιση τῆς ὑποχρέωσης «ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἱεραῖς ταύταις μοναῖς μνημονεύεσθαι, ὡς εἴθισται, ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις καὶ τελεταῖς τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ ἀποτίεσθαι τακτικῶς ὑπ' αὐτῶν τὰς τεταγμένας ἐκκλησιαστικὰς ἐτησίους χρηματικὰς χορηγίας, ὡς καὶ κατὰ καιροὺς ἐπιβαλλομένας ἐτέρας τακτικὰς τε καὶ ἀτάκτους».

Ἡ περίοδος τῆς τελικῆς ἀντιπαραθέσεως (1880-1884)

Τὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα εἰσέρχεται στὴν τελικὴ του φάση τὸν Ὀκτώβριο τοῦ ἴδιου ἔτους, ὅταν ὁ Ἰωακείμ παρεμβαίνει ξανά μὲ τὴ λήψη συγκεκριμένων μέτρων, μὲ σκοπὸ ἀφ' ἑνὸς τὴν (κατὰ τὸ Πατριαρχεῖο) καλύτερη δυνατὴ διαχείριση τῆς περιουσίας τῆς μονῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐνίσχυση τοῦ παραπαίου-ντος πατριαρχικοῦ ταμείου⁴⁰. Τὰ μέτρα αὐτὰ ἀνακοινῶνται στοὺς λειμωνια-τες μὲ συνοδικὴ ἐπιστολὴ, ἡ ὁποία μᾶς δίνει καὶ χρήσιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐπι-κρατοῦσα κατάσταση: «ἐπειδὴ ἅπαντες οἱ τὴν ἀδελφότητα τῆς Μονῆς ἀποτε-λοῦντες πατέρες, τῷ τοιοῦτῳ ἀπαρεσκόμενοι πολιτεύματι⁴¹, ἀπεχώρησαν αὐτῆς ἅμα τῇ τούτου ἀνασυστάσει, ἀναγκαῖον κατείδομεν λαβεῖν ἐκκλησιαστικῶς τὴν προσήκουσαν πρόνοιαν περὶ τε τῆς συμφερωτέρας τοῦ λοιποῦ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς καὶ περὶ τῆς καταλλήλου καὶ ἐπωφελοῦς χρήσεως τῶν ἐκ ταύτης προσόδων. Μετὰ τὴν δέουσαν τοίνυν ἐπὶ τούτων σύσκεψιν, ἐνε-κρίναμεν καὶ ἀπεφασίσαμεν συνοδικῶς τὰ ἑξῆς: πρῶτον, ἵνα παρέχωνται ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὸ μίσθωσιν ἅπασαι αἱ γαῖαι καὶ τὰ λοιπὰ ἀκίνητα κτήματα τῆς Μονῆς, ἀφιεμένων ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν καὶ καλλιέργειαν αὐτῆς, ὅσα ἐκ τῶν πλησιεστέρων εἰσὶν ἀπολύτως χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα αὐτῇ· δεύτερον, ἐκ τοῦ ἐτησίου χρηματικοῦ αὐτῶν προϊόντος, ὅπερ δέον ἀποτίεσθαι εἰς δύο ἴσας δόσεις καθ' ἑξαμηνίαν, ἀφαιρουμένων τῶν τακτικῶν κυβερνητικῶν φόρων καὶ ἑκατὸν ἐτέρων λιρῶν ὑπὲρ τῶν ἐκτάκτων ἀναγκῶν τῆς Μονῆς καὶ τῶν ἐκάστο-τε ἀπαιτουμένων ἐν αὐτῇ ἐπισκευῶν, αἵτινες καὶ ἐπὶ τούτῳ μέλλουσι κατατίθε-σθαι ἐντόκως εἰς μέρος ἀσφαλές, τὸ ὑπόλοιπον διαιρῆται εἰς τρία ἴσα μέρη ἐξ ὧν τὸ ἐν λαμβάνηται ὑπὸ τῆς Μονῆς πρὸς συντήρησιν τοῦ ἐν αὐτῇ καὶ τοῦ ἐν τῇ γυναικειᾷ Μονῇ προσωπικοῦ· τὸ ἕτερον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἀναγκῶν καὶ τὸ τρίτον ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας πρὸς συντήρησιν ἐν τῇ ἔδρᾳ αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Μεθύμνης πλήρους μὲν σχολαρχείου, εἰ δυνατόν δὲ καὶ Παρθεναγωγείου· τρίτον, ἐκποιηθῶσι πάντα τὰ φορτηγὰ καὶ λοιπὰ ζῶα καὶ ποίμνια τῆς Μονῆς, ὅσα θεωροῦνται αὐτῇ περιττὰ

Ἐπίσκοπος Φ. Σπανός

42. Ἐννοεῖται ὁ τότε Ἡγούμενος Ἐπίσκοπος Περιστερᾶς Παρθένιος.

43. Τὸ πρωτότυπο ἔγγραφο σώζεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς Λειμῶνος, φάκελος ΣΤ', ἀριθ. 140. Ἡ ἐπιστολὴ ἔχει ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὸν Μ. ΧΑΜΟΥΔΟΠΟΥΛΟ, «Περὶ Μοναστηρίων», Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 1 (1880-1881) 103-104.

44. Στὸ Μέγα Κώδικα τῆς μονῆς σώζονται ἀντίγραφα πρακτικῶν καὶ ἐπιστολῶν τῆς ἐπιτροπῆς, τὰ ὁποῖα ὑπογράφουν ὁ Ἡγούμενος Ἐπίσκοπος Περιστερᾶς Παρθένιος, ὁ Κωνσταντῖος μοναχὸς (φαίνεται ὅτι ἀντικατέστησε τελικὰ τὸν Πρωτοσύγκελλο Γρηγόριο ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου), ὁ Φωκίων Μ. Κάμπερ, ὁ Γεώργιος Γῶγος καὶ ὁ Θεόδωρος Ἰωαννίδης (οἱ δύο τελευταῖοι ὡς ἐκπρόσωποι τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης).

45. Ὁ Ἰ. Κονιδάρης γράφει ὅτι ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς ἤδη χρόνους «ἡ ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ἐποπτεία περιελάμβανε τὸν ἐκ τῶν ὑστέρων ἔλεγχον τῶν διαχειριστικῶν πράξεων τῶν ὀργάνων διοικήσεως τῆς περιουσίας ἐκαστῆς μονῆς καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ συμφώνου ἢ μὴ τούτων τόσον πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτειακὴν νομοθεσίαν ὅσον καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ τοὺς ἐπιδιωκόμενους σκοποὺς τῆς συγκεκριμένης μοναστηριακῆς ἀδελφότητος. Ἐὰν κατὰ τὸν ἔλεγχον τοῦτον διεπιστοῦτο πλημελής διαχείρισις ἢ καὶ δόλια ἐνέργειαι ἐκ μέρους ὀργάνου διοικήσεως τῆς διοικήσεως ἦτο δυνατὴ ἢ ἐκπτώσις καὶ ἄμεσος ἀντικατάστασις τοῦ ὀργάνου τούτου, ἀνεξαρτήτως τῶν κανονικῶν καὶ λοιπῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἐν λόγω πράξις συνεπέγητο» (Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ, *Τὸ δίκαιον τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ἀπὸ τοῦ 9ου μέχρι καὶ τοῦ 12ου αἰῶνος*, Ἀθῆναι 1979, σ. 172).

καὶ ὧν ἡ διατήρησις ἐπιζήμιος μᾶλλον ἢ ἐπωφελής ἐστὶν αὐτῇ, διὰ δὲ τοῦ ἐκ τῆς πωλήσεως τούτων προελεussoμένου ποσοῦ ἐξοφληθῶσι τὰ χρέη τῆς Μονῆς· καὶ τέταρτον, διορισθῆ πενταμελῆς ἐπιτροπὴ συγκροτουμένη ὑπὸ δύο μὲν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἀντιπροσώπων, δύο δὲ τῆς ἐπαρχίας καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς Θεοφιλίας⁴² ὡς ἀντιπροσώπου τῆς Μονῆς, ἧτις πρῶτον ἔργον ἔξει τὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἐξέλεξι τῶν ὑποβληθέντων ἡμῖν λογαριασμῶν τῆς δεκαπενταμῆνου διαχειρίσεως τῆς αὐτῆς Θεοφιλίας, καὶ δεύτερον, ἵνα φροντίσῃ ἵνα ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτῆς ἔνθεν μὲν περὶ τῆς ἐπωφελεστεράς, ὡς εἴρηται, ἐκποιήσεως τῶν ζώων, ἔνθεν δὲ περὶ τῆς ἐκμισθώσεως τῶν γαιῶν καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων ἐνεργοῦσα ταύτην διὰ πλειστηριασμοῦ, παραχωροῦσα δὲ τὰ κτήματα ὑπὸ μίσθωσιν ἐπὶ μίαν τὸ γε νῦν πενταετίαν καὶ συνάπτουσαν συμφωνίαν διὰ τακτικῶν συμβολαίων, ὑποβαλλομένων πρότερον ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἐκκλησίας⁴³. Ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζονται στὸ πατριαρχικὸ ἔγγραφο ὁ λειμωνιάτης Πρωτοσύγκελλος Γρηγόριος καὶ ὁ Φωκίων Κάμπερ⁴⁴.

Ἡ ἀπόφασις αὐτῇ, ἡ ὁποία, πέραν τοῦ ἀντικανονικοῦ τῆς χαρακτῆρα⁴⁵, ἀποτελεῖ καὶ ἄκομψη παρέμβασις τοῦ Πατριαρχείου στὰ τῆς μονῆς, δημιουργήσῃ καὶ νέες ἀντιδράσεις μοναχῶν καὶ ἐπαρχιωτῶν⁴⁶ καί, κατ' οὐσίαν, ὀδήγησῃ στὴ συνεργασία μονῆς καὶ ἐπαρχίας, ἐφόσον εἶχαν πλέον δημιουργηθεῖ κοινὸι στόχοι καὶ ὑπῆρχε ἡ θεωρητικὴ προεργασία, ἐκπεφρασμένη στὸ βιβλίον τοῦ Ἰωακείμ Παυλίδου καὶ θεμελιωμένη στὴν ἐπιχειρηματολογία του. Ὁ Χ. Παρασκευαΐδης γράφει ὅτι ὑπῆρχε ἤδη τὸ κατάλληλον κλίμα καὶ ἀπλῶς «ἐχρειάζετο ἀρχηγὸς ἵνα λάβῃ εἰς χεῖράς του τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας καὶ φορτωθῆ τὸ βάρος τῆς εὐθύνης, καὶ τοιοῦτος εὐρέθη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου τοῦ Λεσβίου⁴⁷. Ὁ κληρικὸς οὗτος, ὅστις λόγω μορφώσεως καὶ δυνάμεως χαρακτῆρος διέπρεπε μεταξὺ τῶν πατέρων τῆς Μονῆς, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ Πολυχνίτου ἐπίσης ἱερομονάχου Γεδεῶν⁴⁸, ἀφ' οὗ ἐφανάτισε καὶ εἴλκυσε πρὸς τὸ μέρος του ἱκανοὺς μοναχοὺς, ἐνόμισεν ὅτι πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἐγχειρήματός του ἔπρεπε νὰ ἀναζητήσῃ συμμάχους καὶ ἔξω τῆς Μονῆς μεταξὺ τῶν κοινοταρχῶν τῆς Ἐπαρχίας Μηθύμνης καὶ ἐπέτυχε τοῦτο, ἀφ' ἐνὸς μὲν μεγαλοποιῶν δικολαβικώτατα τὰ ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Ἐπαρχίας, τὰ ὁποῖα δῆθεν ἐκινδύνευον ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πατριαρχείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπαγγελλόμενος τὴν ἐκ τῶν προσόδων τῆς Μονῆς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν Ἐπαρχιακῆς

Λειμωνακὸ Ζήτημα

Σχολῆς»⁴⁹.

Τὸ 1881, τὸ Πατριαρχεῖο προβαίνει σὲ δύο κινήσεις ποὺ δίνουν νέα δυναμικὴ στὸ θέμα: α) τὸ Μάρτιο κάνει δεκτὴ τὴν παραίτηση τοῦ Ἡγουμένου Ἐπισκόπου Περιστερᾶς Παρθενίου, διορίζοντας στὴ θέση του τὸν ἱερομόναχο Γεδεών⁵⁰, ὁ ὁποῖος ἀποδείχθηκε ἀργότερα πρωτεργάτης τῶν ἀντιεκκλησιαστικῶν κινήματων, καὶ β) στὶς 14 Ὀκτωβρίου ἀπολύει ἐγκύκλιο περὶ τῶν χρεῶν τῶν σταυροπηγιακῶν μονῶν καὶ ἀπαγορεύει στοὺς ἡγουμένους καὶ τοὺς μοναχοὺς τῶν μονῶν αὐτῶν νὰ συνάπτουν δάνεια «ἐν ὀνόματι καὶ εἰς βᾶρος» τους (ΑΝΓ 12).

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Ζ. Ὑπανδρευμένος ἔχει ἐκφράσει, σὲ συνεδρίαση τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνελεύσεως στὴ Μονὴ Λειμῶνος, τὶς ἀκραῖες ἀπόψεις του γιὰ τὰ δικαιώματα τῆς Ἐπαρχίας ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς μονῆς, οἱ ὁποῖες ὅμως δὲν γίνονται δεκτὲς ἀπὸ τὴν Ἐπαρχία, ὅπως γράφει πολὺ ἀργότερα στὸ Νεολόγο ὁ Γεώργιος Γῶγος: «κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς τελευταίας Σ. Ἐξαρχίας ἐπαρχιακὴν Συνέλευσιν ἐν τῇ Ἱ. Μ. Λειμῶνος, αὐτὸς οὗτος, εἷς τῶν δύο ἀξιολίμων ἀντιπροσώπων τῆς κοινότητος Μολύβου διατελέσας, προὔτεινε μὲν καὶ ἐπέμεινε εἰς τε τὴν ἐκδίωξιν τῶν Σ. Ἐξάρχων καὶ εἰς τὴν ἄμεσον κατάσχεσιν τῶν κτημάτων αὐτῆς, ἀλλ' ἡ ἐπαρχία συνετῶς λίαν πολιτευομένη καὶ λελογισμένως τὰ πράγματα ἀναμετρῶσα, ἀπέκρουσε μιᾶ φωνῇ καὶ τότε τὴν τοιαύτην γνώμην, συμφάσκοντος καὶ ἐπινεύοντος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἑτέρου ἀντιπροσώπου Μολύβου»⁵¹.

Μοναστηριακὴ περιουσία ἀνήκει τῇ τε Μονῇ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ οὐδεὶς ἔχει δικαίωμα ἀναμιξέως. Κατὰ τι δὲ Χοτζέτιον ἀποκλείεται πᾶσα ἐπέμβασις Πατριάρχου καὶ Ἀρχιερέως εἰς τὴν περιουσίαν τῆς Μονῆς· τοῦτου ἕνεκα ἐξανέστη ἡ ἐπαρχία κατὰ τῶν παρατόλμων τούτων ἀξιώσεων τῶν Πατριαρχείων, ἰδρύσασα τὴν ἐν λόγῳ Σχολῆν διὰ 30-35 ὄλων πληρεξουσίων, διορισθέντων δι' ἐπισήμων πληρεξουσίων ἐγγράφων, τὰ σπουδάζοντα δὲ σήμερον τέκνα τῆς ἐπαρχίας αἴρουσι χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς τὸν ὕμνον ὑπὲρ υἰείας, εὐτυχίας καὶ μακροημερεύσεως τοῦ φιλολάου ἡμῶν Σουλτάνου» (ΑΝΓ 326).

47. Στὰ ἔγγραφα παρουσιάζεται καὶ μὲ τὴν ἐπωνυμία Παπαφλέσσας. Παράλληλα μὲ τὴ μοναχικὴ του ζωὴ ἀσκούσε καὶ τὸ διδασκαλικὸ ἐπάγγελμα. Συνέγραψε τὸ ἔργο *Περὶ ὑπάρξεως καὶ ἀθανασίας ψυχῆς* ὑπὸ λογικὴν ἔποψιν, Ἐν Γαλαζίῳ, Τύποις Ἐμπορικοῦ Τυπογραφείου, 1875.

48. Ἐννοεῖται ἐδῶ ὁ μετέπειτα Ἡγούμενος τῆς μονῆς (βλ. παρακάτω).

49. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ, «Λειμωνακά», 18.

50. Ἡ εἶδηση δημοσιεύθηκε στὶς 10 Ἰουνίου τοῦ ἴδιου ἔτους [*Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* 2 (1880-1881) 63].

51. Ἀπόσπασμα ἀπὸ δημοσίευση τοῦ Γ. Γῶγου στὸ *Νεολόγο* (ἀρ.φ. 4020, 25 Αὐγ./6 Σεπτ. 1882, σσ. 2-3), μὲ τίτλο «Ἱ. Μ. Ἐκκλησία, ἡ Ἱ. Μονὴ Λειμῶνος καὶ ἡ ἐπαρχία Μηθύμνης». Ὁ Γ. Γῶγος, γιαντρός ἀπὸ τὴ Βατοῦσα τῆς Λέσβου, ἀναδείχθηκε ἀργότερα στὸν βασικότερο συνεργάτη τοῦ Μηθύμνης Νικηφόρου στὸ Λειμωνακὸ Ζήτημα.

46. Σὲ ἀναφορὰ τῆς κοινότητος Ἀχυρῶνος πρὸς τὸν Ὑποδιοικητὴ Μολύβου τὸ 1895 ἀναφέρεται: «Ἡ ἐπαρχία εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἰδρῦση ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγίδα Αὐτοῦ Γυμνάσιον διὰ τοῦ περισσεύματος τῶν ἐτησίων προσόδων τῆς παρ' ἡμῖν Μονῆς τοῦ Λειμῶνος. Ἐνῶ δὲ ἐνηγοῦντο τὰ εἰκότα αἴφνης βλέπομεν τὰ Πατριαρχεῖα νὰ διατυπώσωσι παραδόξους ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Μονῆς ἡμῶν ταύτης, τὸν δὲ ὑπ' αὐτῶν διορισθέντα ἐπίτροπον, μετ' ἄλλων δύο, πωλήσαντα εἰς εὐτελεστάτας τιμὰς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τῆς Μονῆς, λαβόντα δ' ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς 100 μετρήτια δι' ὀδοιπορικὰ ἔξοδα ἐπὶ λόγῳ ὅτι εἶχε νὰ ἀναφέρῃ τι εἰς τὸν Πατριάρχην, ὡς νὰ μὴ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναφέρῃ τοῦτο διὰ γράμματος· πρὸς δὲ καὶ 500 μετρήτια διὰ ὁμολόγου λόγῳ δανείου, ἅτινα ἐν τούτοις δὲν ἐπεστράφησαν μέχρι σήμερον οὔτε ἀπὸ τὸν χρεώστην, οὔτε ἀπὸ τὸν ἐγγυητὴν του, τὸν ὁποῖον ἔλαβε τὸ δικαστήριον πρὸς 12 ἐτῶν. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ τὸ Πατριαρχ. ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸ ἐν τρίτον τῶν ἐτησίων προσόδων τῆς Μονῆς, νὰ μεταχειρισθῇ δὲ αὐτὴν ὡς ἔπαυλιν του, ἐνῶ κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Μονῆς μόνον 15 ἄσπρα ὀφείλονται κατ' ἔτος εἰς τὸ Πατριαρχ., δυνάμει δὲ δύο αὐτοκρατορ. φερμανίων ἢ

Ἀπόστολος Φ. Σπανός

Τὸ ζήτημα ἀποκτᾶ μεγαλύτερες διαστάσεις μὲ τὴν ἱκανοποίηση ἀπὸ μέρους τοῦ Πατριαρχείου τῆς ἀπαιτήσεως τῶν ἐπαρχιωτῶν γιὰ ἀπομάκρυνση τοῦ Μητροπολίτη Μηθύμνης Παΐσιου (1873-1881), ὁ ὁποῖος εἶχε συγκεντρώσει τὰ πυρὰ τῶν κατοίκων ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς πολιτικῆς του στοῦ ἐκπαιδευτικὸ πρόβλημα τῆς ἐπαρχίας. Στὸ θρόνο τῆς ἐπαρχίας ἀνέρχεται, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1881, ὁ ὡς τότε Μητροπολίτης Ἰμβρου Νικηφόρος Γλυκᾶς, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν τεταμένη κατάσταση, μὴ ἔχοντας μάλιστα, ὅπως μαρτυροῦν καὶ ὁ ἴδιος, τὶς ἀπαιτούμενες πρὸς τοῦτο γνώσεις περὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ προβλήματος⁵².

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1881, ἓνα χρόνο μετὰ τὴν ἀνακοίνωση τῶν τελευταίων μέτρων τοῦ Πατριαρχείου, παρουσιάζεται ἡ πρώτη ἔμπρακτη παρουσίαση τῶν ἀντιδράσεων τῆς ἐπαρχίας. Στὸ Μόλυβο, ὅπως γράφει ὁ Κ. Μιχαηλίδης, συγκεντρώθηκαν «ὄλοι οἱ μεγαλοσιάνοι ἀπὸ τὰ γύρω χωριά νὰ σκεφτοῦνε τι πρέπει νὰ γίνῃ. Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ὁ Ὑπανδρεβμένος. Συζητήσανε τὸ πράγμα, μελέτησαν προσεχτικὰ τὴ διαθήκη τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου, καὶ βρῆκαν τὴν ἀπαιτήση τοῦ Πατριαρχείου ὅλους διόλου παράλογη. Σκέφτηκαν πῶς μὲ τὰ εἰσοδήματα ποὺ ζητοῦσε τὸ Πατριαρχεῖο θὰ χτίζανε ἀνώτερο σχολεῖο, ὅπου νὰ φοιτοῦνε τὰ παιδιὰ τῆς ἐπαρχίας, καὶ νὰ μὴν ἀναγκάζονται –πράγμα δύσκολο γιὰ τοὺς φτωχοὺς– νὰ στέλνουνε τὰ παιδιὰ τους στοῦ μακρυνὸ γυμνάσιο τῆς Μυτιλήνης». Ἡ ἀπόφασί τους ἦταν νὰ συντάξουν ἀναφορὰ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο, τὴν ὁποία ἀπέστειλαν «μὲ ἡμερομηνία 4 τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1881. Γράφουνε στὸν Πατριάρχη πῶς τοὺς εἶναι ἀδύνατο νὰ συμμορφωθοῦνε μὲ τὶς διαταγές του, "διότι αὐταὶ ἀντιβαίνουν εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἱερᾶς διαθήκης τοῦ ἀγ. Ἰγνατίου καὶ τῶν Σιγγιλιωδῶν Γραμμάτων, τῶν καθικνουμένων μέχρι τοῦ τελευταίου σιγγιλίου Γρηγορίου τοῦ Γ' καὶ τῶν προνομίων τῆς Ἱ. Μονῆς, τῶν ἐπικυρουμένων καὶ ὑπὸ τοῦ φερμανίου τοῦ αἰοιδίμου Σουλτὰν Σελῆμ τοῦ Β'". Καὶ συνεχίζουν: "Δὲν ἀνεχόμεθα λοιπὸν οὐδεμίαν ξένην ἐπέμβασιν, ἀντιβαίνουσιν εἰς τὸ ἀρχῆθεν καθεστῶς, τὸ ὑπαγορευόμενον ὑπὸ τῆς Διαθήκης τοῦ κτίτορος τῆς Μονῆς καὶ τῶν Σιγγιλιωδῶν γραμμάτων τῶν περιφρουρούντων καὶ διακανονιζόντων τὰ ὑπ' αὐτῆς ταύτης ἐντεταλμένα καὶ ὑπὸ σουλτανικοῦ φερμανίου χορηγούμενα καὶ ἐπικυρούμενα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα"»⁵³.

Ὁ Νικηφόρος, διαβλέποντας προφανῶς τὸν ἐπικίνδυνο χαρακτήρα παρόμοιων κινήσεων, ἀντιδρᾷ προσπαθώντας νὰ ἐλέγξει τὴν ἔκφραση τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐπαρχίας μέσω τῶν νόμιμων διαδικασιῶν καὶ μὲ τὴν ἐνεργοποίηση τῆς φίλα πρὸς αὐτὸν προσκείμενης Ἐφορευτικῆς ἐπὶ τῶν Σχολείων Ἐπιτροπῆς, τῆς καθ' ὕλην ἄλλωστε ἀρμοδίας γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ πράγματα. Δέκα μόλις μέρες μετὰ τὴ συγκέντρωση τοῦ Μολύβου, στὶς 14 Ὀκτωβρίου, πραγματοποιεῖται στὴ μονὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς ἐπαρχίας, κατὰ τὴν ὁποία συζητήθηκαν θέματα «περὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν δημοτικῶν Σχολείων ἐν γένει, περὶ καταστάσεως τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐπαρχιακῶν ὑποθέσεων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν μητρόπολιν» καὶ «ὕπεδείχθησαν πρὸς βελτίωσιν μὲν τῶν Σχολείων καὶ τοῦ Ἐνοριακοῦ Κλήρου, ἢ σύστασις Διδασκα-

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

λείου, πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων καὶ ἱερέων, δυναμένων νὰ ἐκπληρῶσι τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν. Πρὸς δὲ τὴν αἰσιωτέραν διεξαγωγὴν τῶν ἐπαρχιακῶν ὑποθέσεων, ἡ συγκρότησις Ἐπαρχιακοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου. Ἡ δὲ συνέλευσις ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν συμβουλίου τοιοῦτου, ἀλλὰ πρὸς ἀκριβή προσδιορισμὸν τῶν προσώπων τοῦ τοιοῦτου συμβουλίου, καὶ ἐν γένει περὶ ὀριστικῆς ἀποφάσεως τῶν προταθέντων ἐζήτησε καιρὸν ἵνα μελετήσῃ τὰ ζητήματα ταῦτα, καὶ ἐνέκρινε νὰ συνέλθῃ καὶ αὐτὴς Γενικὴ Συνέλευσις, κατὰ τὴν ἀ'. δεκεμβρίου, ἐκλεγομένων ὅσον τὸ δυνατόν καταλληλοτέρων προσώπων, καὶ ἐφοδιασμένων κατὰ τὸ σύνθηρες διὰ τακτικοῦ τῆς κοινότητος αὐτῶν προσωπικοῦ» πληρεξουσίου γράμματος⁵⁴.

Στις 11 Νοεμβρίου 1881 πραγματοποιεῖται, «ἐκ πρωτοβουλίας καὶ διὰ προσκλήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου ποιμενάρχου ἀγίου Μηθύμνης Κυρίου Κ. Νικηφόρου», νέα Ἐπαρχιακὴ Συνέλευσις, κατὰ τὴν ὁποία πραγματοποιοῦνται οἱ ἐκλογές γιὰ τὴ στελέχωση τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς «ἐπὶ τῶν διαφορῶν φιλεκπαιδευτικῶν Καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας καὶ ἐφευρέσεως πόρων, πρὸς ἴδρυσιν Ἐπαρχιακοῦ Διδασκαλείου Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς».

Ἡ Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ, διευρυμένη σὲ μέλη καὶ ἀρμοδιότητες ἀπὸ τὸ Μάρτιο τοῦ 1882⁵⁵, συντάσσει, τὸ Μάιο τοῦ ἴδιου ἔτους, ἀναφορὰ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο, μὲ κύριο αἶτημα νὰ παραχωρήσῃ ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τὸ ποσοστὸ τῶν προσόδων τῆς μονῆς ποῦ μὲ βάση τὴν ἀπόφαση τοῦ Ὀκτωβρίου 1880 ἔπρεπε νὰ καταβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα στὸ Πατριαρχεῖο, προκειμένου τὸ ποσοστὸ αὐτὸ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπαρχία γιὰ τὴν ἀνέγερση "Διδασκαλείου"⁵⁶. Στὴν ἀποστολὴ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς ἀντιδρᾷ ἡ δημογεροντία Μολύβου, ἐπηρρεασμένη προφανῶς ἀπὸ τὸν Ζ. Ὑπανδρευμένο. Ἀρνεῖται νὰ συνυπογράψῃ μὲ τὶς ὑπόλοιπες κοινότητες καὶ μὲ δημοσίευσμά της στὸ Νεολόγο ἐξηγεῖ τοὺς λόγους τῆς ἀρνήσεως αὐτῆς, προβάλλοντάς ὡς κυριότερο τὸ ὅτι ἡ συγκεκριμένη ἀναφορὰ ἀποτελεῖ ἀπὸ μέρους τῆς ἐπαρχίας ἔμπρακτὴ ἀποδοχὴ δικαιωμάτων τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς μονῆς, τὰ ὁποῖα δὲν δικαιούται μὲ βάση τὴ Διαθήκη τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐπίσημα ἔγγραφα⁵⁷.

[ἰδιαιτέρα ἀλληλογραφία]», ἀπὸ ὅπου καὶ τὸ ἀπόσπασμα.

57. Πρόκειται γιὰ τὰ ἄρθρο ποῦ μνημονεύθηκε στὴν προηγούμενη ὑποσημείωση.

52. Βλ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΓΛΥΚΑΣ, *Βιογραφία καὶ Ἡμερολόγια. Τεῦχος Β'.* Ἀπὸ τῆς εἰς Ἀρχιερέα χειροτονίας αὐτοῦ, Ἐν Ἀθήναις 1907, σ. 24, ὑποσ. 1.

53. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, «Λειμωνιας». Ἡ ἀναφορὰ στὸ σιγίλλιο Γρηγορίου τοῦ Γ' εἶναι λανθασμένη· πρόκειται μᾶλλον γιὰ σιγίλλιο ποῦ ἀπέστειλε στὴ μονὴ ὁ Γρηγόριος Ε' (1797-1798, 1806-1808 καὶ 1818-1821) τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1797, ἐκδεδομένο στὸ ΣΠΑΝΟΣ, *Λειμῶνας*, 154-159.

54. *Κώδικας 6 Μητροπόλεως Μηθύμνης*, ἔγγρ. 78.

55. Ὅπως φαίνεται σὲ ἐγκύκλιο τοῦ Νικηφόρου (ΑΝΓ 61, 20 Μαρτίου 1882).

56. Στὸ κείμενο ἀναφέρονται, μεταξὺ ἄλλων: «ἡ ἐπαρχία Μηθύμνης, διὰ ἀντιπροσώπων ἐπὶ τῶ αὐτῶ συνελθοῦσα, καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦτου ὠρίμως σχεφασμένη, ἀπεφώνησε, ὅτι ἀδύνατος καθίσταται ἡ πρέπουσα διατήρησις αὐτοῦ (ἐνν. τοῦ διδασκαλείου) πρὸς πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, διὰ μόνου τοῦ ἐνὸς τρίτου τῶν τῆς Μονῆς εἰσοδημάτων καὶ τῶν τυχόν συνδρομῶν φιλομουσῶν καὶ φιλογενῶν, ἐν τῇ ἐπικρατούσῃ γενικῇ χρηματικῇ καχεξίᾳ καὶ τῇ οἰκτρᾷ καταστάσει τῆς πολυτλήμονος Μηθύμνης, γνωστῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Διόπερ ἡ ἐπαρχία ἡμῶν ἀπαξάπασα λαμβάνουσα τὸ θάρρος ὅπως ἀναγγεῖλη ταῦτα τῇ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, θερμῶς αὐτὴν ἐκλιπαρεῖ, ἵνα τῇ μητρικῇ στοργῇ ὑπέκουσα καὶ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς ἐπαρχίας κατανοοῦσα, εὐδοκήσῃ καὶ τὸ δεύτερον τρίτον, ὅπερ ἑαυτῇ ἐπεφυλάξατο, τῇ ἐπαρχίᾳ παραχωρήσῃ, θυγατρὶ πειθηνίᾳ οὔσῃ, καὶ μέρει τοῦ ἔθνους». Ὁλόκληρο τὸ κείμενο τῆς ἀναφορᾶς δημοσιεύθηκε στὸ Νεολόγο (ἀρ. φ. 3957, 10/22 Ἰουνίου 1882, σ. 2), σὲ ἄρθρο μὲ τίτλο «Ἐκ Λέσβου

Ἐπίτομος Φ. Σπανός

58. Στὸν Κώδικα 7 τῆς Μητροπόλεως Μηθύμνης (ἔγγρ. 62) σώζεται ἀντίγραφο ἐπιστολῆς τῆς ἀδελφότητος πρὸς τὴ δημογεροντία, στὴν ὁποία ἀναφέρονται, μεταξύ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐκ τῆς τελευταίας δημοσιευθείσης ἐπιστολῆς τῆς Μ. τοῦ Χ. Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Α.Σ. τὸν ἅγιον Μηθύμνης, ἐγένοντο τοῖς πᾶσι καταφανεῖς οἷτε σκοποὶ καὶ αἱ προθέσεις Αὐτῆς περὶ τῆς Παππῶας Μοναστηριακῆς ἡμῶν τε καὶ ἡμῶν περιοσίας. Συνεπεία τούτου ἡ ἀδελφότης στηριζομένη ἐπὶ τῷ ἀμέσῳ Αὐτῆς διαδοχικῶ κληρονομικῶ δικαίωματι καθιερωθέντι Αὐτῇ ὑπὸ τε τῆς διαθήκης τοῦ ἱεροῦ ἱδρυτοῦ καὶ κοινοῦ ἡμῶν Πατρός, καὶ ὑπὸ σειρᾶς ὄλης τῶν ἀειδήμων ἐκείνων Πατριαρχῶν διὰ Σιγίλιωδῶν γραμμάτων καθικνουμένης ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἱδρυτοῦ, μέχρι τῶν νῦν ἐπιζώντων ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπιβεβαιωθῆσης, συνελθοῦσα ἀπεφασίσασατο ἀπὸ κοινοῦ, ἵνα ἀναθῆ τῇ ἡμετέρῳ Κοινοῦ τὴν ἐντολήν καὶ πληρεξουσιότητα, ὅπως ἀντ' αὐτῆς προσκαλέσῃ διὰ προσκλητηρίων ἐγγράφων καὶ τὰς ἐπιλοίπους τῆς ἡμετέρας Ἐπαρχίας ἵνα τὴν 16ην τοῦ προσεχοῦς μηνός Αὐγούστου συνέλθωσι δι' ἐπίτηδες ἀντιπροσώπων Αὐτῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ ἡμῶν Μονῇ καὶ συσκευθῶμεν περὶ τῶν περαιτέρω». Στὸν ἴδιο Κώδικα (ἔγγρ. 64) σώζεται καὶ ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς, τὴν ὁποία ἀπέστειλε πρὸς τὴς κοινότητες ἡ δημογεροντία, μετὰ τὸ ἴδιο περιόπου περιεχόμενον.

59. Στὰ πρακτικὰ τῆς συνελεύσεως ἀναφέρονται οἱ κοινότητες Καλλονῆς, Βαφειοῦ, Μολύβου, Ἀργένου, Χάλικος, Πέτρας, Λαφίωνος, Πετρίου, Δαφίων, Κεραμίου, Σουκαμνιάς, Σκουτάρου, Γελίων, Στύφης, Φίλιας καὶ Ὑψηλομετώπου (ΑΝΓ 34). Σὲ ἐπιστολὴ τῆς συνελεύσεως καταγράφονται ἐπίσης καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν κοινοτήτων Παρακοίλων, Παπιανῶν, Τελωνεῖων, Κλει-

τὴν 1η Ἰουλίου τοῦ ἴδιου ἔτους, τὸ Πατριαρχεῖο ἀποφασίζει τὴ διάλυση τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία εἶχε διορισθεῖ πρὸς διετίαν, μετὰ σκοπὸ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν χρεῶν τῆς μονῆς, καὶ ἀναθέτει στὸν Μηθύμνης Νικηφόρο τὴν ἐπιτήρησίν της «ὡς ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας» (ΑΝΓ 46). Τὸ γεγονὸς τῆς ἀπουσίας ἐλέγχου στὴ μονή, τὴν μετατρέπει σὲ ἐπίκεντρο τῶν ἀντιδράσεων κατὰ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Μητροπόλεως. Στὴν 30 Ἰουλίου, ἡ ἀδελφότης τῆς μονῆς, κατόπιν συσκέψεως ἀποφασίζει νὰ ἀντιτεθεῖ στὴν ὁποία παρέμβαση «ἐξ ὁποίας δήποτε πηγῆς καὶ ἂν ἀπορρέῃ» καὶ ἐκφράζει τὴν πρόθεσίν της «ἵνα συντηρῆ δι' ἰδίων αὐτῆς ἀναλωμάτων Ἐπαρχιακὸν Σχολαρχεῖον». Στὰ πρακτικὰ τῆς συσκέψεως θεμελιώνεται ἐπίσης ἡ περαιτέρω συνεργασία μονῆς καὶ ἐπαρχίας: «ἐν περιπτώσει ἀντιξοῦ πρὸς τὰς προθέσεις αὐτῆς ταύτας ἡ Ἱερὰ Ἀδελφότης (sic) θέλει ἐπικαλεσθῆ τὴν ὁμόθυμον καὶ τελεσιουργὸν ἀρωγὴν καὶ σύμπραξιν ἀπάσης τῆς ἐν γένει τῆς Ἐπαρχίας Μηθύμνης πρὸς εὐδόωσιν καὶ πραγματοποιήσιν αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ μεν αὐτῆς, σεμνόματι δε καὶ δόξῃ ἀκηράτῳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς» (ΑΝΓ 34).

Στὴν ἀρχὴς Αὐγούστου ἡ ἀδελφότης διὰ τῆς δημογεροντίας Ἀχυρῶνος καλεῖ στὸ μοναστήρι τὴς κοινότητες «πρὸς σύσκεψιν περὶ τῆς κινδυνευούσης περιοσίας αὐτῆς», ὅπως ἐνημερώνει ὁ Γ. Γῶγος τὸν Νικηφόρο (ΑΝΓ 80, 5 Αὐγ. 1882)⁵⁸. Ἡ συνέλευση πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὴς 18 ἕως τὴς 20 Αὐγούστου, μετὰ τὴ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων ἀπὸ εἴκοσι δύο κοινότητες⁵⁹, καὶ δίνει νέα τροπὴ στὸ ζήτημα μετὰ τὴς ἀποφάσεις τῆς⁶⁰. Συγκεκριμένα, μετὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἱερομονάχου Γεδεῶν ὡς Ἱγουμενοῦ⁶¹, τὴν ἐκθεση ἀπ' αὐτὸν τῶν μέχρι τότε ἐξελίξεων τοῦ Μοναστηριακοῦ Ζητήματος καὶ τὴν ἐκλογὴ προεδροῦ⁶², ἀποφασίζονται: α) ἡ ἴδρυση ἐπαρχιακῆς σχολῆς «ἐκ τῶν ἐτησίων προσόδων τῆς Ἱεραῖς Μονῆς» καὶ ἡ συντήρησίν της «δι' ἰδίων ἀναλωμάτων» τῶν μοναχῶν· β) ἡ ὑποχρέωσις τῆς μονῆς νὰ «διατηρῆ ἐπίσης ἐν τε τῷ παρόντι καὶ τῷ μέλλοντι τρεῖς διδασκάλους συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Διευθυντοῦ α^{ης}· β^{ης}· καὶ Γ^{ης} τάξεως. Ἐτι δὲ ὑποχρεοῦται νὰ διατηρῆ κατὰ πᾶν ἔτος οἰκοτρόφους ἐν αὐτῇ τριάκοντα (ἀριθ. 30) ἀπόρους εὐφρεῖς, καὶ χρηστοὺς νέους, οἵτινες θὰ ἀποστέλλωνται ἐξ ἐκάστης κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης ἀνά εἷς ἐκ τῶν τριάκοντα κοινοτήτων αὐτῆς»· γ) ἡ ἀνέγερσις τῆς σχολῆς στὴν τοποθεσίαν "Ἁγίου Ἰσίδωρος", σὲ οἰκόπεδο ποὺ διέθεσε ἡ μονή, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν νὰ ὀνομασθεῖ τὸ διδασκῆριον «Λειμωνιάτις Ἐπαρχιακὴ Σχολή»· δ) ἡ σύστασις Γενικῆς Ἐπαρ-

Λειμωλιακὸ Ζήτημα

χιακῆς Ἐπιτροπῆς «ἐξ ἑπτὰ λαϊκῶν», ἡ ὁποία «θά συνεργάζεται μετὰ τοῦ κατὰ καιρὸν Ἁγίου Καθηγουμένου ὡς Προέδρου, τῶν συμβούλων αὐτοῦ, τοῦ ταμίου, οἰκονόμου καὶ Γραμματέως τῆς Ἱ. Μονῆς. ... Σκοπὸς αὐτῆς ἔσεται "ἡ ἐποπτεία" ἐν γένει τῆς Ἱ. Μονῆς ἀνδρῶας τε καὶ Γυναικειᾶς ὡς καὶ τῆς Σχολῆς εἰς πᾶν ἀφορῶν αὐτάς ἦτοι πᾶσα πράξις ἀποβλέπουσα τὰς Μονὰς καὶ τὴν Σχολὴν πρέπει νὰ γένηται γνωστὴ εἰς αὐτήν, θά φροντίση δεόντως καὶ θά ἐπιτηρῇ διὰ καταλλήλων κτημάτων, τὴν συγκομιδὴν τῶν εἰσοδημάτων, ἀγορὰν καὶ πώλησιν καὶ ἐν γένει πᾶν ἀναγκαῖον, θά ἐξελεγχῇ καὶ θά παραλαμβανῇ τοὺς λογαριασμούς, ἐν ἀντίγραφον ἐπίσημον θά ἀποστέλλῃ ἀμέσως εἰς ἐκάστην κοινότητα τῆς ἐπαρχίας, θά ἐκλέγῃ τοὺς διδασκάλους καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς Σχολῆς, καὶ ἐν γένει εἶναι ἐλευθέρῳ νὰ ἐνεργῇ, ὅτι ἂν κρίνῃ καλὸν καὶ συμφέρον πρὸς τὴν Μονὴν καὶ τὴν Σχολὴν, ὀφείλουσα νὰ δίδῃ λόγον εἰς τὴν ἐπαρχίαν», ε) ἡ ἀποκήρυξις τῆς Ἐφορευτικῆς ἐπὶ τῶν Σχολείων Ἐπιτροπῆς «ἐπειδὴ ἐργάζεται παρὰ τὴν δικαιοδοσίαν ἑαυτῆς καὶ ἐναντίον τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν συμφερόντων τῆς τε Ἱερᾶς Μονῆς καὶ ἐπαρχίας» καὶ στ) ἡ κατάργησις τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου «ὡς ἀντικανονικῶς καὶ παρὰ τὰ καθιερωθέντα καὶ ἀναγνωρισθέντα ἐπισήμως προνόμια τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐδρας καταρτισθέντος οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ εἰσπραττώμενα ἀνήκουστα δικαιώματα καὶ δικαστικά τέλη ἐν τῇ Ἱερ. Μητροπόλει πρὸς ὑλικὴν καταστροφὴν τῶν προσερχομένων, καὶ τὴν ἀκατανόμαστον βραδύτητα τῆς διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων» καὶ ἡ ἐπανασυγκρότησί του «συμφώνως τῇ καθιερωθείσῃ μέχρι τοῦδε τάξει».

Οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς τῆς συνελεύσεως, κάποιες ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι σαφῶς παράνομες, καθὼς καὶ τὰ ὅσα ἀκολούθησαν τὴ συνέλευσιν⁶³, προδιαγράφουν τὴν ὀριστικὴν ρῆξιν τῶν μελῶν τῆς μετὰ τὸ Πατριαρχεῖο, τὴ Μητρόπολη καὶ τὴ φιλοεκκλησιαστικὴ μερίδα. Τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπαρχίας ἀναλαμβάνει πλέον τὸ προεδρεῖο τῆς συνελεύσεως, ἀποτελούμενο ἀπὸ τὸν λόγιον καὶ πολιτικὸν Ζ. Ὑπανδρουμένο, τὸ δάσκαλον Ἱ. Κόντο καὶ τὸν δικηγόρον Μ. Νικόπουλον, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὡς στενότερους συνεργάτες τὸν Ἡγούμενον Γεδεῶν καὶ τὸν ἱερομόναχον Γρηγόριον "Παπαφλέσσα". Ὁ Μητροπολίτης Μηθύμνης Νικη-

Ἀντιπρόεδρος ὁ Κύριος Κόντος, Γραμματεὺς δὲ καὶ ὁ κύριος Νηλιτιάδης (=Μιλτιάδης) Νικόπουλος καὶ Ὑπογραμματεὺς ὁ Κύριος Ζαφειριάδης καὶ ὁ Ἀντώνιος Δουρουτόγλους» (ΑΝΓ 34).

63. Τὰ κατὰ καὶ μετὰ τὴν συνέλευσιν γεγονότα παρουσιάζονται στὸ ἄρθρον τοῦ Νεολόγου «Ὁ θρίαμβος τοῦ δικαίου» (ἀρ. φ. 4027, 2/14 Σεπτεμβρίου 1882, σ. 2).

οῦς καὶ Ἀνεμώτιας (ΑΝΓ 32). Σὲ δημοσίευμα «ἐκ τοῦ γραφείου» τῆς συνελεύσεως στὸ Νεολόγον ἀναφέρεται ὅτι συμμετείχαν ἀντιπρόσωποι ἀπὸ εἴκοσι μία κοινότητες («Ὁ θρίαμβος τοῦ δικαίου», ἀρ. φ. 4027, 2/14 Σεπτεμβρίου 1882, σ. 2). Δὲν γνωρίζουμε βεβαίως ἂν ὅλες οἱ πληρεξουσιότητες ἦταν νόμιμες, καθὼς κάποιες ἀπὸ τὶς κοινότητες ἀκύρωσαν τὴν ιδιότητα τοῦ ἀντιπροσώπου στὰ πρόσωπα τοῦ συμμετείχαν ἐκ μέρους τους στὴ συνέλευσις (π.χ. ἡ κοινότητα Τζήθρας μετὰ τὸ ἔγγραφο ΑΝΓ 39), ἐνῶ ἄλλων κοινότητων οἱ κάτοικοι καὶ οἱ πρόκριτοι διαμαρτυρήθηκαν κατὰ τῶν δημογεροντιῶν τους γιὰ τὶς ἀποφάσεις τῆς συνελεύσεως (π.χ. οἱ κάτοικοι Φίλιας καὶ οἱ πρόκριτοι Πέτρας, μετὰ τὰ ἔγγραφα ΑΝΓ 97 καὶ 112).

60. Τὰ πρακτικὰ τῆς συνελεύσεως ἔχουν καταγραφῆ στὸ ΑΝΓ 34 καὶ στὸ Μέγα Κώδικα τῆς μονῆς, σσ. 148- 162. Περιλήψῃ τοῦ κειμένου, συνοδευόμενῃ καὶ ἀπὸ περισσώτερες λεπτομέρειες γιὰ τὰ γεγονότα, δημοσιεύθηκε στὸ Νεολόγον (στὸ ἄρθρον «Ὁ θρίαμβος τοῦ δικαίου») καὶ στὸν Ἀνατολικὸ Ἀστέρῳ [7 Σεπτεμβρίου 1882· βλ. Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ ΚΑ' (1882) 379].

61. Ὁ Γεδεῶν εἶχε διοριστεῖ ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Ἡγούμενος, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τῆς συνελεύσεως, σὲ μία κίνησιν συμβολικὴ κατὰ τῶν παρεμβάσεων τοῦ Πατριαρχείου, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του καὶ ἐπανεξελέγη ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα, ἡ ὁποία ταυτόχρονα ἐξελέξε καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου.

62. Στὴ δεύτερῃ συνεδρίασιν «γενομένης ψηφοφορίας ἐξελέγησαν παμψηφεί Πρόεδρος μεν ὁ Κοσ Ζαφειριάδης Ὑπανδρουμένος,

64. Με βάση τὰ σωζόμενα στὸ Ἀρχεῖο ἔγγραφα, ὑπὲρ τῆς νομιμότητος τῆς συνελεύσεως τάσσονται οἱ δημογεροντίες Ἀχυρώνος, Κεραμίου, Παπιανῶν, Δαφίων, Κλωμηδάδου, Ἁγίας Παρασκευῆς, Σκαλοχωρίου, Σκουτάρου καὶ Φίλιας, ἐνῶ κατὰ τῆς συνελεύσεως τοποθετοῦνται οἱ δημογεροντίες Χυδήρων, Ρεύματος, Βατούσας, Τελωνείων, Κάπης, Γελίων καὶ Μανδαμάδου. Παράλληλα, κάτοικοι τῶν κοινοτήτων Φίλιας, Μολύβου καὶ Πτερούνας διαμαρτύρονται κατὰ τῶν δημογεροντιῶν τους γιὰ τὰ ὅσα ἐνήργησαν σχετικᾶ, ἐνῶ ἐκφράζονται καὶ κατηγορίες γιὰ τὸν τρόπο, μετὰ τὸν ὁποῖο δόθηκαν κάποια ἀπὸ τὰ πληρεξούσια τῶν κοινοτήτων στοὺς "ἀντιπροσώπους" τους στὴ συνέλευση. Στὸ Μέγα Κώδικα τῆς Μονῆς Λειμῶνος σώζονται ἀντίγραφα ἐγγράφων, μετὰ βάση τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ἐκ τῶν ὑστέρων συνυπέγραψαν τὰ πρακτικὰ τῆς συνελεύσεως καὶ πληρεξούσιοι τῶν κοινοτήτων Ἁγίας Παρασκευῆς, Κλωμηδάδου, Χυδήρων, Σκαλοχωρίου, Τζήθρας καὶ Πτερούνας (Μέγας Κώδικς, σσ. 167-168, 181-183 καὶ 188· ἴσως ὅμως εἶναι σημαντικὸ τὸ ὅτι σώζεται τὸ ἀντίγραφο ἐνὸς μόνο πληρεξουσίου ἐγγράφου, αὐτοῦ τῆς κοινότητος τῶν Χυδήρων). Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, τέλος, δημοσιεύει στὶς 10 Νοεμβρίου 1882 τὴν εἰδηση, ὅτι στὸ Πατριαρχεῖο ἔφθασαν «διαμαρτυρήσεις τῶν κοινοτήτων Μανδαμάδου, Κάπης, Φίλιας, Μολύβου, Πέτρας, Τελωνείων, Βατούσης, Πετροῦντος (sic), Ρεύματος καὶ Χυδήρων μιᾶ φωνῇ καταδικαζουσῶν τὰς παρεκτροπὰς» τῆς συνελεύσεως [«Τὰ ἐν Μηθύμνῃ», EA 3 (1882-1883) 95-96].

65. Ἡ ἀνεπίσημη αἰτιολόγησις τῆς ἐπιμονῆς αὐτῆς καταγράφεται στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, στὶς 6 Ὀκτωβρίου 1882, ὅπου τονίζεται ὅτι μετὰ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1880 «ἡ δέουσα ... ἐγένετο χρῆσις τοῦ

φόρος βρῖσκεται στὸ στόχαστρο τῶν "ἀνταρτῶν" ὡς προστάτης τῶν συμφερόντων τοῦ Πατριαρχείου στὴν ἐπαρχία. Τὸ ἀμέσως ἐπόμενο διάστημα συντάσσεται πληθώρα "διαμαρτυρήσεων" ἀπὸ διαφορὰς κοινότητες τῆς ἐπαρχίας, μετὰ περιεχόμενον ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς νομιμότητος τῆς συνελεύσεως⁶⁴, μετὰ προφανῆ σκοπὸ τὴν ἐνδυνάμωσις ἢ τὴν ἀποδυνάμωσις τῶν ἀποφάσεων τῆς ἀντίστοιχα, ἐνῶ σὲ δύο ἐπιστολὰς τοῦ Γ. Γώγου πρὸς τὸν Μητροπολίτη γίνεται λόγος γιὰ δόλια μέσα, μετὰ τὰ ὁποῖα οἱ τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς μερίδας προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν τὴ συναίνεσις τῶν κοινοτήτων (ΑΝΓ 72 καὶ 74).

Τὸ Πατριαρχεῖο ἀντιδρᾷ ἐπιμένοντας στὶς ἀποφάσεις του⁶⁵: στὶς 30 Αὐγούστου ἀποστέλει ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας, τοὺς λειμωνιάτες καὶ τὸν Μηθύμνης Νικηφόρο καὶ ζητᾷ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἡγουμένου Γεδεῶν στὴν Κωνσταντινούπολη (ΑΝΓ 37 καὶ 35)· στὶς 7 Σεπτεμβρίου, μετὰ δευτέρῃ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Μητροπολίτη, τὸν προτρέπει νὰ «προκηρῦξῃ πάσαις ταῖς αὐτόθι Κοινότησι μὴ τυχόν παρὰσχωσι δάνειόν τι τῇ Μονῇ, διότι πᾶν τοιοῦτον ἔσται ἄκυρον καὶ ἀπαράδεκτον τῇ Ἐκκλησίᾳ» (ΑΝΓ 24)· στὶς 15 Σεπτεμβρίου ἀπορρίπτει τὴν πρότασις συγκλήσεως ἄλλης ἐπαρχιακῆς συνελεύσεως ὑπὸ τὸν Μητροπολίτη, δηλοποιεῖ τὴν ἀπόφασιν νὰ «παιδεύσῃ +ὡς+ προσηκόντως τοὺς ἐκ τῶν κληρικῶν ἀποστάτας, καταδιώξῃ δὲ πολιτικῶς τοὺς ἐκ τῶν λαϊκῶν», ἐπιμένει «εἰς τὴν κατὰ γράμμα ἐφαρμογὴν τῆς προεκδοθείσης ἀποφάσεως» περὶ τριχοτομήσεως τῶν ἐσόδων τῆς μονῆς καὶ ἀποστέλει πατριαρχικὸ κλητήρα στὴν ἐπαρχία, μετὰ σκοπὸ τὴ σύλληψιν τοῦ Γεδεῶν (ΑΝΓ 28) καὶ τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου (ΑΝΓ 29)· στὶς 21 Σεπτεμβρίου ἀποφασίζει νὰ γράψῃ «ὄνομαστί» πρὸς τοὺς «συντηροῦντας τὸ ζήτημα» καὶ νὰ τοὺς «προτρέψῃ ῥητῶς ἵνα ἀποστῶσι τῶν τοιοῦτων ἐπεμβάσεων» στὰ τῆς μονῆς (ΑΝΓ 25).

Ὁ Μηθύμνης Νικηφόρος βρῖσκεται ἐκ τῶν πραγμάτων σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Ἀναγνωρίζει τὸ δίκαιον χαρακτήρα τοῦ αἰτήματος τῆς ἐπαρχίας γιὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς σχολῆς⁶⁶, δὲν μπορεῖ ὅμως παρὰ νὰ διαφωνεῖ μετὰ τὶς κινήσεις καὶ τὶς ἀποφάσεις τῆς συνελεύσεως, ἐξ αἰτίας τοῦ παρατύπου καὶ ἀντιεκκλησιαστικοῦ τους χαρακτήρα. Προτείνει λοιπὸν ἀφ' ἐνὸς στὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ νὰ ἀποδεχθῇ τὸ ἐπαρχιακὸ αἶτημα γιὰ παροχὴν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν ἐσόδων τῆς μονῆς (καθὼς φαίνεται σὲ δύο πατριαρχικὰ ἔγγραφα, τὰ ΑΝΓ 29 καὶ 33) καὶ ἀπολύει ἀφ' ἑτέρου δύο ἐγκυκλίους ἐπιστολὰς πρὸς τὴν ἐπαρχία⁶⁷, μετὰ τὶς ὁποῖες μεταφέρει στοὺς ἐπαρχιωτὰς τὰ

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

ὄσα περιέχονται στὶς πατριαρχικὲς ἐπιστολὲς τῆς 30ῆς Αὐγούστου καὶ τῆς 7ης Σεπτεμβρίου, ζητᾶ τὴν συμμόρφωση τῶν ἐπαρχιωτῶν μὲ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, γνωστοποιεῖ τὴν ἀπόφασή του γιὰ τὴ σύγκληση νόμιμης Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς ἐπαρχίας καὶ προσπαθεῖ νὰ μειώσει τὴν ἐπίδραση ποὺ ἀσκεῖ στοὺς ἐπαρχιωτὲς ἡ "Ἐπαρχιακὴ Συνέλευση".

Παράλληλα ὁμως, ὁ Νικηφόρος ἔχει μετατραπῆ σὲ στόχο τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς μερίδας⁶⁸. Στὴν Καλλονὴ διοργανώνεται "διαδήλωση" σὲ βάρος του, ἡ ὁποία τὸν ἀναγκάζει νὰ μετεγκατασταθεῖ στὸ Μόλυβο⁶⁹, προκαλώντας διαμαρτυρία τῆς δημογεροντίας Ἀχυρῶνος στὶς ὀθωμανικὲς ἀρχές, ὅπως φαίνεται σὲ ἔγγραφο τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Καίμακάμη Μολύβου πρὸς τὸν Νικηφόρο (ΑΝΓ 125). Ἡ συγκεκριμένη κατάσταση ἐπιφέρει τὴ συσπείρωση τῆς φιλοπατριαρχικῆς μερίδας τῆς ἐπαρχίας, τῶν αὐτοαποκαλουμένων "εὐ φρονούντων", καθὼς καὶ μερικῶν μοναχῶν στὸ πλευρὸ του.

Τὸ Πατριαρχεῖο ἀπαντᾷ στὶς ἀπαιτήσεις τῶν ἐπαρχιωτῶν μὲ τὴν ἔκδοση τῆς Διαθήκης τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου⁷⁰, σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ ἀναιρέσει τὴ σχετικὴ ἐπιχειρηματολογία τῆς συνελεύσεως (μιὰ καὶ τὸ κείμενό της δὲν δικαιολογεῖ τὶς ἀξιώσεις τῶν ἐπαρχιωτῶν), καὶ μὲ σειρὰ δημοσιευμάτων στὴν

μοναστηριακοῦ χρήματος, διότι τὸ ἀπομένον ὑπόλοιπον διετίθετο πρὸς τε ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς δι' ἀνακουφίσεως τοῦ κεντρικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου, οὐτινος ἢ καθ' ὅλου εὐεργετικὴ ἀποστολὴ πρόδηλος, καὶ εἰς ἐκπαιδευτικούς, δι' ὑποστηρίξεως τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μηθύμνης ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως. Ἡ τῆς ἐκπαιδύσεως ὑποστήριξις διὰ διαδόσεως τῶν ναμάτων τῆς ὑγειοῦς παιδείας εἶνε μὲν εἷς τῶν σκοπῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ μόνος προορισμὸς τῆς τῶν μοναστηρίων ἰδρύσεως, ὧν ἀποστολὴ ἢ θεραπεία καὶ καλλιέργεια ἀπασῶν συλλήβδην τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἦτοι τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς εὐποιίας, τῆς τῶν δεομένων ἀνακουφίσεως, καὶ συνελόντι πάσης ἀγαθοεργίας· κατὰ συνέπειαν ἢ ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ οὔτε ἠδύνατο οὔτε ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διάθεσιν τοῦ ἐκ τῶν προσόδων τῆς ἐκμισθώσεως μένοντος ποσοῦ εἰς μόνους τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας, ἀφ' οὗ ῥητῶς κεκώλυται ἢ παράχρησις τῶν τοιούτων προσόδων εἰς πλήρωσιν ἐνὸς τῶν σκοπῶν τῆς τῶν μοναστηρίων ἰδρύσεως ἐπὶ παροράσει

τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν» [«Τὰ κατὰ τὴν Μονὴν τοῦ Λειμῶνος», ΕΑ 3 (1882-1883) 13-14].

66. Πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ τῆς 27ης Ἰουλίου 1882 (ΑΝΓ 43) ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Νικηφόρος εἶχε συστήσει στὸ Πατριαρχεῖο «τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐπαρχιακῆς ἀναφορᾶς» καὶ εἶχε ὑποβάλει προτάσεις «περὶ συστάσεως σχολῆς». Εἶναι λογικὸ ἐξἄλλου νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ Νικηφόρος, ὡς ἄνθρωπος μὲ ἰδιαίτερη προσφορὰ στὸ χῶρο τῆς ἐκπαίδευσσεως, κατανοοῦσε ἀπόλυτα τὴν ἀνάγκη λειτουργίας ἐπαρχιακῆς σχολῆς.

67. Τὶς ἐγκυκλίους αὐτὲς ἐξέδωσε ὁ Μητροπολίτης Μηθύμνης Διονύσιος Μηνᾶς στὸ Δελτίον Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μηθύμνης ΙΒ' (1940) 47-48. Δυστυχῶς, δὲν ἔχει σταθεῖ μέχρι στιγμῆς δυνατόν νὰ ἐντοπιστεῖ ἀντίτυπο τοῦ συγκεκριμένου τεύχους.

68. Οἱ αἰτίες καταγράφονται ἐπιγραμματικὰ σὲ ἀναφορὰ τῆς κοινότητος Ἀχυρῶνος πρὸς τὸν Ἰποδιοικητὴ Μολύβου τὸ 1895: «ὁ ἡμέτερος ἀρχιερεὺς πλεῖστα ὄσα παρενέβαλε προσκόμματα πρὸς ἴδρυσιν τῆς Σχολῆς, προβάς μάλιστα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν οὐχὶ ἀγαθῶν σκοπῶν αὐτοῦ, εἰς διαβολικὰς μηχανορραφίας καὶ ἐξευτελιστικὰς μὲν ἀλλὰ ψευδεστάτας διαδόσεις, δυναμένας νὰ ἐκπλήξωσι τὸν ἄνθρωπον» (ΑΝΓ 326).

69. Μὲ ἀφορμὴ τὴ μετεγκατάσταση αὐτὴ ἐπανεμφανίζεται καὶ τὸ λεγόμενο "Μητροπολιτικὸ Ζήτημα", ἐκφραζόμενο μὲ τὴν ἐπαναφορὰ παλαιότερου αἰτήματος γιὰ τὴ μόνιμη μεταφορὰ τῆς Μητροπόλεως στὴ Μήθυμνα, ἀρχικὴ ἄλλωστε ἔδρα της. Βλ. σχετικὰ ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΛΕΟΜΒΡΟΤΟΣ, ΜΗΤΡ. ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ, *Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λέσβου*. Ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, Μυτιλήνη 1984, σσ. 79-80.

70. Ἡ Διαθήκη ἐκδόθηκε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια [«Ἡ διαθήκη τοῦ κτήτορος Ἰγνατίου ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρός», ΕΑ 4 (1882-1883) 74-77] καὶ σὲ ἰδιαίτερο τεῦχος, μὲ τὸν τίτλο «Διαθήκη τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰγνατίου ἱεροῦ τοῦ ἐν Μηθύμνῃ ἱερᾶς μονῆς τοῦ Λειμῶνος», Ἐκδίδεται ἐκκλησιαστικὴ προνοία ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, 1882». Ὁ Αθ. Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς ἐκδίδει ἀπόσπασμα τῆς Διαθήκης καὶ σημειώνει ὅτι ἡ ἔκδοση τοῦ Πατριαρχείου «ἐγένετο κατὰ ἀντίγραφον μεταγενέστερον» [Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη, ἦτοι γενικὸς περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν ταῖς εἰς τὴν Ἀνατολὴν βιβλιοθήκαις εὕρισκομένων ἑλλη-

νικῶν χειρογράφων καταρτισθείσα καὶ συνταχθεῖσα κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τόμος πρῶτος, ΕΦΣΚ (Παράρτημα τοῦ ΙΕ' τόμου), Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884, σ. 8, ὑποσ. 1]. Δυστυχῶς, δὲν ἔχει σταθεῖ μέχρι στιγμῆς δυνατὸν νὰ ἐντοπιστεῖ ἀντίτυπο τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πατριαρχείου. Νεώτερη ἐκδοση τῆς Διαθήκης στὸ ΣΠΑΝΟΣ, *Λειμῶνος*, 132-139.

71. Βλ. «Εἰδήσεις», *EA* 3 (1881-1882) 772-773· «Τὰ κατὰ τὴν Μονὴν τοῦ Λειμῶνος», *EA* 4 (1882-1883) 13-14· «Τὰ κατὰ τὴν Μονὴν τοῦ Λειμῶνος», *EA* 4 (1882-1883) 47· «Τὰ ἐν Μηθύμνῃ», *EA* 4 (1882-1883) 95-96.

72. Ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον φημισμένους Τούρκους πολιτικούς, λογοτέχνες, θεατρικούς συγγραφεῖς καὶ πολιτικούς ἀρθρογράφους τῆς ἐποχῆς του, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἐκ τῶν ἡγετῶν τῶν Νεοτούρκων· βλ. Th. MENZEL, «Kemal Mehmed Namik», στὸ E. J. BRILL'S, *First Encyclopaedia of Islam 1913-1936*, edited by M. Th. Houtsma, A. J. Wensinck, T. W. Arnold, W. Heffening and E. Lévi-Provençal, Photomechanical reprint, Leiden – New York – Kobenhavn – Köln, 1987, τόμ. IV, σσ. 847-851, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

73. Βλ. «Ἐκ Λέσβου [Ἰδιαιτέρα Ἀλληλογραφία]», *Νεολόγος*, ἀρ. φ. 4100, 30 Νοεμ./12 Δεκ. 1882, σ. 2, καὶ «Διατριβαί», *Νεολόγος*, ἀρ. φ. 4134, 13/25 Ἰαν. 1883, σ. 3. Στὸν Κώδικα 7 τῆς Μητροπόλεως Μηθύμνης (ἔγγρ. 68) σώζεται ἀπόσπασμα ἀντιγράφου ἐπαρχιακῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο, μὲ βάση τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας μοροῦμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ἐδῶ ἀναφερόμενον ἔγγραφο. Στὴν ἀναφορὰ γίνεται κυρίως λόγος γιὰ τὴν "Ἐπαρχιακὴ Συνέλευση" καὶ τὴ σημασίαν τῶν ἀποφάσεών της καὶ προσάπτονται ἔντονες κατηγορίες στὸ

Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, ποὺ σκοπὸ ἔχουν τὴ διαφώτιση τῶν ἐπαρχιωτῶν καὶ τῶν ἀρχῶν γιὰ τὸν παράτυπο καὶ παράνομο χαρακτήρα τῆς συνελεύσεως καὶ τῶν ἀποφάσεών της⁷¹.

Τὴν ἴδια περίοδο, οἱ τῆς συνελεύσεως, ἔχοντας καταλάβει τὴ μονὴ σὲ συνεργασία μὲ τοὺς μοναχοὺς καὶ ἐξουσιάζοντας τὴν ἐπαρχία μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Μουτεσαρίφη Μυτιλήνης Μεχμέτ Ναμικ Κεμάλ⁷², προσπαθοῦν νὰ προσδώσουν νομιμότητα στὶς κινήσεις τους, μὲ σκοπὸ νὰ ἀποφύγουν τὴ διαφαινόμενη συνδρομὴ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης στὸ Πατριαρχεῖο. Στὴν προσπάθειά τους νὰ στηρίξουν τὶς διεκδικήσεις καὶ τὶς ἀποφάσεις τους νομικά, ἐπαναλαμβάνουν τὸν ἰσχυρισμὸ γιὰ τὴν δῆθεν ὑπαρξὴ στὸ ἀρχεῖο τῆς μονῆς ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα τοὺς δικαιώνουν. Παράλληλα, ἀποστέλουν «γενικὴν ἀναφορὰν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου, φέρουσαν πέντε καὶ εἴκοσι ὄλων κοινοτήτων τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὰς σφραγίδας (sic)», μὲ αἴτημα «τὴν ἄμεσον ἀντικατάστασιν» τοῦ Νικηφόρου⁷³ καὶ ἀποδύονται σὲ μιὰ προσπάθεια ἐπηρεασμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μέσω ἀλλεπάλληλων "διατριβῶν" σὲ ἐφημερίδες, ἀποσκοπώντας κατὰ κύριο λόγο στὴν ἀντίκρουση τῶν ἀντίστοιχων δημοσιευμάτων τοῦ Πατριαρχείου.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὀφείλουμε νὰ ἀναφερθοῦμε ἰδιαιτέρως στὸ ρόλο τοῦ Μουτεσαρίφη Μυτιλήνης. Ὁ Μεχμέτ Ναμικ Κεμάλ, φύσει ἀντιεκκλησιαστικῶν φρονημάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ προσωπικὸς φίλος τοῦ Ζαφειράκη Ὑπανδρουμένου ἀφ' ἑτέρου, τάσσεται ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ τῆς ἀντιπατριαρχικῆς μερίδας καὶ τῆς προσφέρει ἀφειδῶς τὴν προστασία του, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐπίσημως ζητεῖται ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη ἡ νόμιμη συνδρομὴ του στὸν περιορισμὸ τῆς παράνομης δραστηριότητος τῶν προστατευομένων του, ὅπως φαίνεται σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Νικηφόρου πρὸς τὸν Μουτεσαρίφη στὶς 13 Δεκεμβρίου 1882 καὶ σὲ γράμμα τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Νικηφόρο στὶς 11 Ὀκτωβρίου 1883 (ΑΝΓ 88 καὶ 178 ἀντίστοιχα). Ἀποστέλει ἐπίσης ἀναφορὰ πρὸς τὴν Κυβέρνηση, μὲ τὴν ὁποία ἐπιρρίπτει εὐθύνες στὸ Μητροπολίτη καὶ δικαιώνει τὴν ἐπαρχία⁷⁴.

Ἡ προστασία τῶν τοπικῶν ἀρχῶν πρὸς τοὺς στασιαστὲς καὶ ἡ ἀδυναμία ἐλέγχου τῆς καταστάσεως μὲ ἄλλο τρόπο, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἰδιαιτέρως ἔκρυθμη κατάσταση τῆς ἐπαρχίας⁷⁵ καὶ τὸν κίνδυνο "δηλητηριασμοῦ" τοῦ πληρώματος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀναγκάζει τὸ Πατριαρχεῖο στὴ λήψη αὐστηρῶν ἐκκλησιαστικῶν μέτρων, ἀρχῆς γενομένης μὲ τὴν καθαίρεση τοῦ Ἡγουμένου Γεδεῶν στὶς 15 Νοεμβρίου. Τὸ

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

σκεπτικὸ τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου μᾶς δίνει καὶ στοιχεῖα γιὰ τὶς μετὰ τὴ συνέλευση ἐξελιξίσεις: ὁ Γεδεὼν τιμωρεῖται διὰ καθαιρέσεως, ἐπειδὴ «καταχρώμενος τοῖς ἡγουμενικοῖς αὐτοῦ καθήκουσι ἀντεστρατεύσατο τοῖς προνοητικοῖς περὶ τῶν τῆς Μονῆς συμφερόντων βουλευμάσι καὶ ταῖς περὶ αὐτῶν ἀποφάσεσι τῆς ἀνωτάτης πνευματικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ κυριάρχου τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ συνεφώνησεν ἐπὶ τούτῳ μετὰ λαϊκῶν ὁμοφρονούντων αὐτῷ ἐκ τῶν τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης κατοίκων, μεθ' ὧν καὶ συμπατριᾶζων διετίθει αὐθαιρέτως καὶ κατὰ βούλησιν τούτων τὰ παντοῖα τῆς Μονῆς συμφέροντα. ... Παρὰ ταῦτα δὲ ἀλλότριά τε τοῦ κύκλου τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ καθήκοντα σφετερισθεὶς τὰ κυριαρχικὰ δηλονότι δικαιώματα τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως ἐτόλμησε καὶ ἱεροτελεστίαν τελέσαι δίχα τῆς κανονικῆς αὐτοῦ ἀδείας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς αὐτοῦ ἱερότητας καὶ δὴ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῶ, τύφον καὶ ἀλαζονείαν καὶ κουφόνοιαν οὐ τὴν τυχοῦσαν καταπροδιδούς διὰ τῆς περιβολῆς ἀρχιερατικοῦ Μανδύου καὶ τῆς χρήσεως ποιμαντικῆς ῥάβδου ἐν τῇ τελετῇ⁷⁶. Διὰ ταῦτα οὖν πάντα ἐπιτιμηθεὶς τὸ πρῶτον καὶ εἰς τὴν τῶν ἡγουμενικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ἐπίγνωσιν ἀνακληθεὶς, ἀλλὰ μὴ βουληθεὶς συνιέναι ὁ ἀσύνητος, προσεκλήθη ὕστερον πολλάκις παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου ἐκκλησιαστικοῦ βήματος, εἰς ἀπολογίαὶν τῶν πεπραγμένων αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν κρυπτόμενος, εἶτα δὲ πανταίως προφάσεσι χρώμενος ἠπειθήσεν προσελθεῖν ἀπεστὰ-

μητροπολίτη: «Ἡ Αὐτοῦ Πανιερότης ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεώς του, ἀπεδείχθη πᾶν ἄλλο ἢ Ἀρχιερεὺς, πᾶν ἄλλο ἢ Ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης. ... Ὡς λειτουργὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἀποδείκνυται πᾶν ἄλλο, ἢ ἀντιπρόσωπος τῆς Θεμίδος. ... Ἀπειλεῖ, ραδιουργεῖ, συκοφαντεῖ, καὶ γῆν καὶ θάλατταν διαταράζει, ὅπως φθάσει εἰς τὸν σκοπὸν του ... τὸ δὲ χεῖριστον πάντων, μεταχειρίζεται ὡς κλίμακα τῶν σκοπῶν του, τὸ ὄνομα τῆς Ὑμετ. Θειοτ. Παναγιότητος καὶ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Μετὰ τὴν Συνέλευση καὶ τὴν κατάθεση τοῦ θεμελίου λίθου τῆς Σχολῆς «ἡ Α. Πανιερότης, ὁ ἅγιος Μηθύμνης, ... τὰ πάντα ταράττων καὶ τοὺς πάντας ἐξαπατῶν, εἰς ἕκαστον διάφορον γλώσσαν μεταχειριζόμενος, πειράται νὰ καταστρέψῃ, εἰ δυνατόν τὸ ἔργον, ὡσεὶ ἔργα τοιαῦτα καταστρέφονται διὰ μέσων τοιούτων. ... Ἐνεργεῖ τὴν σύνταξιν ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἣν τὰ ὄργανά του καὶ ὁ ὑπηρετῆς του περιφέροντες εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὑπέκλεπτον ὑπογραφὰς διὰ μυρίων ὄσων ἀπατηλῶν μέσων, ὡς οἱ ἐξαπατηθέντες πανδήμως ὁμολογοῦσι καὶ ἐγγράφως διαμαρτύρονται. Ἐξα-

πατὰ τὴν Ἐκκλησίαν γράφων ὅτι εὐάριθμοι τινές, ἰδιοτελεῖς σκοποῦς θηρεύοντες, ὑψοῦσι φωνὴν ὑπὲρ πραγματώσεως δῆθεν τῶν ἐπαρχιακῶν πόθων. Παριστᾶ τὸν τε ἅγιον Καθηγούμενον καὶ τοὺς Πατέρας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ὡς ὑψύσαντες (!!!) τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας».

74. Ὁ Μ. Νικόπουλος γράφει π.χ. στίς 25 Ὀκτωβρίου 1882 πρὸς τὸν Σ. Παρασκευαΐδη: «τὸ ζήτημα τῆς Μονῆς καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς σχολῆς ἐτέθη ἤδη ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς ἐξωτερικῆς ἀρχῆς, ἣτις ἰδοῦσα ἰδίους ὄμμασι τὴν ὁμόνοιαν τῆς ἐπαρχίας καὶ τὸ δίκαιον αὐτῆς, στηριζόμενον εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα, ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισίν του καὶ εἰμί βέβαιος ὅτι ἐξέθηκεν τὰ πράγματα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὅπως ἔχωσιν ἀφοῦ προηγουμένως εἶδεν τοὺς πληροξουσίου ὄλης σχεδὸν τῆς ἐπαρχίας καὶ ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως αὐτούς ὡς τοιούτους καὶ τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις αὐτῶν» (ΑΝΓ 83).

75. Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ ὅτι μετὰ τὶς ἀπόψεις καὶ τὶς κινήσεις τῆς ἀντικλησιαστικῆς μερίδας εἶχε συνταχθεῖ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐπαρχίας, ἀκόμη καὶ ἱερεῖς καὶ δημογέροντες, ὅπως φαίνεται π.χ. σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Νικηφόρου πρὸς τὸν Γ. Γῶγο στίς 30 Ὀκτωβρίου 1882 (ΑΝΓ 100).

76. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς Λειμῶνος ἔχει τὸ δικαίωμα αὐτὸ μετὰ βάση σιγίλλιο τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Ε', ἀπολυθέν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1797, σὲ ὁποῖο ἀναφέρεται ὅτι τὰ μοναστήρια Λειμῶνος καὶ Μυρσινιωτίσσης ἔχουν «καὶ τὸ προνόμιον κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν ὥστε τὸν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτοῖς ἡγούμενον ἐν ταῖς ἐορτασίμοις ἡμέραις φορεῖν ἐπ' ἐκκλησίας μανδύαν, προχειριζόμενον καὶ πατεριτζάν» (ΣΠΑΝΟΣ, Λειμῶνος, 157). Τὸ προνόμιον ὅμως αὐτὸ ἰσχύει μόνο γιὰ τὶς ἐντὸς τῆς μονῆς ἀκολουθίες καὶ ὄχι ἐκτὸς τῆς μονῆς, ὅπως συνέβη στὴ συγκεκριμένη περίπτωσι, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Γεδεὼν δὲν εἶχε πάρει κἄν τὴν ἀπαιτούμενη ἄδεια ἱεροτελεστίας ἀπὸ τὸν ἐπιχώριον Μητροπολίτη.

Ἐπίστολος Φ. Σπανός

λη ἐπὶ τούτῳ ἄνθρωπος ὅπως παραλαβὼν ἀπαγάγη ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ οὕτως ὀχυρούμενος ὀπισθεν ὀχλαγωγικῶν ἐπιδείξεων ἐνέπαιξε καὶ ἄχρι τοῦ νῦν ἐμπαίζει ἀψηφῶν θεῖα καὶ ἀνθρώπινα ἐν ἀσυγγνώστῳ κακοβουλίᾳ καὶ ἰσχυρογνωμοσύνη» (ΑΝΓ 20)⁷⁷.

Ταυτόχρονα μὲ τὴν καθαίρεση τοῦ Γεδεῶν, τὸ Πατριαρχεῖο προσπαθεῖ νὰ ἐπιβάλει ὡς Ἡγούμενο στὴ μονὴ τὸν ἱερομόναχο Γρηγόριο "ἐξ Ἄδραμυτίου", συναντᾷ ὁμως τὴ σθεναρὴ ἀντίδραση τῶν μοναχῶν καὶ τῶν Καλλονιατῶν, καθὼς ἀποδεικνύουν ἐπιστολὴ τοῦ Γ. Γώγου πρὸς τὸν Νικηφόρο καὶ τῆς λειμωνιακῆς ἀδελφότητος πρὸς τὸν Ζ. Ὑπανδρευμένο (ΑΝΓ 76 καὶ 116)⁷⁸.

Δεκαπέντε ἡμέρες μετὰ τὴν καθαίρεση τοῦ Γεδεῶν, τὴν 1ῃ Δεκεμβρίου, τὸ Πατριαρχεῖο συνεχίζει τὶς δυναμικὲς του παρεμβάσεις, μὲ τὸν ἀφορισμὸ⁷⁹ τῶν Ζ. Ὑπανδρευμένου, Ἰ. Κόντου, Μ. Νικόπουλου ἐπειδὴ «ἐπὶ κεφαλῆς τεθέντες εὐαρίθμου ταραχοποιοῦ σπείρας, ἀνταρτικὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἢ μᾶλλον κατὰ τῶν ἱερῶν αὐτῆς θεσμῶν καὶ κανόνων ἔλαβον στάσιν θέλοντες ἀνόμως καὶ αὐθαιρέτως ἐπεμβῆναι εἰς τὰ τῆς αὐτοῦ ἱερᾶς ἡμετέρας Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Λειμῶνος καὶ τὰ κατ' αὐτὴν διαθέσθαι πράγματα κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ συμφέρον αὐτοῖς, λέγοντες δὲ κοινὴν φέρειν ἐντολὴν καὶ ἀντιπροσωπεῖαν παρά τῆς ἐπαρχίας καὶ δικαιώματα αὐτῆς προβάλλοντες ὅλως ἄγνωστα καὶ ἀνύπαρκτα ἐπὶ τῆς Μονῆς καὶ τῆς περιουσίας αὐτῆς». Αφορίζονται ἐπίσης καὶ «οἱ μετ' αὐτῶν πάντες οἱ τὴν ἐπαρχιακὴν δῆθεν ἐπιτροπὴν συγκροτοῦντες» (ΑΝΓ 17)⁸⁰.

Κατὰ σύμπτωσιν, τὴν ἴδια ἡμέρα, ἡ ἀντιεκκλησιαστικὴ ὁμάδα, θεωρώντας τὸ Μητροπολίτη ὑπεύθυνο γιὰ τὴν καθαίρεση τοῦ Γεδεῶν⁸¹, ἔχει προχωρήσει σὲ μιὰ συμβολικὴ, ἀλλὰ καθ' ὅλα παράνομη πράξη: τὴν "ἀποκήρυξη" τοῦ Μηθύμνης Νικηφόρου. Συγκεκριμένα, ἡ κοινότητα Ἀχυρῶνος, ἔχοντας καὶ τὰς ὑπογραφὰς δημογερόντων καὶ προκρίτων «ἀπάσης σχεδὸν τῆς ἐπαρχίας» ἀποκήρυξε τὸ Μητροπολίτη, μὲ τὸ αἰτιολογικὸ (ὅπως αὐτὸ παρουσιάζεται στὸ ἔγγραφο, μὲ τὸ ὁποῖο «ἡ Δημογεροντία μετὰ τῶν Προκρίτων» ἐνημερώνει τὶς λοιπὲς κοινότητες τῆς ἐπαρχίας) ὅτι ἦταν «ἀνάξιος ... διὰ τὰ μέσα ἅτινα πρὸς βλάβην τῆς ἐπαρχίας μεταχειρίζεται νὰ κατέχη τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Μυθῆμνης ... συγχρόνως δὲ ἐχῆρευσε καὶ τὸν ἐπ' ἐκκλησίας Μητροπολιτικὸν Θρόνον, θέσασσα ἐπ' αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου τὴν 1ῃν ἀρξαμένου μηνός Δεκεμβρίου, καὶ ὥραν δευτέραν τῆς νυκτός»

77. Ἡ εἶδηση τῆς καθαιρέσεως δημοσιεύθηκε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, ἐπιγραμματικὰ στὶς 10 καὶ ἀναλυτικὰ στὶς 17 Νοεμβρίου 1882, μὲ τίτλο «Καθαίρεσις τοῦ τέως ἱερομονάχου Γεδεῶν» [ΕΑ 3 (1882-1883) 111-112].

78. Οἱ λόγοι τῆς ἀντιδράσεως παρουσιάστηκαν στὸ Νεολόγο, σὲ δημοσίευμα μὲ τίτλο «Ἐκ Λέσβου [Ἰδιαιτέρα Ἀλληλογραφία]», ἀρ. φ. 4107, 9/21 Δεκεμβρίου 1882, σ. 2.

79. Γιὰ τὴ μορφή, τὴ σημασία καὶ τὴ λειτουργία τοῦ ἀφορισμοῦ στὴν Τουρκοκρατία βλ. Π. ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ, Ἀφορισμός. Ἡ προσαρμογὴ μιᾶς ποινῆς στὶς ἀναγκαιότητες τῆς Τουρκοκρατίας, Ἀθήνα 1997.

80. Ἡ εἶδηση τοῦ ἀφορισμοῦ δημοσιεύθηκε στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, τὴν 1ῃ Δεκεμβρίου 1882, σὲ δημοσίευμα μὲ τίτλο «Κατάγνωσις ποινῆς ἐξεκκλησιασμοῦ», στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ἀναλυτικὰ τὸ σκεπτικὸ τῆς ἀποφάσεως [ΕΑ 3 (1882-1883) 144].

81. Βλ. «Διατριβαί», Νεολόγος, ἀρ. φ. 4134, 13/25 Ἰαν. 1883, σ. 3.

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

(ΑΝΓ 157)⁸².

Οἱ παρεμβάσεις τῆς ἀντιπατριαρχικῆς μερίδας στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας δὲν σταματοῦν στὴν παράνομη αὐτὴ πράξη, ἀλλὰ ἐπεκτείνονται καὶ στὴν προσπάθεια βίαιης ἐπιβολῆς τῶν ἀπόψεών τους καὶ ἀπομονώσεως τοῦ Μητροπολίτη κατὰ τὴν τέλεση τῶν ἱεροπραξιῶν. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, σχολιάζοντας τὰ τῆς ἀποκηρύξεως γράφει ὅτι «οἱ ἐν Καλλονῇ ἱερεῖς ἀπὸ τῆς γ' δεκεμβρίου, καθ' ἣν νυκτὶ οἱ ἐν Ἀχυρώνι, τῇ ἐπιμόνῳ εἰσηγήσει Νικοπούλου τινος καὶ Κρασαῦ δύο ἐπὶ ἀπονοίᾳ καὶ ἰταμότητι διακρινομένων μελῶν τῆς πρὸς συμπαιγνίαν καταρτισθείσης ομάδος, ἐτόλμησαν ἵνα διὰ πρακτικοῦ ἀποκηρύξωσι τὸν ἀρχιερέα, ἠναγκάσθησαν νὰ διακόψωσι πᾶσαν πρὸς τὴν μητρόπολιν σχέσιν, ἀπειληθέντες διὰ ἀποπομπῆς. ... Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἱερεῖς οὗτοι εἰ καὶ ἐπτοήθησαν ἐκ τῶν γενομένων αὐτοῖς ἀπειλῶν ὑπὸ τῆς ὡς ἄνω ξυνωρίδος τῆς ἐπὶ ἰταμότητι διακρινομένης, δὲν συνετάχθησαν αὐτῇ ἐν τῇ στασιαστικῇ κατὰ τοῦ κανονικοῦ αὐτῶν ποιμενάρχου κινήσει, κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος⁸³ προσεκληθῆ ἱερεὺς καὶ διάκονος ἐκ τῆς τοῦ Λειμῶνος μονῆς, τῆς, ὡς μὴ ὄφελεν, ἀπὸ μηνῶν γενομένης ἐστίας ἀνταρτικῶν κατὰ τῆς ἐκκλησίας κινήματων. Αὐτοὶ οὗτοι ὁ Νικόπουλος καὶ ὁ Κρασαῦς ἀπεστέρησαν καὶ τοὺς ἐν Τελωνίοις χριστιανοὺς τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων κωλύσαντες πρὸς κοινήν τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν θλίψιν τοὺς ἐκεῖ ἱερεῖς νὰ ἱεουρηγῶσι, διότι δὲν ἠθέλησαν οὗτοι νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτοὺς καὶ ἀσπασθῶσι τὰ ἀνταρτικὰ αὐτῶν κατὰ τῆς ἐκκλησίας κινήματα»⁸⁴. Παράλληλα, οἱ στασιαστὲς μὲ ἀναφορὰς τους προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν τὸν Μητροπολίτη ὡς ὑπεύθυνο γιὰ τὶς ἀνωμαλίες στὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῶν ἐπαρχιωτῶν, ὅπως ἐνημερώνει τὸν Νικηφόρο ὁ τοποτηρητὴς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, Μητροπολίτης Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος (ΑΝΓ 199)⁸⁵.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1883, ἡ κατάσταση παρουσιάζεται ἀκόμη τεταμένη, μὲ τὰ μέλη τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς μερίδας νὰ ἐξουσιάζουν στὰ ἐπαρχιακὰ πράγματα, ἀπολαμβάνοντας τὴν εὐνοία τοῦ Μουτεσαρίφη. Τὸ Πατριαρχεῖο ἀναγκάζεται νὰ προσφύγει γιὰ δευτέρη φορὰ στὴν Ὑψηλὴ Πύλη, ζητώντας τὴν

186, 24 Ἰουνίου 1884).

85. Βλ. «Διατριβαί», *Νεολόγος*, ἀρ. φ. 4134, 13/25 Ἰαν. 1883, σ. 3. Σὲ ἀναφορὰ τῆς κοινότητος Ἀχυρῶνος πρὸς τὸν Ὑποδιοικητὴ Μολύβου, ἀποσταλεῖσα τὸ 1895, μαρτυρεῖται ὅτι «οἱ κάτοικοι Καλλονῆς, ἔδρας τῆς μητροπόλεως, ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη εἶχον κλειστήν τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν, ἵνα μὴ ἴδωσι τὸ πρόσωπόν του καὶ ἀκούσωσι τὸ ὄνομα» (ΑΝΓ 326).

82. Τὰ τῆς ἀποκηρύξεως παρουσιάζονται σὲ "διατριβές" ποὺ δημοσιεύθηκαν στὸ *Νεολόγο*, στὶς 30 Νοεμβρίου/12 Δεκεμβρίου καὶ στὶς 9/21 Δεκεμβρίου (μὲ τὸν ἴδιο τίτλο: «Ἐκ Λέσβου. [Ἰδιαιτέρα Ἀλληλογραφία]»).

83. Στὶς 12 Δεκεμβρίου.

84. «Μηνυμναϊκά», *ΕΑ 3* (1882-1883) 270-271. Τὴν ἄσκησι πιέσεως σὲ βάρος τους μαρτυροῦν καὶ δύο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς κοινότητος Ἀχυρῶνος. Στὸν Κώδικα 7 τῆς Μητροπόλεως Μηθύμνης σώζεται ἀντίγραφο ἐπιστολῆς τοῦ σακελλάριου παπᾶ Παναγιώτη καὶ τοῦ παπᾶ Παναγιώτη Ἀγιομαυρίτη πρὸς τὸν Μηθύμνης Νικηφόρο, μὲ ἡμερομηνία 4 Ἰανουαρίου 1883: «Ὁ ἐρεθισμὸς τῶν ἐνταῦθα, ἔφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, καὶ ὁσμέ<ρ>αι νέα καὶ παράτολμα σχέδια τεκταινῶνται κατὰ τῆς Σεβασμιότητος σας. Ἡμεῖς πλέον δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ σκεφθῶμεν τὸ τί πρέπει νὰ πράξωμεν, διότι εἰς ἡμᾶς αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι πρωτοφανῆ καὶ πρωτάκουστα. Αὐτοὶ ἐξαγριωθέντες μᾶς διδῶν καθημέραν διαταγὰς, ἀπειλοῦντες ὅτι θέλωσιν μᾶς ἀποπέμψαι ἐάν δὲν συμμορφωθῶμεν πρὸς ταύτας. ... Μέχρι τοῦδε ὅτι ἐπράξαμεν ἀντιβαῖνον εἰς τὸ σέβας καὶ τὰ καθήκοντά μας, ἀπέναντι τῆς Ὑμετ. Σεβασμιότητος τὸ ἐπράξαμεν ἄκοντες, ὑπέικοντες εἰς τὴν ἀνάγκην, καὶ καταναγκασζόμενοι ἀπὸ αὐτούς» (Κώδιξ Μηθύμνης 7, ἔγγρ. 38). Παρόμοιες καταγγελίες ἔχουμε καὶ σὲ ἄλλα ἔγγραφα, ὅπως π.χ. σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Γ. Γώγου (ΑΝΓ 85, 30 Δεκεμβρίου 1882). Ἡ τακτικὴ αὐτὴ ἀκολουθήθηκε γιὰ δύο τοῦλάχιστον χρόνια, ὅπως φαίνεται σὲ παρασχέδιο ἐπιστολῆς τοῦ Νικηφόρου σὲ μὴ κατονομαζόμενο πρόσωπο (ΑΝΓ

Ἐπίστολος Φ. Σπανός

παρέμβασή της για την αποκατάσταση τῆς νομιμότητάς⁸⁶. Ἡ Κυβέρνηση ἀποφασίζει τὴν ἀποστολὴ κυβερνητικοῦ ἐξάρχου συνοδευόμενου καὶ ἀπὸ πατριαρχικὸ ἐξάρχο· οἱ δύο ἀπεσταλμένοι θὰ ἐξέταζαν τὴν κατάσταση καὶ θὰ συνέτασαν σχετική ἐκθεση πρὸς τὶς προϊστάμενές τους ἀρχές⁸⁷.

Οἱ δύο ἐξάρχοι ἔφθασαν στὴ Μυτιλήνη τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Ἰανουαρίου. Ἡ παραμονὴ τους δημιούργησε ποικίλα συναισθήματα καὶ ἀντιδράσεις· ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴ βεβαιότητα ἐπίλυσης τοῦ ζητήματος, μὲ τρόπο εὐνοϊκὸ γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴ Μητρόπολη⁸⁸, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπογοήτευση στὸ Νικηφόρο, ὁ ὁποῖος ἤλπιζε, ὅτι ἡ ἔλευση τῶν ἐξάρχων θὰ συνοδευόταν καὶ ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν σὲ βάρους του κατηγοριῶν, προκειμένου νὰ ἀποδειχθεῖ ἡ ἀθωότητά του καὶ νὰ ἐξομαλυνθεῖ ἔτσι ἡ ἐπίλυση καὶ τοῦ Λειμωνιακοῦ Ζητήματος, κάτι ποὺ τελικὰ δὲν συνέβη. Τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1883, τὸ Πατριαρχεῖο ἐνημερώνει τὸ Μητροπολίτη γιὰ τὴν ὑποβολὴ τῶν ἐκθέσεων τῶν δύο ἐξάρχων καὶ γιὰ τὸ συμπέρασμά τους, τὸ ὁποῖο εἶναι «εὐνοϊκὸν πρὸς τὰ καταπατηθέντα δίκαια τῆς Ἐκκλησίας» ἐκφράζοντας παράλληλα τὴν πεποίθηση, ὅτι «τοιαύτη ... ἔσεται καὶ ἡ ἐξενεχθησομένη κυβερνητικὴ ἀπόφασις, ἡ παρέξουσα πέρασ εἰς τὰ ἀνταρτικά καὶ αὐθαίρετα κινήματα τῶν αὐτόθι ὀλίγων ραδιούργων» (ΑΝΓ 170).

Οἱ τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς μερίδας ἀντιδροῦν μὲ τὴν ἀποστολὴ στὸ Πατριαρχεῖο καὶ νέας ἀναφορᾶς σὲ βάρους τοῦ Μητροπολίτη (ὅπως φαίνεται στὰ ἔγγραφα ΑΝΓ 127, 163 καὶ 126). Ἡ ἀνώμαλη κατάσταση τῆς ἐπαρχίας συνεχίζεται ἔτσι μέχρι τὸ καλοκαίρι τοῦ 1883, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἡ Μ. Ἐκκλησία ταλανίζεται ἀπὸ τὰ σὲ ἐξέλιξη τότε ζητήματα τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας καὶ τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας, καὶ κατὰ κύριο λόγο τὸ Προνομιακὸ Ζήτημα⁸⁹ (τὸ ὁποῖο καὶ ὀδήγησε στὴν παραίτηση τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ Γ'), μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀντιμετωπίζει τὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα ὡς ἡσσονος σημασίας πρόβλημα (ΑΝΓ 152). Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ δημογεροντία Ἀχυρῶνος προεξάρχει τῶν ἀντιεκκλησιαστικῶν ἐκδηλώσεων, καὶ ἐφαρμόζει ἐμπράκτως τὴν "ἀποκήρυξη" τοῦ Μητροπολίτη, ἀντικαθιστώντας τὸν στὴν ἐκδοση ἀδειῶν γάμων καὶ σφετεριζομένη ἄλλων δικαιωμάτων του, ὅπως φαίνεται σὲ πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας (ΑΝΓ 175, Ἰούνιος 1883).

Στὰ μέσα Ἰουνίου, τὸ Πατριαρχεῖο ἀποφασίζει νὰ ἐπιβάλλει τὴ νομιμότητα μὲ μία ἀκόμη ποινὴ, μὲ ἀποδέκτη αὐτὴ τὴ φορὰ τὸν ἱερομόναχο Γρηγόριο "Παπαφλέσσα", ὁ ὁποῖος

86. Βλ. «Μηθουμναϊκά», ΕΑ 3 (1882-1883) 256.

87. Τὴν ἀποστολὴ ἀνέλαβαν ὁ Μητροπολίτης Καστορίας Κύριλλος καὶ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ὁ Χουσνὴ ἐφέντης, ὅπως φαίνεται στὴν ἐνημερωτικὴ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ (ΑΝΓ 170, 21 Φεβρουαρίου 1883).

88. Τέτοιες σκέψεις ἐκφράζει π.χ. ὁ Γ. Γῶγος πρὸς τὸ Νικηφόρο (ΑΝΓ 167).

89. Βλ. ΚΑΡΔΑΡΑΣ, *Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο*, 65-151 καὶ 283-382, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

90. Τῶν κοινοτήτων Μολύβου, Μανδαμάδου, Βατούσης, Κάπης, Ρεύματος, Φίλιας, Ἀργέου, Χάλικος, Συκαμινιάς καὶ Γελίων, οἱ ὁποῖες ὅμως δὲν συνιστοῦν τὴν πλειοψηφία τῶν κοινοτήτων τῆς ἐπαρχίας.

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

ἀσκει κατ' οὐσίαν καθήκοντα Ἡγουμένου καὶ συνεχίζει τὴν ἀντιπατριαρχική του δράση καὶ ἀπὸ τῆ θέσης του αὐτῆ, συντηρώντας τὴν πολιτικὴ τοῦ Γεδεών καὶ μετατρέποντας τὴ μονὴ στὸ τελευταῖο κέντρο δράσης τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς μερίδας. Τὸ ἔγγραφο τῆς καθαιρέσεώς του ἐκδίδεται στὶς 17 Ἰουνίου ὡς αἰτίες τῆς ποινῆς παρουσιάζονται τὸ ὅτι «*συνεταιρισθεὶς τῷ ἐξώλει ἐκεῖνον καὶ προώλει τέως ἡγουμένῳ Γεδεών, τῷ ἐνδίκως ὕστερον καθαιρεθέντι, συμφώνησε μετ' αὐτοῦ καὶ τινων συμφρονούντων αὐτῷ λαϊκῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνης καὶ συστασιάζων μετ' αὐτῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἐκεῖ κανονικοῦ ἀρχιερέως ἰδιοτελῶς καὶ αὐθαιρέτως διετίθει τὰ παντοῖα τῆς Μονῆς συμφέροντα*», καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι «*προσκληθεὶς οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ δὶς καὶ τρίς παραγενέσθαι ἐνταῦθα καὶ ἀπολογηθῆναι ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου ἐκκλησιαστικοῦ βήματος ἀπειθείαν καὶ παρακοὴν ἀντιτάξει ἐτόλμησεν ἀψηφήσας καὶ τὴν περὶ καθαιρέσεως προαγγελθεῖσαν αὐτῷ ἀπειλήν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ τὰς ταραχὰς καὶ τὰ σκάνδαλα ἐν τε τῇ Μονῇ καὶ ἐν πολλοῖς τῆς ἐπαρχίας μέρεσι συνδαυλίζειν καὶ ἐπιτείνειν*» (ΑΝΓ 173). Ταυτόχρονα, τὸ Πατριαρχεῖο ἀνακοινώνει στὸν Νικηφόρο τὴν ἀπόφασή του νὰ ἐπιβάλλει τὴν ἴδια ποινὴ καὶ στὸν ἱερέα τῆς Καλλονῆς Δανιὴλ Σάμιο, ἂν συνεχίσει τὴν "ἀνταρτικὴ" δράση του καὶ δὲν ἀνταποκριθεῖ στὴν πρόσκλησή του σὲ ἀπολογία (ΑΝΓ 174), καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἐπαρχιωτὲς μὲ «*ἐκκλησιαστικὸν παραινειτικὸν γράμμα*» (ΑΝΓ 175), σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ καταστήσει εὐκολότερα ἀποδεκτὲς τὶς ἀποφάσεις του. Στὴν τελευταία αὐτῆ ἐπιστολῇ ἐπιχειρεῖται ἱστορικὴ ἀναδρομὴ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας στὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα, ἐνῶ παράλληλα τὸ Πατριαρχεῖο συμβουλεύει τοὺς Δημογέροντες Ἀχυρῶνος «*ἵνα ἀποστήτε πάσης τοῦ λοιποῦ ἐπεμβάσεως εἰς τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ ἀρχιερέως ὑμῶν, καὶ μεταμεληθέντες εἰλικρινῶς συνδιαλλαγῆτε μετὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος*».

Ἡ καθαίρεση τοῦ Γρηγορίου, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν προοδευτικὴ ἀντιστροφή τοῦ κλίματος στὴν ἐπαρχία ὑπὲρ τοῦ Μητροπολίτη, τοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ συγκαλέσει ἐπαρχιακὴ συνέλευση, μὲ κύριο ἀντικείμενο τὴν ἐξέταση τῶν ἐναντίον του κατηγοριῶν (ἢ πρόσκληση στὸ ΑΝΓ 134, μὲ ἡμερομηνία 3 Αὐγούστου 1883). Ἡ συνέλευση πραγματοποιεῖται στὶς 23 Αὐγούστου καὶ ἀποστέλει πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο ἔγγραφο μὲ τὴν ὑπογραφὴ ἀντιπροσώπων δέκα συνολικὰ κοινοτήτων⁹⁰, τὸ ὁποῖο δικαιώνει τὸ Μητροπολίτη: «*οὐ μόνον οὐδὲν τῶν κατὰ τοῦ Ἀρχιερέως διαδιδόμενων ἐπελήθευσεν, ἀλλὰ πάντες οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκφράσαντες τὴν θλίψιν αὐτῶν ἐπὶ ταῖς ἀναξιοπαθείαις τῆς Α. Πανιερότητος, ἐξεδήλωσαν ἐν ὀνόματι τῶν Κοινοτήτων, ἅς ἕκαστος ἐξεπροσώπει, τὴν ἄκραν εὐχαρίστησιν, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εἰλικρινῆ συμπάθειαν, ἣν διατελοῦσιν ἔχοντες εἰς τὸ σεβαστὸν πρόσωπον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀρχιερέως μάλιστα τοιοῦτου, ὅς εἰ περιέχεται καὶ τινα ἀνθρωπίνην ἀδιάβλητον ἀσθένειαν, κατὰ τὸ ἠθικόν ὅμως τῆς Εὐαγγελικῆς Πολιτείας οὐ μόνον ἀνώτερος πάσης μομφῆς κείται, ἀλλὰ καὶ αὐστηρὸς τηρητὴς τῶν ἱερῶν αὐτοῦ καθηκόντων τυγχάνων, ἀμνησίκαιος καὶ ἀφιλοκερδῆς, προστάτης τῆς παιδείας διάπυρος καὶ ἐνθερμος ζηλωτῆς*»

Ἐπίστολος Φ. Σπανός

91. «Ἐνα πρῶτὸ μαθαίνει πῶς τὸ μοναστήρι εἶτανε ἄδειο οἱ καλόγεροι δουλέβανε στὰ γύρο χτήματα κι ὁ Παπαφλέσσας ἔλλειπε στὴν Ἀχυρώνα. καβαλλικεύει τᾶλογό του, καὶ μιὰ καὶ δυὸ στὸ μοναστήρι. Ἀπὸ μακρυνὰ τότε βλέπει ἕνας καλόγερος, τὸ λέει καὶ στοὺς ἄλλους κι ὅλοι μαζί στέλνουνε ἀμέσως καὶ μνησθὲν τοῦ Παπαφλέσσα. Τρεχᾶτος φτάνει στὸ μοναστήρι. Γνέφει τοὺς καλογέρους, κλείνουνε τὶς πόρτες, κι ἀρχίζουνε νὰ τότε βρίζουν πατόκορφα. Καὶ τί δὲν τοῦ εἶπανε! Ποτὲς δὲν βριστήκε, ὄχι δεσπότης, μὰ οὔτε ὁ χειρότερος χαμάλης, ὅπως βριστήκε ὁ Γλυκᾶς. "Γλυκογελῶν καὶ ταπεινούμενος", ὅπως γράφει ὁ Παπαφλέσσας σὲ ἕνα χαριτωμένο γράμμα του πρὸς τὸν Ἰπτανδρεβμένο (Μονὴ Λειμῶνος, 13 τοῦ Ὀχτ. 1883) φώναζε καὶ παρακαλοῦσε: "Παιδιά μου, ἐλάτε στὰ σύγκαλά σας. Εἰρήνη! Ἀγάπη! ἐγὼ τὸ σκολεῖο τὸ θέλω. Νὰ δεῖτε τὴν ἀλληλογραφία μου. Τὸ Πατριαρχεῖο φταίει. Μὰ, πάτερ Γρηγόριε, πὲς τους νὰ μὴ μὲ βρίζουν. Παιδιά μου, δὲν εἶστε χριστιανοί;". Ἐνας καλόγερος τοῦ ἀπαντᾷ: "Μᾶς ἄφησες ἐσὺ χριστιανοσύνη;". Κι ὅλοι χυμῆσανε ἐπάνω του νὰ τὸν δειρουνε. Ὁ Παπαφλέσσας μπαίνει στὴ μέση καὶ τοὺς χωρίζει» (ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, «Λειμωνιάς»). Ἡ παρουσία τοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ Γεδεῶν στὴ μονὴ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1883 μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸν Ἄθ. Παπαδόπουλο - Κεραμέα, ὁ ὁποῖος μελέτησε τὴ συλλογὴ χειρογράφων τῆς μονῆς ἐπὶ δίμηνο καὶ ἐκφράζει εὐχαριστίες πρὸς τοὺς δύο ἄνδρες στὴν εἰσαγωγὴ τῆς *Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης* του (σελ. ιθ').

92. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, «Λειμωνιάς».

93. Στὸ Μέγα Κώδικα τῆς μονῆς σώζεται ἀντίγραφο τοῦ πρακτικοῦ ἐκλογῆς του, μὲ ἡμερομηνία 13 Νοεμβρίου 1883 (σσ. 197-198).

τῶν πατρῶων ἐπεσπάσατο τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπην τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, ὑπὲρ οὗ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τυθῆναι ἔτοιμός ἐστι καὶ τὰ πάντα πράξει ὅταν σὺν Θεῷ διὰ τῆς ἀγίας Μητροῦς Ἐκκλησίας ἐπέλθῃ ἡ ἡσυχία» (ΑΝΓ 148).

Παρὰ ταῦτα, ἡ παρουσία τοῦ Μουτσαρίφη Μεχμέτ Ναμικ Κεμάλ δὲν ἐπιτρέπει ἀκόμη τὴν πλήρη ἐπίλυση τοῦ προβλήματος, οὔτε καὶ τὴν ἐπιβολὴ τῶν πατριαρχικῶν ἀποφάσεων. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1883 ὁ Γρηγόριος ἦταν ἀκόμη στὴ μονὴ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ὅσα γράφει, ἀντλώντας ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ζ. Ἰπτανδρευμένου, ὁ Κ. Μιχαηλίδης γιὰ τὴ δημιουργία ἐπεισοδίων σὲ βάρος τοῦ Μητροπολίτη, ὅταν αὐτὸς ἐπιχείρησε νὰ ἐπισκεφθῆι τὸ μοναστήρι⁹¹. Τὴν ἴδια περίοδο ὅμως παρουσιάζονται καὶ σκιᾶς στὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν λαϊκῶν τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς μερίδας καὶ τῆς λειμωνιακῆς ἀδελφότητος, ἡ ὁποία μὲ ἐπιστολὴ τῆς στὸν Ζ. Ἰπτανδρευμένο διαμαρτύρεται γιὰ τὴ στάση τῶν πρώτων καὶ ἐκφράζει τὴν πιθανότητα νὰ «καταφύγῃ εἰς τὸ ἔλεος τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἐξητησῆται ἐν εἰλικρινείᾳ τὴν συγγνώμην Αὐτῆς διὰ τὰ ὅσα ἐμπιστευθεῖσα εἰς τὸν ἀκέραιον καὶ εἰλικρινῆ χαρακτήρα τῆς Ἐπαρχίας ἄχρι τοῦδε διεπράξατο» (ΑΝΓ 150, 2 Νοεμβρίου 1883).

Λίγο ἀργότερα, στὶς 20 Νοεμβρίου, ἡ ἐπαρχία ἀπευθύνεται στὸν Πατριάρχη, ἀνακοινώνοντάς του τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν γιὰ τὴν ἀνέγερση τῆς Λειμωνιάτιδος Ἐπαρχιακῆς Σχολῆς. Ὁ Κ. Μιχαηλίδης καταγράφει τὴν πληροφορία καὶ παραδίδει ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἰωακείμ: «Τετελεσμένον πλέον γεγονός! Ἡ ἀνέγερσις δηλονότι τῆς Λειμωνιάδος Σχολῆς, τοῦ λαμπροῦ τούτου καὶ περιφανοῦς ἀνακτόρου τῶν Μουσῶν, ὅπερ καθωραϊζει τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ἐξ οὗ, ὡς φωτοβόλου ἐστίας, διατελέσουσιν ἐκπεμπόμεναι καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν αἱ θαλπητῆριοι καὶ ζωογόνοι τῆς θειοδότου παιδείας ἀκτίνες, καὶ ἐξ οὗ, ὡς πηγῆς ζωηροῦ καὶ διαυγοῦς, ἀναβλύσουσι τῆς εὐσεβείας τὰ ἄδοξα νάματα καὶ ποτιοῦσι τῇ ἡθικῇ δίψῃ τηκομένην καὶ αὐχμῶσαν, γόνιμον ἄλλως καὶ λιπαρὰν ταύτην γῆν»⁹².

Σχεδὸν ταυτόχρονα, τὴν ἡγουμενία τῆς μονῆς ἀναλαμβάνει ὁ καθηρημένος Γρηγόριος "Παπαφλέσσας"⁹³, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ τὴν πολιτικὴν τοῦ προκατόχου του Γεδεῶν, συντασσόμενος ἀπόλυτα μὲ τὴν ἀντιεκκλησιαστικὴν μερίδα καὶ συνεχίζοντας τὸν "πόλεμο" ἐναντίον τοῦ Μηθύμνης Νικηφόρου, σὲ περίοδο μάλιστα, κατὰ τὴν ὁποία ἐπικρατεῖ ἡ τάση ἀποκαταστάσεως τῶν σχέσεων Μητροπολίτη καὶ ἐπαρχίας, ὅπως φαί-

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

νεταί σὲ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ τῆς 29ης Νοεμβρίου 1883 (ΑΝΓ 181).

Ὁ Δεκέμβριος τοῦ 1883 εἶναι μῆνας ἐντάσεως, ἐξ αἰτίας ἀφ' ἑνὸς τῶν "ταραχῶν" σχετικὰ μὲ τρεῖς ἱερομονάχους, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦνται ὅτι προσπάθησαν νὰ κάψουν τὴν Λειμωνιακὴν Ἐπαρχιακὴ Σχολή (ΑΝΓ 132, 159, 162, 184 καὶ 187), καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς "διαδηλώσεως" σὲ βάρος τοῦ Μητροπολίτη στὴν Ἀχυρώνα, μὲ αἴτημα τῆ μετὰθεσῆ του (ΑΝΓ 132, 155 καὶ 184).

Πέραν τῆς προστασίας του πρὸς τὰ μέλη τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς μερίδας, ὁ Κεμάλ προβαίνει καὶ σὲ κινήσεις πρὸς τὴν Ὑψηλὴ Πύλη, προκειμένου νὰ ἀπομακρυνθεῖ ὁ Νικηφόρος ἀπὸ τὴν ἐπαρχία⁹⁴. Τελικὰ ὅμως μετατίθεται ὁ ἴδιος ὁ Μουτεσαρίφης καὶ ἡ φυγὴ του, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1884, προδιαγράφει τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος, καθὼς ἡ ἀντιεκκλησιαστικὴ μερίδα χάνει τὸ σημαντικότερο πολιτικὸ ἔρεισμά της καὶ ἀνοίγει ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς τάξης καὶ τῆς νομιμότητος, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐκλείψουν ἀμέσως καὶ τὰ προβλήματα, ἐδραζόμενα, κατὰ κύριο λόγο, στὶς ὑπόγειες σχέσεις τῶν στασιαστῶν μὲ τὸ Φανάρι⁹⁵.

Ἡ ἐπίλυση τοῦ Λειμωνιακοῦ Ζητήματος

Τῆς μεταθέσεως τοῦ Μουτεσαρίφη ἔχει προηγηθεῖ μιὰ ἄλλη, ἐξίσου –ἀν ὄχι περισσότερο– σημαντικὴ πράξις. Στὶς 30 Μαρτίου 1884 ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ' παραιτεῖται ἀπὸ τὸν οἰκουμενικὸ θρόνο. Ἡ παραίτησή του ἀποτελεῖ σημαντικὸ σταθμὸ στὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος, καθὼς ἡ ὡς πρὸς τὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα πολιτικὴ του κρίνεται μεστὴ σφαλμάτων. Ὅπως γράφει ὁ Ἰ. Μουτζούρης, «συνέβαλαν σ' αὐτὸ οἱ ἀνορθόδοξοι ἀντιλήψεις του γιὰ τὸ Μοναχισμὸ καὶ οἱ ἀντικανονικὲς ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειές του. Οἱ ἀντιλήψεις του δὲ αὐτὲς καὶ οἱ ἐνέργειές του, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν αὐταρχικότητά του ἀποτελοῦν τὴ σκιερὴ πλευρὰ τῆς ἔντονης προσωπικότητάς του, ποὺ ὀδήγησαν τὸ ἐπίμαχο ζήτημα τῶν "ἀξιώσεων" ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως τῆς παιδείας τῆς ἐπαρχίας σὲ ἀδιέξοδο καὶ πυροδότησαν τὴν ἐκτροπή»⁹⁶.

Ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρέμεινε κενὸς μέχρι τὸν Ὀκτώβριο, ὅποτε ἐξελέγη ὁ Ἰωακείμ Δ', ταυτόχρονα σχεδὸν μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Κεμάλ ἀπὸ τὴ Λέσβο. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς χηρείας τοῦ θρόνου καὶ κατὰ τὴν

94. Βλ. π.χ. τὰ ὅσα γράφει ὁ ἴδιος ὁ Μητροπολίτης στὴ Βιογραφία του τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1884 (ΓΑΥΚΑΣ, *Βιογραφία*, 27-28).

95. Ὁ Νικηφόρος ἀναφέρει στὴ Βιογραφία του: «Μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ Κεμάλ τὰ πάντα ἔβαινον ἡσύχως· αἱ κοινότητες σχεδὸν πᾶσαι κατανοήσασαι τὸ ἄγονον τῆς κατὰ τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Μητροπόλεως πάλης καὶ τὸ ἀσύμφορον ἤρχισαν νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὰς μετὰ τῆς Μητροπόλεως σχέσεις, ἅτε αἴφνης διεδόθη ἐν Μολύβω ὅτι ἡ Μεγ. Ἐκκλησία διὰ τινος τῶν Ἀρχιερέων ἔγραψεν ὅτι τὴν ἰσχυρὰ νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν κατ' ἐμοῦ καταδρομὴν. Οὐδέποτε δύναμαι νὰ πιστέψω ὅτι ὁ Σεβ. τοποτηρητῆς ἢ ἄλλος τις ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοιοῦτον τι. Πιστεύω ὅμως ὅτι τῶν ἐν Φαναρίω τζιρακίων τις ἀκούσας νὰ γίνεταί λόγος περὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ζητήματος ἔγραψε» (ΓΑΥΚΑΣ, *Βιογραφία*, 29). Ἡ πεποίθησις αὐτῆ τοῦ Νικηφόρου διαψεύδεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ τότε τοποτηρητῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Μητροπολίτης Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος εἶχε συνεχῆ ἀλληλογραφία μὲ τὸ Ζ. Ὑπανδρευμένο (βλ. ὑποσημείωσι 98).

96. ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ, «Λειμωνιακά», 173.

97. Βλ. π.χ. τὰ ὅσα γράφει ὁ Νικηφόρος στὴ Βιογραφία του: «Αἴφνης ἐν Μυτιλήνῃ παρουσιάζεται γράμμα οὐχὶ πλέον τοῦ δεινός ἢ δεινός συνοδικῶν, ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ νέου Πατριάρχου, Ἰωακείμ τοῦ Δ' πρὸς τὸν Ζ(αφειράκη) τὸν ἀπὸ 2 ἀκριβῶς ἐτῶν ἀφωρισμένον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας συνοδικῶς! ... Εἶναι ἄρα γε ἐπιστολὴ συμβουλευτικὴ ἀπάντησις εἰς γράμμα συγχαρητήριον, ὅπως δηλονότι τὸ τηλεγράφημα πρὸς τὴν κοινότητα Ἀχυρῶνος; πιθανόν, ἀλλὰ ἡ ἐπιγραφὴ τιτολοφεῖ τὸν Ζ(αφειράκη) τέκνον ἐν Κυρίῳ ἀγαπητόν!!... Σημ. μεταγενεστέρᾳ. Ἐγνώσθη κατόπιν ὅτι ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς Α. Παναγ. ὑπεγράφη καὶ ἀπεστάλη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη» (ΓΛΥΚΑΣ, *Βιογραφία*, 30).

98. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ πληροφορία ποῦ μᾶς δίνει ὁ γιὸς τοῦ Ἰπτανδρευμένου Δημ. Ζαφειράκης σὲ ἐπιστολὴν του πρὸς τὸ Μητροπολίτη Μηθύμνης Διονύσιο Μηνᾶ, τὸ 1939: «Μέχρι τοῦ 1896, χρονολογίας τοῦ θανάτου τοῦ πατρός μου ἐσώζοντο ἀρκετὰ γράμματα τῶν Συνοδικῶν καὶ τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν πατέρα μου. ... Μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ πατρός μου ὅλοι σχεδόν οἱ φίλοι καὶ Συνοδικοί (ἰδιαίτερος ὁ Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος) ἐξήκολούθησαν νὰ ἀλληλογραφοῦν μετ' αὐτοῦ» (ΑΝΓ 313α). Ἡ ἀντίληψη τῆς συντηρήσεως τοῦ ζητήματος καὶ μὲ εὐθύνη τοῦ Φαναρίου ἀπαντᾶται καὶ στὴν ἐφημερίδα *Μεταρρυθμισίς* τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ ὁποία σὲ ἄρθρο - ἐγκώμιον γιὰ τὸ Νικηφόρο ἔγραψε: «Εἶναι τεταραγμένη ἔνεκα μοναστηριακῆς τινος ὑποθέσεως ἡ Ἐπαρχία Μηθύμνης, αἱ δὲ κακαὶ γλώσσαι λέγουσιν ὅτι ὁ Πατριάρχης παρατείνει τὴν κατάστασιν ταύτην ἵνα κρατῇ πάντοτε τὸν Μεθύμνης ἐμπερίστατον» (ΓΛΥΚΑΣ, *Βιογραφία*, 50).

99. Τὶς εἰδήσεις αὐτὲς δημοσίευσεν ἡ *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια* στίς 27 Φεβρουαρίου 1885: «Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν τῇ ἐν Λέσβῳ ἱερᾷ σταυροπηγιακῇ μονῇ τοῦ Λειμῶνος ἐνεκρίθη συνοδικῶς ὅπως μεταβῇ ἔξαρχος ὁ πανιερ. Ἐπίσκοπος Μυριοφύτου κ. Γρηγόριος. Εἰς τοὺς καθηρημένους πρῶν ἡγουμένους τῆς αὐτῆς μονῆς Γεδεῶν καὶ Γρηγόριον, αἰτησαμένους τὴν ἐπιείκειαν τῆς ἐκκλησίας, ἀπένευμεν ἡ Ἱ. Σύνοδος συγγνώμην. Οἱ πανοσιολ. ἱερομόναχοι Γεδεῶν καὶ Γρηγόριος θέλουσι παραμείνει ἐνταῦθα μέχρι τῆς ἐπανόδου τῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Λειμῶνος» [ΕΑ 6 (1884-1885) 230]. Ἀντίγραφα τῶν σχετικῶν μετὰ τὴν ἐξαρχικὴ ἀποστολὴ τοῦ Μυριοφύτου Γρηγορίου ἐγγράφων σώζονται στὸ Μέγα Κώδικα τῆς μονῆς (σσ. 258-260).

πρῶτη περίοδος τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἰωακείμ Δ' παρουσιάζονται κάποιες ἀπὸ τὶς τελευταῖες κατ' οὐσίαν κινήσεις ἐναντίον τοῦ Μηθύμνης Νικηφόρου⁹⁷, οἱ ὁποῖες στηρίζονται, ὅπως προείπαμε, κατὰ κύριο λόγο στίς σχέσεις τοῦ Ζ. Ἰπτανδρευμένου μετὰ τὸ Φανάρι⁹⁸. Λίγους μῆνες μετὰ τὴν ἀνοδοῦ τοῦ Ἰωακείμ Δ' στὸ θρόνον, τὸ Πατριαρχεῖο «ἀπονέμει συγγνώμην ... εἰς τοὺς καθηρημένους πρῶν ἡγουμένους τῆς ... μονῆς Γεδεῶν καὶ Γρηγόριον, αἰτησαμένους τὴν ἐπιείκειαν τῆς Ἐκκλησίας», καὶ ἀποστέλει ὡς πατριαρχικὸ ἔξαρχο στὴ μονὴ τὸν Ἐπίσκοπο Μυριοφύτου Γρηγόριο, μετὰ σκοπὸν νὰ βοηθήσῃ στὴν προσπάθεια ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως⁹⁹, κάτι ποῦ δὲν φαίνεται νὰ συνέβη.

Ὁ νέος Μουτεσαρίφης Γιουσούφ Ἀγκιάχ συνέβαλε οὐσιαστικὰ στὴν παύση τῶν στασιαστικῶν κινήσεων καὶ στὴν ἀποκατάστασιν τῆς νομιμότητος, μετὰ τὴν λήψην αὐστηρῶν καὶ ἀποφασιστικῶν ἀστυνομικῶν μέτρων.

Ἐξίσου σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς νομιμοφροσύνης στὴ μονὴ εἶναι καὶ ἡ ἀλλαγὴ στὴν ἡγουμενία, μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Γρηγορίου "Παπαφλέσσα". Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1885 ἐκλέγεται Ἠγούμενος ὁ Καλλίνικος, ὁ ὁποῖος διακείται φιλικὰ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὸ Νικηφόρο. Ἡ παρουσία του συντελεῖ στὸ νὰ ἀλλάξῃ ἡ στάσις τῆς μονῆς ὡς πρὸς τὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα, μετὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς στὸ δρόμον τῆς συνεργασίας μετὰ τὴν Μητρόπολιν. Ὁ Καλλίνικος ἀναλαμβάνει τὴν ἀνάταξιν τῆς μονῆς, σὲ οἰκονομικῇ κυρίως ἐπίπεδο¹⁰⁰, καὶ μέχρι ἐνὸς σημείου φαίνεται νὰ τὸ κατορθῶναι. Ὁ αὐταρχικὸς ὅμως καὶ ἐριστικὸς χαρακτήρας του ἐπιφέρει συγκρούσεις του μετὰ τοὺς μοναχοὺς (ΑΝΓ 230 καὶ 236) καὶ ὁδηγεῖ στὴν παραίτησίν του¹⁰¹.

Παράλληλα, τὸ Πατριαρχεῖο προβαίνει σὲ μιὰ σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος κίνηση: τὸν Αὐγουστο τοῦ 1885 αἶρει τὸ ἐπιτίμιον τοῦ ἀφορισμοῦ γιὰ ὅσους εἶχαν καταδικαστεῖ ἐξ αἰτίας τῆς στάσεως τους στὸ Λειμωνιακὸ Ζήτημα, ἐξαι-

Λειμωνιακὸ Ζήτημα

ρουμένων τῶν μὴ μετανοησάντων Ζ. Ὑπανδρευμένου καὶ Μ. Νικόπουλου (ΑΝΓ 204)¹⁰².

Τὸ τελευταῖο ἐπεισόδιο τοῦ Λειμωνιακοῦ Ζητήματος διαδραματίζεται στὴν Κωνσταντινούπολη. Ὁ Μηθύμνης Νικηφόρος συμμετέχει ὡς συνοδικὸς στὴν ὑπόθεση τοῦ "διαζυγίου Γορτζακῶφ"¹⁰³ καὶ ἡ σθεναρὴ προσήλωσή του στοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ἐπισύρει τὴν μὴνιν τοῦ πατριάρχου, ὁ ὁποῖος φτάνει σὲ ἀκραῖες ἐνέργειες, ὅπως ἡ φυλάκιση τοῦ Μητροπολίτη τὸν Αὐγούστο τοῦ 1886¹⁰⁴. Στὶς μεσολαβητικὲς προσπάθειες γιὰ εἰρήνευση μὲ τὸν Πατριάρχη, ὁ Νικηφόρος ἀπαντᾷ ὅτι «δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐκθέσω τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα περισσότερο· ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἴδιος νὰ ζητήσω ἱκανοποίησιν ἀποφασίζω. Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ δοθῇ ἱκανοποίησις εἰς τὴν ἐπαρχίαν μου, νὰ ληφθῇ δηλονότι ὑπ' ὄψιν τὸ ζήτημα τῆς Μονῆς Λειμῶνος, τὸ πρὸ τοσοῦτων ἐτῶν συνταράσσον τὴν ἐπαρχίαν καὶ νὰ λυθῇ συμφώνως πρὸς τοὺς πόθους, τοὺς ἐλλόγους πόθους τῶν χριστιανῶν, νὰ χρησιμεύσῃ δηλ. τὸ περίσσευμα τῶν εἰσοδημάτων εἰς τὴν συντήρησιν σχολῆς. ... Ἡ Α.Θ.Π. συγκατένευσε εὐχαρίστως εἰς ταῦτα. ... Οἱ ἄγιοι συνοδικοί, καθὼς ὑπεσχέθησαν, ἐπελήφθησαν ἀμέσως εἰς τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ ἡμῶν ζητήματος καὶ ἔδωκαν λύσιν τινὰ μὴ ἱκανοποιουσαν μὲν κατὰ πάντα τοὺς πόθους τῆς ἐπαρχίας, ἀλλ' ἱκανοποιουσαν τοῦλάχιστον ἐμὲ καὶ τὴν κοινὴν γνώμην, ὅτι δὲν ἦτο πρόφασις ἀπλή, ὡς ἔλεγεν ἡ Α.Θ.Π., ἡ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πρότασίς μου»¹⁰⁵. Στὸ πλαίσιο τῆς λύσεως αὐτῆς, τὸ Πατριαρχεῖο ἀνακοινώνει, μὲ ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τοὺς δημογέροντες τῆς ἐπαρχίας, ὅτι ἐπιτρέπει στὴ μονὴ νὰ «ἀποτίῃ τόγε νῦν ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῆς τὸν μισθὸν ἑνὸς ἑλληνοδιδασκάλου» γιὰ τὴν ἐπαρχιακὴν σχολὴν τῆς Καλλονῆς καὶ ὅτι τὸ Πατριαρχεῖο ἔχει παραιτηθεῖ ἀπὸ τὸ δικαίωμα εἰσπράξεως «τοῦ τρίτου τῶν μοναστηριακῶν προσόδων ὑπὲρ ἐπαρχιακῆς τινὸς Σχολῆς» (ΑΝΓ 244, 25 Αὐγούστου 1885). Παράλληλα, ἀποστέλλεται γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ στὴ μονὴ ὡς ἔξαρχος ὁ Ἐπίσκοπος Μυριοφύτου Γρηγόριος¹⁰⁶.

Ὁ Νικηφόρος ἐπιστρέφει στὴν ἐπαρχία του, ὅπου «πανταχοῦ ἀπαντᾷ ὑποδοχὴν εὐλαβητικὴν», ὅπως γράφει

ὁ Νικηφόρος μὲ λεπτομέρειες στὴ Βιογραφία του, γράφοντας χαρακτηριστικὰ ὅτι «πολλὰι χιλιάδες λιρῶν, λέγεται, διετέθησαν καὶ πρὸ καὶ μετὰ, ἐπὶ ἐκδόσει τοῦ Διαζυγίου» (ΓΑΥΚΑΣ, *Βιογραφία*, 41· τὰ σχετικὰ μὲ τις συνεδριάσεις τῆς Συνόδου γιὰ τὴν ὑπόθεση στίς σελίδες 41-43).

104. Βλ. ΓΑΥΚΑΣ, *Βιογραφία*, 47-48.

105. Βλ. ΓΑΥΚΑΣ, *Βιογραφία*, 48-49.

100. Τὸ περιεχόμενο τῶν ἐγγράφων ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ διαχείριση τῶν προσόδων τῆς μονῆς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς συνελύσεως καὶ τὴν ἀδελφότητα ὁδήγησε τὴ μονὴ σὲ δεινὴ οἰκονομικὴ θέση, στοιχεῖο ὅμως, ἡ ἐπιβεβαίωση τοῦ ὁποῖου ἀπαιτεῖ τὴν σὲ βάθος μελέτη τοῦ ἀρχαίου ὕλικου.

101. Ἀντίγραφο τῆς παραιτήσεώς του σώζεται στὸ Μέγα Κώδικα τῆς μονῆς (σσ. 278-279), μὲ ἡμερομηνία 7 Σεπτεμβρίου 1886.

102. Ὁ Μ. Νικόπουλος συχωρέθηκε τελικὰ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1888, κατόπιν σχετικῆς αἰτήσεως τοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησία, ὅπως μαρτυροῦν δύο πατριαρχικὰ ἐγγράφα (ΑΝΓ 255 καὶ 256, Ὀκτώβριος 1888).

103. Πρόκειται γιὰ «τὸ διαζύγιον τοῦ Γορτσακῶφ, υἱοῦ τοῦ περιφήμου Ρώσου Πρωθυπουργοῦ, ἀντιπροσώπου τῆς Ρωσικῆς Μοναρχίας εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ἀπὸ τῆς συζύγου του Πριγκιπίσσης Δότσκωφ, θυγατρὸς ἐκ μοργανατικοῦ γάμου τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'». Ἐνεκα τῆς ὑψηλῆς καταγωγῆς τῶν ἐν διαστάσει συζύγων, τὰ Ρωσικὰ Δικαστήρια ἀπέφυγον νὰ ἀναμιχθοῦν εἰς τὸ διαζύγιον καὶ παρεπέμφθη τὸ ζήτημα εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἡ ἔκδοσις τοῦ διαζυγίου παρήγαγε ζωηρὰν ἐντύπωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀφῆκεν ἐποχὴν εἰς τὰ δικαστικὰ χρονικὰ τοῦ Πατριαρχείου» (Δ. ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Πατριαρχικαὶ σελίδες*, Ἀθῆναι 1960, σ. 12). Ἡ Σύνοδος ἀπεφάσισε τὴν «ἄμεσον ἔκδοσιν τοῦ διαζυγίου», ἀπόφαση, στὴν ὁποία ἀντέδρασε ἐντόνως ὁ Μητροπολίτης Μηθύμνης. Στὴν ὑπόθεση ἀναφέρεται

Ἐπίστολος Φ. Σπανός

στις 15 Δεκεμβρίου 1886 ὁ Μητροπολίτης Μυτιλήνης Κωνσταντῖνος (ΑΝΓ 237). Ἡ ἐπάνοδος του σηματοδοτεῖ τὴ λήξη τοῦ προβλήματος, μιὰ καὶ ἡ τυπικὴ ἀναγνώριση τῆς λειτουργίας τῆς σχολῆς ἱκανοποιεῖ τὴν ἐπαρχία καὶ ὀριοθετεῖ τὸ πέρασ τῶν ἀντιμαχιῶν μεταξὺ τοῦ Μητροπολίτη καὶ τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς μερίδας. Τὰ ἀρνητικὰ κατάλοιπα τῆς ἀντιπαλότητας θὰ παραμείνουν βεβαίως καὶ θὰ ὀδηγήσουν, ἀρκετὰ ἀργότερα, σὲ νέες συγκρούσεις μεταξὺ τοῦ Νικηφόρου καὶ τῆς δημογεροντίας Ἀχυρῶνος, ἡ ὁποία θὰ ζητήσῃ καὶ πάλι τὸ 1895 τὴ μετάθεσή του, μὲ ἀναφορά τῆς στὸν Ὑποδιοικητὴ Μολύβου (ΑΝΓ 326).

Ἡ Λειμωνιάτις Ἐπαρχιακὴ Σχολὴ δὲν εἶχε τελικὰ προσφορὰ ἀνάλογη μὲ τὴ σημασία ποὺ δόθηκε στὴν ἴδρυση καὶ στὴ λειτουργία τῆς, ἡ ὁποία ἄρχισε ἐπισήμως τὸ 1885 ἐξ αἰτίας οἰκονομικῶν προβλημάτων, ὅπως ἀναφέρει ὁ Χ. Παρασκευαΐδης: «εἶχον δαπανηθῆ διὰ τὴν τοιχοδομίαν καὶ τὴν στέγασιν τῆς Σχολῆς ὀκτακόσια (800) περίπου λίραι Τουρκίας¹⁰⁷ καὶ ἀρχίζουσι αἱ οἰκονομικαὶ στενοχωρίαι, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀφίνεται ἀτελείωτον τὸ κυρίως κτίριον μὲ τέσσαρας μόνον τοίχους καὶ τὴν στέγην ἄνευ πατωμάτων, διαχωρισμάτων καὶ κουφωμάτων, συμπληροῦται ἐκ τῶν ἐνότων τὸ οἰκοτροφεῖον, μετατρεπομένων τῶν αἰθουσῶν τοῦ ὕπνου εἰς αἰθούσας διδασκαλίας, καὶ ἀρχίζει ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς μετὰ τὸ 1885 μὲ τρεῖς τάξεις ὑπὸ διευθυντὴν τὸν ἐκ Μολύβου κληρικὸν Φιλάρητον καὶ Ἑλληνοδιδάσκαλον τὸν ἐκ Καλλονῆς Σταῦρον Καρυδῶνην, τὸν μὲν πρῶτον πληρωνόμενον ὑπὸ τῆς Μονῆς, τὸν δὲ δεύτερον ὑπὸ τῆς κοινότητος Καλλονῆς»¹⁰⁸.

Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν παροχὴ τοῦ ἀπαιτουμένου ἐπιπέδου ἐκπαίδευσης, ἡ σχολὴ ἔμεινε μακρὰ ἀπὸ τὴς ἀρχικῆς προσδοκίας καὶ λειτούργησε, ὅπως γράφει ὁ Χ. Παρασκευαΐδης, «ὡς κοινοτικὸν Σχολεῖον τῆς Καλλονῆς, μὴ ἀξιωθεῖσα παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας τοῦ Γλυκᾶ, τοῦ ὁποίου τὸ ὑπὲρ τῆς Σχολῆς μέχρι τοῦ θανάτου του (1896) ἐνδιαφέρον¹⁰⁹ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐγνώρισα, νὰ γίνῃ ποτὲ ἐπαρχιακὴ, ὅπως ὠνομάζετο καὶ ὅπως ὠραματίσθησαν αὐτὴν οἱ μετὰ φανατισμοῦ ὑποστηρίξαντες τὴν ἴδρυσιν αὐτῆς»¹¹⁰. Ὁ Κ. Μιχαηλίδης συμπληρῶναι ὅτι «ἡ Σχολὴ λειτούργησε ὡς τὰ 1914 καὶ χρησίμευσε τότες ὡς ἄσυλο στοὺς πρόσφυγες. Ἐρειπομένη. Ὁ Ἡγούμενος Νεχτάριος τὴ χαρίζει στὸ δημόσιο, κι ἀφτὸ πάλε προσφέρει τὸ ὕλικὸ γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ κοινοτικοῦ σχολειοῦ Καλλονῆς»¹¹¹.

106. Ἀντίγραφα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων πρὸς τὴ μὴ καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ἐπίσκοπο σώζονται στὸ Μέγα Κώδικα τῆς μονῆς (σσ. 276-278).

107. Ὁ Κ. Μιχαηλίδης ἀναφέρει τὸ ἴδιο ποσό: «Διὰ τὸ χτίσιμο τῆς σχολῆς ξοδεφτήκανε γρόσια ἀσημένια 144, περίπου 800 λίρες» (ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, «Λειμωνιάς»).

108. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ, «Λειμωνιάς», 20.

109. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Μηθύμνης Νικηφόρου γιὰ τὴ σχολὴ φαίνεται καὶ στὰ ἔγγρα. ΑΝΓ 247 καὶ 259 (18 Ἰουλίου 1887 καὶ 3 Ἰουλίου 1889), μὲ τὰ ὁποία καλεῖ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἐπαρχίας σὲ συνέλευση, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπιστοῦν προβλήματα στὴ λειτουργία τῆς.

110. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ, «Λειμωνιάς», 21.

111. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, «Λειμωνιάς».

Λειμωνακὸ Ζήτημα

Ἡ παροῦσα ἐπισκόπηση τοῦ ἀρχεῖου ὕλικου ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἀπὸ σειρὰ δημοσιεύσεων, μὲ σκοπὸ τὸ φωτισμὸ τοῦ συγκεκριμένου σύνθετου προβλήματος τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης. Θὰ ἀκολουθήσει ἡ δημοσίευση τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τοῦ Νικηφόρου Γλυκᾶ καὶ τῶν συμπληρωματικῶν ἀρχεῖων πηγῶν (λοιπὸ Ἀρχεῖο Μονῆς Λειμῶνος, Ἀρχεῖο Μητροπόλεως Μηθύμνης, Ἀρχεῖο Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου), προκειμένου ἡ ὅποια ἐξαγωγή συμπερασμάτων νὰ στηρίζεται σὲ βαθειὰς ρίζες. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο στὶς σελίδες ποὺ προηγήθηκαν ἔγινε προσπάθεια ἀποφυγῆς ἐκφράσεως συμπερασματικῶν σκέψεων, μὲ ἐπικέντρωση στὴν παράθεση τῶν σημαντικότερων (ἴσως) μαρτυριῶν τοῦ ἀρχεῖου ὕλικου ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος, μιᾶς ἀπὸ τὶς πολλὰς ἱστορικὲς συγκρούσεις ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν παραγόντων μὲ ἀντικείμενο τὸν κοινωνικοεκπαιδευτικὸ ρόλο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν συνεργασία της μὲ τοὺς πολιτικοὺς θεσμούς.

SUMMARY

The province of Methymna on the island of Lesbos underwent from 1866 until 1886 a multiple economical, social, educational and ecclesiastical turmoil, known as «The Leimoniakon Issue», as Leimonos Monastery was at its heart. The financial crisis of almost all the villages of the area at that time caused serious dysfunctions in the educational system and the notables of the villages appealed to the wealthy Leimonos Monastery for help, facing the negative reaction of the monks. But only a few years later, when the Patriarchate of Constantinople tried to use the property of the Monastery for its own needs, notables and monks united to form a coalition against the ecclesiastical authorities (the Patriarchate and the local Bishop). The occupation of the Monastery by them, political and social untoward incidents, excommunications and accusations for misusing of the monastery's property, are some of the main elements of the mosaic. The paper presents an overview of the issue, having as its basis the relevant original documents, treasured today in the Archives of Leimonos Monastery and the Diocese of Methymna.